

HAASTE

Etnisiin vähemmistöihin huomiota
kriminaalipolitiikassa **s.4**

Lasten ja nuorten rikostulkintojen
pitkä linja **s.24**

Rikosaiheet Ylen TV-uutisissa **s.30**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Väkivallan puristuksessa s.7

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA

Etnisiin vähemmistöihin huomiota kriminaalipolitiikassa Riikka Kostiainen

Haasteltavana on vähemmistövaltuutettu **Mikko Puumalainen**. Hän ei usko kriminaalipolitiikkaamme olevan riittävän valistunutta etnisesti. Nyt pitäisi ottaa vastaan monikulttuuristumisen haaste. Siihen 60–70-lukujen valistunut ja humaani kriminaalipolitiikka tarjoaa hyvän perustan.

7 Väkivallan puristuksessa Minna Piispa

Kyselytutkimukset ja kvalitatiivisin haastatteluihin perustuvat tutkimukset rakentavat molemmat omanlaisiaan mielikuvia parisuhteesta tapahtuvasta naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Artikkelissa pohditaan, löytyykö kyselyaineiston yleisten kuvausten takaa myös muissa tutkimuksissa esiin tullutta pitkään jatkunutta parisuhdeväkivaltaa.

10 Saksalaiset miehet kärsivät väkivallasta parisuhteessaan? Markku Heiskanen

Saksassa naisiin kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa koskevat luvut vastaavat suunnilleen Suomessa viime vuosikymmenen lopulla tehdyn Usko, toivo, hakkaus -raportin tuloksia. Saksassa on tehty myös miehiin kohdistunutta väkivaltaa selvittänyt pilottitutkimus.

12 Muuttaa vai hoitaa? Leo Nyqvist

Artikkelissa kerrotaan väkivaltaisten miesten auttamistyöstä. Siinä voidaan erottaa kaksi erilaista ideologista linjaa, jotka voidaan nimetä "muutosmalliksi" ja "hoitomalliksi". Suomessa valtaosa palveluyksiköistä toimii hoitonäkemyksen mukaan.

14 Suomen ja Irlannin henkirikollisuuden vertailua Hannu Takala

Suomen henkirikollisuus lähes kolmella kuolleella 100 000 asukasta kohti vuositain on ollut EU:n runsainta ennen sen äskettäistä laajentumista. Irlanti puolestaan on alle yhden kuolleen vuotuisella suhdeluvullaan ollut yksi maailman alhaisimman henkirikollisuuden maista.

16 Väkivallattomista kulttuureista oppia Riikka Kostiainen

Rikoksantorjuntaneuvosto järjesti lokaussa Vantaalla seminaarin, jolla pohjustettiin kansallisen väkivallan vähentämishojelman valmistelua. Suomalaista väkivaltaongelmaa lähestyttiin historian, eurooppalaisen näkökulman ja väkivallattomien kulttuurien oppien kautta.

18 Alkoholin kulutuksen yhteys väkivaltarikosten määrään Anssi Keinänen

Kirjoituksessa selvitetään alkoholin kulutuksen ja väkivaltarikollisuuden välistä suhdetta Suomessa. Lisäksi muutamien tutkimusten avulla ennustetaan alkoholin kulutuksen kasvun vaikutusta väkivaltarikollisuuteen.

20 Uhrin käyttäytymisen vaikutus väkivalta- ja seksuaalirikoksissa Vilja Hahto

Uhri mielletään yleensä viattomaksi rikoksen kohteeksi. Uhri saattaa kuitenkin myötävaikuttaa rikoksen kohteeksi joutumiseensa monella tavalla, millä on usein merkitystä rikosvastuusta päätettäessä.

22 Tietojenkäsittelyrauhan rikosoikeudellinen suoja Antti Pihlajamäki

Tietotekniikan nopea kehittyminen on tarjonnut rikollisille uusia mahdollisuuksia. Maailmanlaajuiset tietoverkot muodostavat sellaisen rikoksenteo-ympäristön, että rikoksantorjujat ja rikosten selvittelyyn osallistuvat viranomaiset ovat huomanneet olevansa uudentyyppisten haasteiden edessä.

24 Lasten ja nuorten rikostulkintojen pitkä linja Timo Harrikari

Lasten ja nuorten rikokset, niiden tulkinat sekä niihin kohdistetut reaktiot ovat viime vuosina olleet toistuvasti esillä julkisuudessa. Miltä oman aikamme alaikäisten rikoksia koskeva keskustelu näyttää pitkässä historiallisessa perspektiivissä?

27 Ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukset Matti Marttunen

Ehdollisen osuus tuomituista rangaistuksista on eri ikäryhmissä kutakuinkin yhtä suuri. Huomattavia eroja on sitä vastoin ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamusten käytössä.

28 Rikoksantorjunnan kampanjoita esiteltiin Tallinnassa Riikka Kostiainen

Suomen ja Viron rikoksantorjuntaneuvostot järjestivät seminaarin rikollisuuden ehkäisyn kampanjoista.

30 Rikosaiheet lisääntyneet Yleisradion TV-uutisissa Sari Kemppi

Yleisradion television pääuutislähetysten (klo 20:30 uutiset) rikosuutisointi lisääntyi voimakkaasti vuosien 1985 ja 2003 välillä. Kasvu koski kaikkia rikoslajeja, mutta erityisesti huume- ja väkivaltarikollisuutta.

32 Suomessa rikollisuudesta keskustellaan maltillisesti Susanna Reinboth

Kriminaalipolitiikka näyttää viime vuosina kiristyneen Euroopa. Moniin maihin verrattuna suomalainen kriminaalipolitiikka keskustelu vaikuttaa kuitenkin rauhalliselta ja jopa järkevältä.

34 KRIMINOLOGIA

36 KIRJA-ARVIO

38 AJASSA

43 HISTORIAA

HAASTE

ASiantuntevasti
rikoksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Kauko Aromaa
puh. 010 366 5281

Toimittaja

Riikka Kostiainen
puh. (09) 1606 8289

Lehden yhteystiedot

Osoite: Mannerheimintie 4,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.om.fi/haaste

Toimitusneuvosto

Pekka Koskinen (pj.)
Helsingin yliopisto

Tarja Pösö (varapj.)
Tampereen yliopisto

Aarno Arvela
Helsinki

Heimo Kangaspunta
Rikosseuraamusvirasto

Pekka Koponen
Valtakunnansyyttäjänvirasto

Martti Kunnasvuori
Sisäasiainministeriö

Tapio Lappi-Seppälä
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

Ulla Mohell
Oikeusministeriö

Sirkka Perttu
Kuntaliitto

Hannu Takala
Rikoksentorjuntaneuvosto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Henrik Sörensen / Gorilla

Tilaushinta

Vuosikerta 25 euroa
Irtonumero 6,50 euroa

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi

Painopaikka

Uusimaa Oy, Porvoo

4. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkolehti)

Lehden kirjoitukset ovat
kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ K A U K O A R O M A A

Joustoja rikosasioihinkin

Maailmalla on liikehdintää ns restoratiivisen oikeuden laajentamisen puolesta. YK:n talous- ja sosiaalineuvosto ECOSOC on vuonna 2002 hyväksynyt julkilausuman, jossa suositellaan restoratiivisen oikeuden menetelmien laajaa käyttöönottoa rikosasioissa.

Vaikka rikosasioiden sovittelu usein esiintyy restoratiivisen oikeuden mannekiinina, tässä ei tarkoiteta vain sovittelua, jonka yhdestä mallista Suomessakin on jonkin verran kokemuksia jo yli kahdenkymmenen vuoden ajalta.

Kyse on yleisemmästä lähestymistavasta, jossa nimityksen mukaisesti yritetään korjata taikka ennallistaa olosuhteet sellaisiksi kuin ne olivat ennen kuin rikos järkytti tasapainon. Sille on ominaista yritys tukea rikosten uhreja ja vastuuttaa niiden tekijöitä. Uhrien tarpeet tunnustetaan ja niihin koetetaan vastata, rikoksentehtävien tarpeille tehdään samoin. Lähestymistavan periaatteet tulee suosituksen mukaan ottaa "sisälle" viralliseen seuraamusjärjestelmään. Sen ei tarkoiteta kilpailevan tavanomaisten menettelyjen kanssa vaihtoehtona, vaan se voi joustavasti toimia yhtä lailla entisten menettelytapojen sijasta kuin rinnallakin.

Lukuun ottamatta eräitä sovittelutoiminnan puolestapuhujia asiaan on Suomessa suhtauduttu välinpitämättömästi. Lähestymistapa on saattanut aiheuttaa meillä torjuntaakin siksi, että juuri sovittelua on välistä markkinoitu vallitsevalle seuraamusjärjestelmälle vaihtoehtoisena, korvaavana menettelynä, ns. diversion välineenä. Ehkä torjunta ja välinpitämättömyys ovat myös osoitus siitä, että asiat ovat hyvin, ei tarvitse kehittää uutta ja parempaa kun vanhoillakin eväillä joten kuten pärjätään. Vanhiluku kylläkin nousee, rikollisuuden pelko väestössä lisääntyy ja rikosten uhrien asemassa on edelleen monia puutteita. Näitä ongelmia restoratiivisen oikeuden periaatteilla voitaisiin lieventää. Pitkän päälle oikeusministeriön rahapula voisi myös rohkaista toimimaan julkilausuman ehdottamaan suuntaan. Ei ECOSOC:in suosituksia ole tarkoitettu vain kolmannen maailman maille.

Helposti ajatellaan, että kyse on tuontitavarasta, joka istuu huonosti juuri meidän olosuhteisiimme, kuten tavallinen muutosvastarinnan argumentti kuuluu. Silloin on kuitenkin huomattava, että suhtautumisemme restoratiivisen oikeuden periaatteisiin ei olekaan kauttaaltaan torjuvaa, vaan päinvastoin myönteistä. Tämä myönteisyys vain on hyvin valikoivaa. Osaksi nämä periaatteet ovat nimittäin olleet käypää oikeusperinnettä jo kauan. Korruptiojutut, organisaatio- ja talousrikokset, työ- ja ympäristörikokset ovat alueita, joissa valittuja restoratiivisen oikeuden mukaisia lähestymistapoja kyllä käytetään halusta – neuvotellaan, sovitellaan ja taivutellaan etsittäessä pitkän päälle kestäväntä ulospääsyä rikoksesta seuranneesta umpikujatilanteesta. Erona on tietysti se, että näissä tilanteissa rikoksentehtäjä tai sääntöjen rikkoja ei kuulu huono-osaisiin eikä usein edes keskivertoväestöön.

Eräänä ongelmana tässä on restoratiivisen oikeuden periaatteiden käyttöönoton laajentamisen vaatima konsensus. Niin kauan kuin julkisuus meilläkin keskittyy demonisoimaan tavallista kansaa ja syrjäytyneitä väestönosia edustavia rikoksentehtäjiä ja pelottelemaan kansalaisia heillä, eivät päättäjätkään ehkä uskalla vakavissaan ryhtyä parantamaan nykyistä järjestelmäämme, joka nojautuu vankasti perinteeseen eikä tutkittuun tietoon.

Etnisiin vähemmistöihin huomiota kriminaalipolitiikassa

Vähemmistövaltuutettu **Mikko Puumalainen** ei usko kriminaalipolitiikkaamme olevan riittävän valistunutta etnisesti. Hänen mielestään nyt pitäisi ottaa vastaan monikulttuuristumisen haaste. Siihen 60–70-lukujen valistunut ja humaani kriminaalipolitiikka tarjoaa hyvän perustan.

Vähemmistövaltuutetun virka perustettiin kolmisen vuotta sitten ulkomaalaisvaltuutetun viran tilalle. Tehtävänkuva laajennettiin ulkomaalaisasioista etnisiin vähemmistöihin. Näin myönnettiin, että maahan tulleiden asema ei muutu kovin paljon suomen kansalaisuuden saamisen myötä ja että perinteistenkin vähemmistöjen, ennen kaikkea romanien, asema kaipaa yhä seuraamista ja kohentamista. Tehtävänkuvaan lisättiin myös hyvien etnisten suhteiden edistäminen.

Työministeriön yhteydessä toimivassa toimistossa työskentelee vähemmistövaltuutetun lisäksi neljä esittelijää ja toimialasihteeri. Vähemmistövaltuutettu Mikko Puumalainen kertoo, ettei

toiminta ole vielä vakiintunut. Alkuvaiheessa työssä painottuivat ulkomaalaisasiat. Sittemmin ulkomaalaisvirastolle ja poliisille kuuluvas-ta tiedottamis- ja neuvonta-tehtävästä on yritetty päästä eroon ja ohjata ihmisiä joko kääntymään suoraan näiden viranomaisten puoleen tai käyttämään tavanomaisissa muutoksenhakusioissa avustajia ja asianajajia.

Vähemmistövaltuutettu on asiantuntijaviranomainen ja pyrkii vaikuttamaan lainsäädäntöön, hallintoon ja julkisuuteen etnisten vähemmistöjen aseman ja oikeuksien parantamiseksi. Keinot ovat ensisijassa suosituksia, ohjeita ja neuvoja. Tietyissä tapauksissa voidaan myös avustaa syrjinnän kohteeksi joutunutta henkilöä. Tähän

helmikuussa voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki on antanut pohjaa. Myös syrjintälautakunnan perustaminen ja alioikeuksien käytössä olevien välineiden vahvistaminen ovat mahdollistaneet, että joitain periaatteessa tärkeitä asioita voitaisiin hoitaa näissä elimissä. Tätä silmällä pitäen työtä tehdään koko ajan. Toistaiseksi vähemmistövaltuutettu on pannut syrjintälautakunnassa vireille yhden jutun, joka liittyy ravintola-asiakkuuteen.

Puumalainen pitää vähemmistövaltuutetun työtään mielenkiintoisena, sillä Suomessa on 10–15 vuoden aikana tapahtunut ulkomaalaisasioissa aika paljon kehitystä. Yksi keskeinen askel oli vuoden 1995 perusoikeusuudistus, jossa perusoi-

keudet ulotettiin koskemaan myös ulkomaan kansalaisia. Hänestä tätä kehitystä on ollut kiinnostavaa seurata periaatteellisesti ja ammatillisesti. Yhtä lailla kiinnostava prosessi on tämän yhteiskunnan monikulttuurisuuden uudelleenlöytyminen.

RIKOSLAIN HEIJASTETTAVA YHTEISKUNNAN TODELLISUUTTA

Mikko Puumalaista askarruttaa, miten hyvin rikosoikeusjärjestelmämme vastaa yhteiskunnan monikulttuuristumiskehitykseen. Tämä koskee niin rikoslainsäädäntöä, seuraamusjärjestelmää kuin rikosentorjuntaa. Kysymys on siitä, miten uskottavasti järjestelmä suojaa etniseen vähemmistöön kuuluvaa etnisesti motivoituneilta ja yli-

RIIKKA KOSTAINEN

Vähemmistövaltuutettu Mikko Puumalainen on huolestunut rikosoikeusjärjestelmän valmiuksista vastata yhteiskunnan monikulttuuristumiseen.

päätään rikoksilta ja miten ammattitaitoisesti rikosoikeusjärjestelmä kohtelee häntä silloin, kun hän on rikoksesta epäilty, syytteessä tai suorittamassa rangaistusta. Nämä asiat tulevat toimiston asiakastyössä konkreettisesti eteen.

– Mielestäni kontrollijärjestelmämme ei suojaa ihmisiä uskottavasti syrjintärikollisuudelta tai rasistisesti motivoituneelta rikollisuudelta. Merkittävä poikkeus on rikoslain yleisen osan uudistus, jossa yhdeksi koventamisperusteeksi tuli rasismi. Puhun nyt kuitenkin syrjintärikoksen alhaisesta rangaistustasosta – rangaistuksethan ovat samaa kokoluokkaa kuin näpistyksestä. Toinen ongelma on se, että emme ymmärrä rasistisen

tiedonvälityksen vakavuutta, Puumalainen pohdiskelee.

Suomessa asuu vanhojen vähemmistöjen lisäksi jo nyt pysyvästi uusiin etnisiin vähemmistöihin kuuluvia ihmisiä, jotka integroituvat koko ajan suomalaiseen yhteiskuntaan tiiviimmin. Esimerkiksi vuonna 2003 Suomessa asui ulkomailla syntyneitä lähes 160 000.

Rikoslain pitäisi heijastella yhteiskunnan tosiasiallisia olosuhteita ja arvoja, joten sitä ei enää voi kirjoittaa pelkästään tai voittopuolisesti etnisen monikulttuurin ehdoilla. Hän muistuttaa, että myös näiden vähemmistöjen sisällä tarvitaan suojaa esimerkiksi tyrannimaisilta kasvattajilta, pakkoavioliitoilta ja kunniaväkivallalta.

– Nämä taas eivät ole

niinkään lainsäädännön kuin seuraamusjärjestelmän toimivuuden ongelmia. Näiden ihmisten pitäisi voida luottaa järjestelmään – sosiaalityöntekijöihin, nuorisotyöntekijöihin, poliisiin ja tuomioistuihin – jotta uskaltaisivat hakea siltä suojaa, Puumalainen painottaa.

Hänen arvionsa mukaan etnisiä vähemmistöjä koskevat asiat näyttävät kriminaalipolitiikassa tällä hetkellä lähinnä niin, että jossain määrin seurataan ulkomaalaisten tekemää rikollisuutta ja jossain määrin myös heidän uhrikokemuksiaan. Poliisissa näihin asioihin on jonkin verran enemmän kiinnostusta asiakas kohtaamistilanteiden takia ja niitä on yritetty ottaa mm. koulutuksessa huomioon.

MONIKULTTUURINEN KRIMINAALIPOLITIikka KÄYTÄNNÖSSÄ

Yksi iso kysymys on myös, miten rikoksenehkäisyyn, vankeinhoidon ja jälkihuollon palvelut saavuttavat etniset vähemmistöt. Puumalaisen mielestä monikulttuurisessa kriminaalipolitiikassa ei välttämättä tarvita jotain erityispalveluja, vaan kysymys on siitä, miten normaalit palvelut saataisiin toimimaan paremmin ja saavuttamaan niihin oikeudet.

– Miten osaavia seuraamusjärjestelmän toimijat ovat? Miten pystytään varmistamaan se, että normaalit palvelut saavuttavat asiakkaan vankilassa? Entä vaihtoehdot – esimerkiksi tarjotaanko etniseen vähemmistöihin kuuluville yhdyskuntapalvelupaikkoja? Entä onko Suomessa pysyvästi asuville ulkomaalaissyntyisille erityisiä jälkihuollon palveluja? Maa-hanmuuttajayhteisöt ovat usein kiinteitä ja hyvin toimivia, mutta pystytäänkö näitä yhteisöjä hyödyntämään ehkäisyssä, vankilassa ja vapautumisessa, hän kyselee.

Vankilat ovat Suomen monikulttuurisimpia yhteisöjä. Hänestä onkin melkein häpeä, että suomalaisessa yhteiskunnassa vankilaolosuhteissa monikulttuurisuuden annetaan usein muuttua rasismiksi. Vangit ovat ottaneet yhteyttä vähemmistövaltuutettuun jonkin verran.

– Joihinkin yhteydenottoihin olemme vastanneet suoraan ja joitakin on ohjattu eduskunnan oikeusasiamiehelle. Jos on kyse ”perinteisestä” syrjintätilanteesta eli esimerkiksi siitä, että vanki on joutunut kurinpitotoimien kohteeksi ja katsoo, että on toimittu syrjivästi, tapaus siir-

Mikko Puumalaisen mukaan erityisesti lapset ja nuoret tarvitsevat tukea kotoutumisessa. Näissä asioissa paradoksi on, että jos pienet investoinnit lyödään laimin, saadaan aikaan isoa vahinkoa.

→ rettäisiin meiltä eduskunnan oikeusasiamiehelle. Meille puolestaan kuuluisi esimerkiksi se, miten vankilassa on tarjottu tai evätty osallistumismahdollisuuksia etnisen alkuperän perusteella sosiaali- ja terveystalviin tai koulutukseen. Nämä asiat kuuluvat yhdenvertaisuuslain piiriin ja niissä meillä on selvästi valvontatehtävä, Puumalainen linjaa.

KOTOUTTAMINEN PARASTA RIKOKSEN-TORJUNTAA

Vähemmistövaltuutetun työn voi nähdä vaikuttavan myös rikoksantorjunnan suuntaan, jos se pystyy vähentämään syrjäytymistä. Maahanmuuttaja tai paluumuuttajakaan ei ole heti valmis tähän yhteiskuntaan. Puumalaisen mukaan erityisesti lapset ja nuoret tarvitsevat tukea. Näissä asioissa paradoksi on, että jos pienet investoinnit lyödään laimin, saadaan aikaan isoa vahinkoa.

Entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneiden huumeriippuvaisten nuorten tapaus on Puumalaisen mielestä malliesimerkiksi siitä, kuinka kontrollijärjestelmä voi toimia kriminogeenisesti, saa itse aikaan rikollisuutta. Yhteiskunnan tavoitteena on tietenkin poistamalla huumeriikollinen maasta estää rikokset. Mutta entisellä maahanmuuttajanuorella, joka esimerkiksi 20–30-vuotiaana huumeriikollisena tulee karkotetuksi, ei enää ole tavan-

omaisia siteitä kansalaisuusvaltiossaan. Ainoat kontaktit saattavat olla paikalliset rikollispiirit, jotka ovat kiinnostuneita hänen Suomen tuntemuksestaan, yhteyksistään ja kielitaidostaan.

– Ongelma ei siis välttämättä poistu karkotuksella. Sen sijaan ongelmaa voitaisiin yrittää vähentää käyttämällä karkotusuhkaa hoitoon motivoinnissa. Pitäisikin olla mahdollisuus luopua karkotamisen täytäntöönpanosta, jos nuori uskottavasti esittää sitoutumisensa hoito-ohjelmaan, hän ehdottaa.

– Ongelmien ratkaisu ei voi perustua vain siihen, että ne torjutaan ja siirretään pois näkyvistä. Maahanmuuttajiinkin kohdistuvia kontrollitoimia tarvitaan, mutta ne eivät korvaa kokonaisvaltaista ja aktiivista kotouttamispolitiikkaa.

Puumalainen toivoo myös, että etniset vähemmistöt otettaisiin huomioon rikoksantorjuntaneuvoston valmistelemissa väkivallan vähentämishjelmassa. Hehän voivat olla väkivallassa tekijän tai asianomistajan roolissa. Hänen odotuksensa ohjelmasta liittyvät siihen, että väkivaltatilanteita osataan lukea ja tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

– Esimerkiksi Vantaan Hakunilan levottomuudet muutama vuosi sitten lähtivät ilmeisesti liikkeelle somalia-laistaustaisen pojan koulukiusaamisesta, johon ei puu-

tuttu ja joka sitten pääsi laajenemaan yhteisökonfliktiksi. Siitä otettiin opiksi, ja nyt Vantaalla on ihan eri lailla valppautta näissä asioissa.

Koulukiusaamisen lisäksi myös koulupudokkuuteen puuttuminen on tärkeää; ei anneta lasten pudota etnisen enemmistön ehdoilla toimivan turvaverkon läpi. Esimerkiksi romanilasten koulupudokkuuden uhkaan pitäisi puuttua yhtä jäämäkästi ja rakentavasti kuin muidenkin lasten.

– Kotoutuminen on tärkeää väkivallan ehkäisyssäkin. Normien tuntemisen lisäksi tarvitaan tukea jossain määrin uudenlaisen käyttäytymiskulttuurin oppimiseen. Tähän liittyy esimerkiksi se, miten mies ja nainenkin hyväksyvät uuden, ehkä toisenlaisen roolinsa perheessä ja yhteiskunnassa. Tärkeää on, että jos perheväkivaltaa kuitenkin tapahtuu, on olemassa jonkinlainen rakenne puuttua siihen ja ehkäistä sitä jatkossa. On hyvä, jos akuutissa tilanteessa pystytään tarjoamaan suojaa turvakodissa, mutta myös muita toimintamalleja tarvitaan, hän sanoo.

KRIMINAALIPOLITIIKAN KOLMAS ASKEL

Suomalaiset ovat ylpeitä modernista rikoslainsäädännöstä ja **Inkeri Anttilan** perinteestä kriminaalipolitiikassa, mutta Mikko Puumalaisen mielestä siihen voisi lisätä vielä yhden asian. Kri-

minaalipolitiikka voisi olla paitsi valistunutta ja humaanista myös monikulttuurista tai ainakin kulttuurisesti tietoista ja integroivaa. Hänestä kriminaalipolitiikassa pitäisi päästä eroon sellaisesta ajattelusta, että monikulttuurisuus on olemassa sellaisena suomalaisen yhteiskunnan ulkopuolisena ilmiönä kuin ulkomaalaisten rikollisuus tai kansainvälinen rikollisuus.

Puumalainen jäsentää, että 60-luvun kriminaalipolitiikassa keskustelussa luotiin yhden etnisen kehikon sisällä koherentti, sisäisesti johdonmukainen järjestelmä. Seuraava iso asia on ollut osallistuminen EU:n kriminaalipolitiikan ja lainsäädännön muodostamiseen. Siihen sisältyy kansainvälistyminen ja ihmisten liikkuvuuden lisääntyminen ja sen myötä tietyt rikollisuusilmiöt mutta myös EU-prosesseista tulevat vaikutteet ja velvoitteet.

– Ehkä seuraava vaihe voisi olla monikulttuuristumisen nykytilanteen tunnistaminen ja valmistautuminen väistämättömään väestökehitykseen. Pohjalla oleva 60–70-lukujen valistunut ja humaaninen kriminaalipolitiikka tarjoaa perustan ja keinot ottamaan tämä kolmaskin askel – vastaan monikulttuuristumisen haaste. ■

HENRIK SÖRENSEN / GORILLA

■ MINNA PIISPA

Väkivallan puristuksessa

Kyselytutkimukset ja kvalitatiivisin haastatteluihin perustuvat tutkimukset rakentavat molemmat omanlaisiaan mielikuvia parisuhteessa tapahtuvasta naiseen kohdistuvasta väkivallasta. Tämän artikkelin tarkoituksena on pohtia, löytyykö kyselytutkimuksen aineistosta yhtäläisyyksiä muiden tutkimusten tuottamaan kuvaan parisuhdeväkivallasta.

Suomessa vuonna 1997 tehdyn kyselytutkimuksen (Usko, toivo, hakkaus) mukaan joka viidennessä parisuhteessa nainen oli joskus joutunut puolisonsa väkivallan kohteeksi. Tutkimuksen mukaan fyysinen ja seksuaalinen väkivalta kohdistui erityisesti nuoriin, avoliitossa oleviin naisiin ja pienten lasten äiteihin. Tyypillisesti väkivalta oli muodoltaan lievää, kuten liikkumisen estämistä, kiinnipitämistä tai läimäytelyä ja väkivallalla uhkaamista.

Väkivallasta aiheutuu vammoja noin puolelle parisuhdeväkivallan kohteeksi joutuneista. Vakavat väkivallan muodot, kuten kuristaminen tai aseellinen väkivalta ovat verrattain harvinaisia.

Kyselytutkimuksen tuottama kuva parisuhdeväkivallasta poikkeaa jonkin verran siitä kuvasta, jonka olemme saaneet sanomalehtien välityksellä tai toisen tyypillisistä, kvalitatiivisin menetelmin tehdyistä haastattelututkimuksista. Näissä kertomuksissa

kuvataan usein pitkään jatkunutta, toistuvaa parisuhdeväkivaltaa, joka on muuttunut ajan myötä vakavammaksi. Myös poliisi on toisinaan hälytetty kotiin tai vaimo on paennut lasten kanssa turvakotiin. Tarinoille on tyypillistä, että mies käyttää runsaasti alkoholia ja tuhlaa perheen rahat juomiseensa. Mies käyttää systemaattisesti ja harkiten erilaisia kontrollin ja vallan keinoja terrorisoiden vaimonsa elämää ja vahvistaen samalla omaa maskuliinisuuttaan.

Tämän artikkelin tarkoituksena on pohtia, löytyykö kyselyaineiston yleisten kuvausten takaa myös muissa tutkimuksissa esiintyneitä pitkästi jatkunutta parisuhdeväkivaltaa. Käytän aineistona edellä mainittua kyselyä naiseen kohdistuvasta väkivallasta. Aineisto kerättiin postikyselyllä vuonna 1997. Suomalaisista 18–74 vuotiaista naisista poimittiin 7000 naisen systemaattinen otos Väestön keskusrekisteristä. Kyselyyn vastasi lähes 5000 naista (70 %),

Naiset ja heidän perheensä voivat käydä samanaikaisesti monilla auttajilla, mutta kukaan ei hoida perheen ongelmia kokonaisvaltaisesti.

→ joista noin 3500 oli naimisisa tai avoliitossa. Rajasin analyysiini ne 18–64-vuotiaat naiset (n=456), jotka ovat kokeneet väkivaltaa nykyisessä parisuhteessaan. Valitsemani analyysin kannalta oli tärkeää poistaa sellaiset tapaukset, joilla oli puuttuvia tietoja analyysin kannalta keskeisissä muuttujissa. Tästä syystä tässä esitetyt keskimääräiset tulokset poikkeavat hieman Usko, toivo, hakkaus -raportissa esitetystä.

VÄKIVALLAN PIIRTEET

Erottelin ryhmittelyanalyysin avulla kyselyaineistosta neljä tapaa, joilla väkivallan muodot ja sen seuraukset ilmenevät parisuhteissa. Ne perustuivat väkivallan vakavuutta, sen fyysisiä ja henkisiä seurauksia ja kestoa kuvaaviin ulottuvuuksiin.

Naisista kymmenesosa (n=49) oli kokenut luonteeltaan vakavaa, pitkään jatkunutta parisuhdeväkivaltaa, joka jatkui edelleen. Väkivalta oli yleensä alkanut keskimäärin 5–10 vuotta sitten ja puoliso oli ollut väkivaltainen myös viimeisen vuoden sisällä. Väkivalta oli yleensä lyömistä ja potkimista, joskus puoliso oli myös seksuaalisesti väkivaltainen ja väkivallalla oli ollut vakavia fyysisiä seurauksia, kuten haavoja ja luunmurtumia. Tämä vastaa noin kolmea prosenttia kaikista parisuhteissa olevista, mutta todellisuudessa ryhmä on todennäköisesti suurempi, sillä sen kohteeksi joutuneita

naisia ei tavoiteta kyselytutkimuksella riittävän hyvin. He voivat olla väliaikaisesti turvakodissa, väkivaltainen mies voi estää heidän osallistumisensa tutkimukseen tai kokeemukset ovat niin sekasortoisina heidän mielessään, etteivät he pysty siirtämään niitä kyselylomakkeelle.

Tämän luonteista väkivaltaa kokeneet naiset olivat usein työelämän ulkopuolella (työttömiä, eläkkeellä tai kotona hoitamassa lapsia), ansaitsivat vähän tai he saivat toimeentulonsa erilaisista sosiaalituista ja olivat muun luonteista väkivaltaa kokeneita naisia useammin miehettään taloudellisesti riippuvaisempia. Taloudellinen riippuvaisuus miehestä tarkoittaa sitä, että näiden naisten on vaikeampi lähteä väkivaltaisista parisuhteistaan, koska heillä on vähän vaihtoehtoja elämänsä hallintaan. Vaikka miesten ominaisuudet yleensä vaihtelivat hyvin vähän erityyppisten väkivallan muotojen välillä, nämä miehet olivat muita yleisemmin alityöllistettyjä. Naisista 44 prosenttia oli 30–44-vuotiaita ja 41 prosenttia 45 vuotta täytäneitä.

Pitkään kestänyttä, jatkuvaa väkivaltaa kokeneiden ryhmässä oli keskimääräistä useammin naisia, jotka käyttivät runsaasti alkoholia. Runsaasti alkoholia (alkoholin humalakäyttö vähintään kerran tai kaksi kertaa viikossa) käyttävien naisten osuus oli kuitenkin kaikista parisuhteissa olevista pieni (2 %). **Marja Hol-**

milan tutkimuksen mukaan naisen runsaalla alkoholin käytöllä on vahva yhteys puolison juomiseen. Runsaasti alkoholia käyttävän naisen puoliso on myös todennäköisemmin runsaasti juova kuin raitis. Intiimiväkivalta oli myös Holmilan haastateltavien naisten elämäkokemuksissa usein läsnä. Väkivallalla oli merkittävä rooli ajamaan nämä naiset runsaaseen juomiseen.

Runsaasti alkoholia käyttävien naisten oli **Riitta Granfeltin** naisten kodittomuutta käsitelleen tutkimuksen mukaan vaikea hakea apua perheväkivaltaan. He pelkäsivät leimautumista ja häpesivät ja syyttivät itseään väkivallasta ja siitä vaikenemisestaan. Väkivallalla ja runsaalla alkoholin käytöllä on muitakin vaikutuksia naisten huono-osaisuuteen. Kodittomuuden pelon takia naiset pysyivät väkivaltaisissa parisuhteissaan.

Miehen kontrolli ja naisen elintilan rajoittaminen olivat silmiinpistäviä pitkään jatkuneessa parisuhdeväkivallassa. Mies käytti myös muunlaisia kontrollin keinoja, kuten nimittelyä, nöyryyttämistä (41 %), sosiaalisen elämän rajoittamista esimerkiksi estämällä naista tapaamasta ystäviään tai sukulaisiaan (30 %) ja oli mustasukkainen (28 %). Näille miehille muista väkivaltaisista miehistä poiketen oli tyypillistä myös se, että he tuhosivat perheen yhteistä omaisuutta (26 %), rajoittivat naisen taloudellista määräämisoikeutta (26 %) ja uhkasi-

vat vahingoittaa itseään, jos nainen jättäisi miehen (24 %).

Väkivallalla on naisten elämässä ollut monenlaisia psyykkisiä seurauksia. Kahdeksan kymmenestä parisuhteessaan pitkään kestänyttä jatkuvaa väkivaltaa kokeneista naisista koki pelkoa tai vihaa ja neljä viidestä masennusta, kun muun tyyppistä väkivaltaa kokeneista naisista pelkoa koki keskimäärin 47, vihaa 61 ja masennusta 48 prosenttia. Myös univaikeudet (50 %) ja itsetunnon aleneminen (50 %) olivat yleisempiä kuin väkivaltaa kokeneilla naisilla keskimäärin (univaikeudet 25 %, itsetunnon aleneminen 35 %).

Amerikkalainen sosiologi **Michael P. Johnson** nimesi tämän tyyppisen parisuhdeväkivallan muodon omassa artikkelissaan patriarkaaliseksi terrorismiksi. Sillä Johnson tarkoittaa miehen harjoittamaa terrorinomaista kontrollia vaimosta. Kontrolli sisältää systemaattista vallankäyttöä, ei vain fyysistä väkivaltaa vaan taloudellista alistamista, uhkailua, eristämistä ja muita kontrollin keinoja. Väkivaltaa mies käyttää patriarkaalisen kontrollin välineenä.

VÄKIVALLAN MUODOT VOIVAT VAIHDELLA

Aineistossa esiintyi myös kolmen muun tyyppistä väkivaltaa. Yleisin oli väkivalta, joka oli ollut episodi menneisyydessä (39 %). Väkivalta oli tässä ryhmässä useimmiten ollut lievää, siitä ei juurikaan aiheutunut vammoja ja henkiset

Väkivaltaa nykyisessä parisuhteessaan kokeneiden naisten arviot puolisoistaan (väitteen kanssa samaa mieltä olleiden osuus, %)

KONTROLLIKÄYTTÄYTYMINEN	Vähän aikaa kestänyt väkivalta	Pitkään kestänyt väkivalta	Muotoaan muut- tanut väkivalta	Episodi menneisyydessä
Hän on mustasukkainen, eikä halua minun puhuvan muiden miesten kanssa	29	28	33	15
Hän nimittelee minua lannistaakseen tai nöyryyttääkseen minua	27	41	49	12
Hän yrittää rajoittaa minua tapaamasta ystäviäni ja sukulaisiani	15	30	34	10
Hän estää minua päättämästä perheen raha- asioista ja tekemästä itsenäisesti ostoksia	7	26	16	6
Hän vahingoittaa tahallaan yht. omaisuuttamme	10	26	6	1
Hän uhkaa tehdä itselleen jotain, jos jätän hänet	9	24	17	2
N	149	49	82	178

seuraukset olivat vähäisiä.

Toiseksi yleisintä aineis-
tossani oli lyhyt väkivallan
historia (33 %). Tämä oli eri-
tyisesti nuorten naisten, 18–
29-vuotiaiden, kokemaa väki-
valtaa, kun taas muut väkival-
lan luonnehdinnat olivat tyy-
pillisempiä vanhemmille.
Väkivalta oli alkanut verrat-
tain äskettäin, useimmiten
vasta muutama vuosi sitten.
Näyttäisi myös siltä, että väki-
valta jatkuisi näissä suhteissa
edelleen. Väkivalta oli luon-
teeltaan vakavaa, ja sen tyy-
pillisiä muotoja olivat lyöminen,
potkiminen, kuristaminen
ja seksuaalinen väkivalta.
Kuitenkaan väkivallasta ei ol-
lut aiheutunut vakavia fyysisiä
vammoja. Miehen kontrollilla
ei ollut niin suurta osuutta
kuin muissa väkivaltaisissa
suhteissa.

Kolmas, edellisiä harvinais-
empi väkivallan luonnehdin-
ta oli väkivalta, jossa väkival-
ta oli alkanut vuosia sitten
kuten pitkään jatkuneessa vä-
kivallassakin ja oli saanut ra-
jajakin muotoja sekä aiheutta-
nut vakavia vammoja. Tässä

väkivallan luonnehdinnassa
miesten harjoittama kontrolli
ja alistaminen olivat vuosien
kuluessa ottaneet yhä suu-
remman roolin fyysisen väki-
vallan jäädessä vähäisemmäk-
si. Tämä ei välttämättä tarkoi-
ta sitä, että fyysinen väkivalta
olisi täysin loppunut. Tämän
tyyppistä väkivaltaa koki 18
prosenttia parisuhteessaan vä-
kivaltaa kokeneista naisista.

**PITKÄÄN VÄKIVALTA
KESTÄNEET NAISET
HAKEVAT APUA**

Kolme neljästä pitkään kestä-
nyttä, jatkuvaa väkivaltaa ko-
keneista naisista oli hakenut
apua viranomaisilta jossain
suhteen vaiheessa, tyyppi-
simmin terveyskeskuksesta,
poliisilta, mielenterveystoi-
mistosta tai A-klinikalta. Vii-
desosa heidän kokemistaan
vakavimmista väkivaltatapa-
uksista oli tullut poliisin tie-
toon joko heidän itsensä tai
muiden ilmoittamina. Tämä
oli selvästi yli keskiarvon, sil-
lä vain vajaa kymmenesosa
kaikista vakavimmista pari-
suhdeväkivaltatapauksista tuli

poliisin tietoon. Tutkimus ei
kuitenkaan kerro, millaista
apua naiset ovat saaneet vi-
ranomaisilta ja kuinka tyyty-
väisiä he ovat saamaansa
apuun.

Naisiin kohdistuvan väki-
vallan kustannuksia selvittä-
neen tutkimuksen perusteella
näyttää siltä, että yhtenä aut-
tamisen esteenä on, että autta-
jat eivät aina tunnista naisiin
kohdistuvaa väkivaltaa ja sen
aiheuttamia seurauksia osit-
tain siksi, että se kietoutuu
muihin ongelmiin. Pitkään
jatkuneen parisuhdeväkivallan
uhrien elämässä kohtaavat
useat ongelmat ja he ovat tul-
leet tutuiksi auttajatahojen
kanssa. Vaarana kuitenkin on,
että väkivalta peittyi muiden
ongelmien taakse eikä sen sel-
vittämiseen kiinnitetä riittä-
västi huomiota.

Oma ongelmansa näiden
naisten auttamisessa on sosi-
aalipalvelujen sektorimai-
suus. Sektoriajattelu on johta-
nut siihen, että auttajat kiin-
nittäivät huomiota vain oman
erikoistumisalueensa ongel-
miin eivätkä tunnista ongel-

mien taustalla olevaa väkival-
taa. Esimerkiksi päihdehuol-
lossa tunnistetaan vain päih-
deongelma ja lastensuojelusa-
lasten pahoinvointi. Sekto-
riajattelusta seuraa, että naiset
ja heidän perheensä voivat
käydä samanaikaisesti monil-
la auttajilla, mutta auttajat-
kaan eivät aina tiedä, että per-
heen kanssa työskennellään jo
toisaalla eikä kukaan hoida
perheen ongelmia kokonais-
valtaisesti. Auttajatahojen vä-
listä yhteistyötä pitäisi kehit-
tää ja keinotekoiset esteet
poistaa. ■

Kirjoittaja on erikoissuunnittelijana
oikeusministeriössä. Hänen väitöskir-
jansa ”Väkivalta ja parisuhde.
Nuorten naisten kokeman parisuhde-
väkivallan määrittely surveytutki-
muksessa” tarkastettiin Helsingin
yliopistossa marraskuussa.

Artikkelissa esitettyjä tuloksia on
julkaistu aikaisemmin Violence
Against Women -lehdessä
8:7(2002) ilmestyneestä artikke-
listä ”Complexity of Patterns of
Violence Against Women in Hetero-
sexual Partnerships”.

Saksalaiset miehet kärsivät väkivallasta parisuhteessaan?

Osnabrückissa julkistettiin syyskuun lopussa yli 10 000 naisen haastatteluun perustuvan väkivaltatutkimuksen tulokset. Saksan parisuhdeväkivaltaa koskevat luvut vastasivat suunnilleen Suomessa viime vuosikymmenen lopulla tehdyn Usko, toivo, hakkaus -raportin tuloksia. Samassa tilaisuudessa esiteltiin miehiin kohdistunutta väkivaltaa selvittäneen pilottitutkimuksen tuloksia. Vaikka Suomi on ollut Euroopassa rikosuhritutkimuksen pioneerimaita, Suomessa ei ole selvitettytutkittu erillisellä tutkimuksella miehiin kohdistunutta väkivaltaa.

Saksalainen tutkimusryhmä suunnitteli miehiin kohdistunutta väkivaltaa koskevaa tutkimusta parin vuoden ajan mm. tekemällä asiantuntijoiden ja uhrien teemahaastatteluja. Surveyhaastattelut tehtiin käyntihaastatteluina. Parisuhdeväkivaltaa koskeviin kysymyksiin miehet vastasivat erillisellä kyselylomakkeella.

Haastattelulomakkeen väkivaltakysymykset käsittivät lapsuudessa, nuoruudessa ja aikuisena koetun fyysisen, seksuaalisen ja henkisen väkivallan eri muodot.

Tutkimuksen tekijät **Ludger Jungnitz, Hans-Joachim Lenz, Ralf Puchert, Henry Puhe** ja **Willi Walter** esittelivät innostuneina pilotin tuloksia. Tärkeä perushavainto oli se, että miehiä voidaan tutkia, ja että he suostuvat

puhumaan (sekä vastamaan kyselylomakkeen kysymyksiin) kokemastaan väkivallasta. Tekijät kertoivat tutkimuksen tuoneen uutta tietoa sukupuolisuuudesta ja väkivallasta, muun muassa miesten haavoittuvuudesta. Tutkimuksessa tuli ilmi myös miesten erilaisten tukipalvelujen tarve.

VÄKIVALLAN JATKUMO

Tutkijat määrittivät miesten kokeman väkivallan eräänlaiseksi jatkumoksi, jonka molemmista päästä jää kertomatta tapauksia. Toisessa ääripäässä tapauksia jää piiloon siksi, että miesten arkielämässä, "maskuliinisessa normaaliudessa", tietynlainen väkivalta on niin tavallista, ettei sitä pidetä väkivallana eikä näin ollen paineta

muistiin. Tällaista on esimerkiksi julkisilla paikoilla tapahtuva väkivalta, joka saatetaan määritellä pelkätään riidaksi, toisena esimerkkinä lapsen vanhemmilta saama kuritus. Miehet eivät ylipäätään halua tunnistaa itsessään puolustuskyvttöntä uhria.

Väkivallan toisessa ääripäässä ovat tabuiksi luokiteltavat tilanteet, jotka poikkeavat liiaksi "oikean" mieheyden normeista. Tällaiset tapaukset koetaan häpeällisiksi eikä niitä siksi haluta muistaa tai kertoa niistä. Tähän ryhmään kuuluvat esimerkiksi seksuaalinen ahdistelu ja raiskaus.

Kummankin ääripään väkivaltakokemukset ovat tutkijoiden mukaan aliedustettuina tutkimustuloksissa. Piiloon jäävien ääripäiden suu-

ruutta voidaan pienentää huolellisella suunnittelulla.

Yleisesti ottaen miehet kokivat lapsuudessa ja nuoruudessa paljon enemmän väkivaltaa kuin aikuisena, ja lasten ja nuorten kokema fyysinen väkivalta näyttää lisääntyneen, vaikka vanhempien lapsille tekemä väkivalta on vähentynyt. Tämä johtopäätös on tehty siitä, että alle 35-vuotiaiden vastaajien kertomissa kokemuksissa esiintyi vähemmän vanhempien kurinpitokeinona käyttämää fyysistä väkivaltaa kuin iäkkäämmillä vastaajilla; samalla muunlaista väkivaltaa kokeneensa kertoi nuorempaan ryhmään kuuluvista selvästi useampi kuin 35 vuotta täyttäneistä miehistä.

Aikuiset, erityisesti nuoret miehet joutuivat väkivallan uhriksi useimmin yleisellä

PEKKA SAKKI / LEHTIKUVA

paikalla, ja yhdeksässä tapauksessa kymmenestä tekijä oli toinen mies, monesti tuntematon. Tämän kertovat perinteisetkin uhritutkimukset. Henkistä väkivaltaa miehet kokivat yleisesti työpaikalla.

Miehisinä väkivallan erityisalueina nousivat esiin sotakokemukset sekä varusmies- ja siviilipalvelu. Monilla iäkkäillä vastaajilla niin siviilinä kuin sotilaanakin koettu sota-aikainen väkivalta painoi mieltä edelleenkin. Nuorten miesten varusmiespalveluksessa kokemaa väkivaltaa, erityisesti henkinen tai psykologinen väkivalta oli erittäin yleistä. Siviilipalveluksessa tällaisten tekojen riski ei ollut yhtä yleinen, mutta silti huomattavasti suurempi kuin tavallisessa siviilielämässä.

JOKA NELJÄS KOKENUT PARISUHDEVÄKIVALTA

Yksi väkivaltakeskustelun kuuma aihe on viime vuosina ollut parisuhdeväkivallan yleisyys. Käsitykset ovat etenkin miesten kokeman parisuhdeväkivallan osalta vaihdelleet saksalaisten tutkijoiden mukaan voimakkaasti: miesten dominoimassa yhteiskunnassa miehen kokema parisuhdeväkivalta koetaan toisaalta käsittämättömäksi asiaksi, ja sen olemassaolo kiistetään. Toisaalta on tihkunut tutkimustietoa, jonka mukaan miehet kokevat parisuhdeväkivaltaa lähes yhtä usein kuin naiset. Naisten kokeman parisuhdeväkivallan yleisyys on tiedossa, nyt Saksassakin. Entä miehet?

Lähes joka neljäs (23 %) mies oli haastattelujen mu-

kaan kokenut joskus parisuhhteessaan vähintään lievää fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. Saksan naisuhritutkimuksessa vastaava luku oli 25 %. Tutkimuksen ennakkoraportissa haastatteluissa käytettyjä väkivaltakysymyksiä ei ollut ennakkoraportissa, joten väkivallan eri muotojen sisältö ja yleisyys jäivät tässä selostuksessa avoimiksi. Ilmeisesti kysymykset olivat samoja kuin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa selvittäneessä tutkimuksessa eli varsin kattavia. Tutkijat toteusivat, ettei lievimpiä väkivallan muotoja voida tulkita yksiselitteisesti väkivallaksi.

Puolet miehistä kertoi, ettei ollut vastannut väkivallalla puolison tekemään fyysiseen väkivaltaan, ja runsas puolet, ettei ollut aloittanut väkivaltaa. Kukaan haastatel-

luista miehistä ei ollut ilmoittanut kokemastaan parisuhdeväkivallasta poliisille.

OVATKO TULOKSET LUOTETTAVIA?

Valitettavasti Saksan miesuhritutkimuksessa säästettiin väärässä paikassa: pilotin otoskoko oli vain 266 miestä, joten tuloksista ei voida tehdä luotettavia yleistyksiä. Miesuhritutkimuksen ohjausryhmään kuulunut professori **Helmut Kury** oli huolissaan siitä, että varsinaista tutkimusta varten ei ainakaan syyskuussa ollut saatu rahoitusta.

Ovatko tulokset "tosia" vai onko kyseessä pilottitutkimuksen tehneiden pioneerien sensitiivisen innostuneisuuden tuottama yliestimaatti miesten kokemasta parisuhdeväkivallasta? En osaa vastata tähän. Mielestäni miesten parisuhdeväkivaltakokemuksia ja niiden seurauksia olisi kuitenkin syytä tutkia Suomessakin, samoin eri sukupuolten parisuhdeväkivallan määrittelyjä ja väkivallalle antamia merkityksiä. ■

Tutkimukset on rahoittanut Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Saksalaisten naisten ja miesten väkivaltakokemuksia kuvaavat raportit löytyvät osoitteesta www.bmfsfj.de (myös englanniksi).

Kirjoittaja on erikoistutkija Poliisiammattikorkeakoulussa.

Muuttaa vai hoitaa?

Väkivaltaisten miesten auttamistyö

Ensimmäiset väkivaltaisille miehille tarkoitetut hoito-ohjelmat syntyivät Yhdysvalloissa 1976 (Vibs) ja 1977 (Emerge) osana feminististä turvakotiliikettä. Jälkimmäinen on edelleen toiminnassa. Pohjoismaissa miesspesifi väkivaltatyö käynnistyi ensin Norjassa ja Ruotsissa. Osloon perustettiin 1987 parisuhhteessaan väkivaltaisille miehille tarkoitettu hoito-ohjelma (*Alternativ til Vold*) ja samana vuonna Göteborgiin miesten kriisikeskus (*Kriscentrum för Män*). Ruotsin toinen miesten kriisikeskus (*Manscentrum i Stockholm*) aloitti toimintansa vuonna 1989. Tällä hetkellä Ruotsissa toimii jo 20 miespäivystystä ja niiden lisäksi 10 miehille tarkoitettua vastaanottoa, joissa on tarjolla ammatillista tukea ja terapiaa.

Ruotsin mallissa miehille suunnattu apu ei ole rajoitettu yksin väkivaltaongelmiin, vaan apua haetaan paljon erityisesti erokriiseissä. Nämä ovatkin kaksi selvästi yleisintä avun hakemisen syytä ja riippuvat jossain määrin myös toisistaan. Norjan ”Vaihtoehto väkivallalle” -

järjestelmä on laajentunut käsittämään parisuhdeväkivaltaan syyllistyneiden miesten lisäksi myös väkivaltaiset nuoret ja parisuhhteessaan väkivaltaiset naiset.

Suomessa miesspesifi väkivaltatyö käynnistyi runsaat kymmenen vuotta sitten Lyömättömän Linjan ja Ensi- ja turvakotien liiton Jussi-työn muodossa. Järjestelmät toimivat edelleen ja muodostavat miehiin kohdistuvan väkivaltatyön perustan maassamme. Kummassakin toimintamuodossa esiintyy toisistaan poikkeavia toimintakäytäntöjä ja ideologisia painotuksia. Helsingissä toimintansa vuoden 2003 alussa aloittaneen Miesten kriisikeskuksen asiakkaista noin joka kymmenes tulee väkivallan takia – joko oman tai kumppanin.

MUUTOSMALLI KOROSTAA KULTTUURISIA TEKIJÖITÄ

Väkivaltaisten miesten auttamisessa voidaan erottaa kaksi erilaista ideologista linjaa, jotka voidaan nimetä ”muutosmalliksi” ja ”hoitomalliksi”. Feministiseen ja profeministiseen ajatteluun perus-

tuissa väkivaltaisten miesten muutosohjelmissa väkivaltaa ei pidetä seurauksena yksilön persoonallisuudesta tai elämän kehityskulkuun liittyvistä seikoista, vaan ongelman syyt johdetaan historiallisiin, kulttuuriin ja tilannekohtaisiin tekijöihin, joilla miehinen ylivalta on oikeutettu. Keskeistä on väkivallan tulkitseminen sukupuolistuneena vallankäyttönä, alistamisena ja kontrollina. Näkemys korostaa myös naisten ja lasten suojaamistehtävää.

Muutosohjelmat perustuvat oppimisteoreettiselle ajattelulle. Kognitiivis-behavioraaliset ja psykoedukatiiviset lähestymistavat hallitsevat samoin kuin ryhmämuotoinen työskentely. Miesten ryhmien toiminta pohjautuu tavallisesti käsikirjaan, jota istuntojen määrän ja sisältöjen osalta seurataan tarkoin. Ohjelmissa lähdetään siitä, että monet miehet kieltävät ongelmansa tai eivät halua muusta syystä sitoutua hoitoon, jonka tavoitteena on käyttäytymisen muutos. Tämä on johtanut siihen, että vapaaehtoisuuteen perustuvia käytäntöjä ei pidetä riittävinä, vaan muun muassa ri-

kosoikeusjärjestelmään halutaan sisällyttää ohjelmia myös ei-vapaaehtoiselta pohjalta.

HOITOMALLISSA PAINO YKSILÖTYÖSKENTELYSSÄ

Hoitosuuntauksessa miesten ja naisten palvelutarpeet nähdään erilaisina, minkä vuoksi tarvitaan sukupuolierityisiä palveluja. Epäsymmetristen keskinäisten valtasuhteiden ja alistamisen sijasta näkökulma painottaa sukupuolten erilaisuutta asiakasnäkökulmasta. Tämä voi liittyä miesten erityisiin ongelmiin tai kokemuksiin institutionaalisessa palvelujärjestelmässä. Feministisestä ja profeministisestä muutosmallista poiketen hoitomallissa lähdetään vallankäytön sijasta miehen ”avuttomuudesta” tai ”vallan puutteesta”, joka ilmenee vaikeutena kohdata omat tunteet ristiriitatilanteissa rakentavalla tavalla.

Puhtaimmillaan hoitosuuntausta edustaa yksilöterapiainen työote, jossa lähdetään liikkeelle miehen sisäisestä maailmasta. Irtaantuminen väkivaltaisesta käyttäytymismallista voi onnis-

Ohjelmiin tai yksilötyöhön sitoutuvien miesten osalta tuloksellisuus on ollut yleensä hyvä. Se on kuitenkin välittömässä yhteydessä miesten motivaatioon muuttaa käyttäytymistään.

tua näkemyksen mukaan vain mielen sisäisten prosessien käsittelyn avulla. Väkivallan syvempi ymmärtäminen edellyttää pääsyä asiakkaan yksilölliselle ja elämykselliselle tasolle, jonka tausta ja merkitykset ovat ainutkertaisella tavalla sidoksissa hänen elämäänsä. Muutosmallin korostama psykoedukaatio edustaa tässä näkemyksessä ulkoa ohjautuvaa auttamisprosessia, jossa muut henkilöt kuin autettava asiakas ovat tärkeitä, sillä kiinnostuksen kohteeksi määrittäytyvä väkivalta, ei sen tekijän sisäinen maailma.

SUOMESSA HOITO- NÄKEMYS VAHVOILLA

Ensi- ja turvakotien liitolla sekä Lyömättömällä Linjalla on tällä hetkellä toimintaa yhteensä lähes 20 paikkakunnalla. Valtaosa näistä palveluyksiköistä toimii edellä kuvattun hoitotähtämyksen mukaisesti. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että hoito on valtaosin terapeuttista yksilötyöskentelyä eripituisissa jaksoissa. Joissakin yksiköissä toiminta perustuu strukturoiduille hoito-ohjelmille, joissa lähtökohdaksi on profeministinen tai gender-näkemys väkivallasta. Tällaisia dokumentoituja ohjelmia ovat kriisikeskus Mobilen ja Jyväskylän yliopiston psykoterapian opetus- ja tutkimuskeskuksen yhteistyönä toteuttama Vaihtoehto väkivallalle -ohjelma, Espoon Lyömättömän Linjan ylläpitä-

mä strukturoitu väkivallan katkaisuojelma yhteistyöverkostoinen sekä Oulun ensi- ja turvakodin yhteydessä toimiva Miehen tie -projekti, missä miestyö on liitetty osaksi turvakodin naisten ja lasten kanssa tehtävää väkivaltatyötä. Projektiin kuuluu tämän lisäksi ehkäisevä isyysneuvolatoiminta.

Suomalainen miesten kanssa tehtävä väkivaltatyö sisältää elementtejä kansainvälisistä ohjelmista, mutta on suureksi osaksi yksilöpainotteista ja terapeuttista työskentelyä. Miehen muuttamisen sijasta painopiste on hoidollisessa työsuuntauksessa. Miestyötä on meillä perusteltu muun muassa miesnäkökulman tuomisella väkivaltatyöhön. Mielenkiintoinen kysymys on, millä tavalla se poikkeaa naisten ja lasten näkökulmasta, joka on perinteisesti jäänyt ongelmadiskursia hallinneen miesnäkökulman varjoon? Miesnäkökulma väkivaltatyöhön voisi merkitä miehen tarpeiden monipuolisempaa huomioon ottamista auttamistilanteessa, sillä feministinen lähtökohdahan miestyölle on yksinomaan naisten ja lasten suojaamisessa.

Suomessa ei muiden Pohjoismaiden tavoin ole Britannian mallin mukaisia rikos oikeusjärjestelmään liittyviä väkivaltaisten miesten hoito-ohjelmia, vaan auttamistyö on perustunut järjestöjen ja yhdistysten ylläpitämiin jär-

jestelmiin. Sukupuolispesifeistä työotteista huolimatta kantaa sukupuolistuneen väkivaltakäsityksen puolesta otetaan varovasti. Yhtenä syynä on todennäköisesti pelko miesten syyllistämistä. Työkäytännöt ja viimeaikainen suomalainen sukupuolitietoinen väkivaltatutkimus eivät siten kulje aivan tasatahtia.

TOISEN VAHUUUS TOISEN PUUTE

Miestyön lähestymistavoista voi hieman yksinkertaista sanoa, että toisen vahvuus on toisen puute. Feministisessä ja profeministisessä ajattelussa on otettu huomioon väkivallan sosiokulttuuriset taustatekijät yksilön sosiaalisten, persoonallisten ja psyykkisten ominaisuuksien ulkopuolelta, kuten sukupuolten keskinäisistä valtasuhteista ja maskuliinisuudesta. Heikkoutena on väkivallan ympärille rakentuva yksinkertaistettu käsitys miesten psykososiaalisesta problematiikasta ja yksipuolinen tukeutuminen oppimisteoreettiseen ajatteluun työkäytännöissä.

Sukupuolieriytyneessä hoitotähtämyksessä on puolestaan vahvuutena miesten problematiikan monipuolisempi tarkastelu ja erilaisten työmenetelmien soveltaminen tapauskohtaisesti, mutta ongelmana väkivallan rakenteellisten tekijöiden ja valtamekanismien sivuuttaminen. Väkivallan dynamiikan ymmärtäminen parisuhteessa

edellyttää, että ongelmaa kyetään katsomaan eri tasoilta samanaikaisesti.

MIESTYÖN VAIKUTTAVUUS

Parisuhteessaan väkivaltaisiin miehiin kohdistuvia työmuotoja on myös arvioitu ja vaikuttavuuden seurannan kohdalla on turvauduttu sekä miesten itsensä että heidän naiskumppaneidensa käsityksiin muutoksesta. Ohjelmiin tai yksilötyöhön sitoutuvien miesten osalta tuloksellisuus on ollut yleensä hyvä. Etenkin fyysinen väkivalta on päättynyt seuranta-aikana enemmistön kohdalla. Luvut ovat vaihdelleet kolmasosasta aina 80 prosenttiin sitoutuneista asiakkaista.

Tuloksellisuus on kuitenkin välittömässä yhteydessä miesten motivaatioon muuttaa käyttäytymistään. Ohjelmissa keskeyttämisaste saattaa nousta jopa puoleen aloittaneista. Osa miehistä osallistuu ohjelmiin tai muuhun hoitoon vain saadakseen perheensä takaisin ja tämän tapahduttua motivaatio katoaa. Osa miehistä kieltää kokonaan väkivaltaisuutensa, jolloin auttamismahdollisuudet ovat pienet. ■

Kirjoittaja on ma. sosiaalityön professori Turun yliopistossa.

Lähteet saa toimituksesta haaste@om.fi.

Suomen ja Irlannin henkirikollisuuden vertailua

Suomen henkirikollisuus lähes kolmella kuolleella 100 000 asukasta kohti vuosittain on ollut runsainta EU:ssa ennen unionin äskettäistä laajentumista itäisen Euroopan korkean henkirikollisuuden maihin. Irlanti puolestaan on alle yhden kuolleen vuotuisella suhdelluvullaan ollut yksi maailman alhaisimman henkirikollisuuden maista.

Luvut perustuvat kuolin-syytilastoihin. Tahallisten täytettyjen henkirikosten poliisin tilastoimiin määriin perustuvat suhdelluvut eivät olennaisesti muuta asetelmaa. Poliisi tilastoi Irlannissa 1992–1996 vuosittain keskimäärin 41 henkirikosta, joissa kuolleita keskimäärin 43. Vuosituhannen vaihteessa henkirikollisuus on Irlannissa hieman kasvanut.

Enda Dooley on analysoinut henkirikollisuutta Irlannissa 1992–1996. Koska henkirikosten vuosilukumäärät ovat pieniä ja satunnaisvaihtelut suuria, Irlannissa on käytettävä useamman vuoden keskiarvoja. Dooleyn aineisto perustuu poliisin tiedostoihin, joista tiedot on koottu erityisellä lomakkeella. Perustiedot näyttävät olevan samat kuin Suomen henkirikosten seurantajärjestelmässä, jonka käyttöönoton ensimmäisen seitsemän kuukauden tiedot **Martti Lehti** on analy-

soinut. Tapausmäärinä tämä vastaa Irlannin kahden vuoden henkirikollisuutta.

Aineistoissa on pieniä eroja, jotka johtuvat rikosmääritelmistä ja tilastointikäytännöistä. Lisäksi oletetaan, että suomalainen kuolinsyyn tutkintajärjestelmä paljastaa poikkeuksellisen hyvin kuolemantapaukset, joissa on aiheutta epäillä väkivaltaa, ja siten käynnistää enemmän rikostutkimuksia. Nämä seikat saattaisivat jonkin verran tasoittaa maiden huomattavaa eroa henkirikostiheydessä, mutta eivät selitä sitä pois. Ne eivät liioin häiritse vertailua, jossa kiinnitetään huomiota vain kummankin maan henkirikosten ominaispiirteiden silmiinpistäviin eroihin.

HENKIRIKOSTEN PIIRTEIDEN SELVIMPIÄ EROJA

Tällaisia on ensiksikin henkirikosten uhrien ikä. Suhteessa saman ikäryhmän väestöön Irlannissa ikäpiikki on nuoris-

sa aikuisissa, 20–29-vuotiaissa. Suomessa henkirikoskuolleisuuden huippu on ikäryhmässä 40–49-vuotiaat. Irlannissa tekijät ovat keskimäärin 30-vuotiaita, Suomessa kymmenen vuotta vanhempia. Suomessa siis henkirikoksissa kuolleet ja henkirikosten tekijät ovat olennaisesti vanhempia kuin Irlannissa.

Naisten osuus niin rikosten tekijöistä kuin uhreistakin on kummassakin maassa suunnilleen sama: yksi kymmenestä tekijästä on nainen, uhreista runsas neljännes. Suomen vuoden 2002 aineistossa naisuhrien osuus oli poikkeuksellisen korkea, mistä syystä myös miesten tekemien naisiin kohdistuneiden tappojen osuus oli Irlantia korkeampi. Näidenkin tapausten osuus useamman vuoden keskiarvona on samaa tasoa kummassakin maassa. Naisten tekemien henkirikosten uhrit ovat kummassakin maassa lähes poikkeuksetta puolisoita ja per-

heen jäseniä. Miesten tekemät henkirikokset kohdistuvat Irlannissa hieman useammin tuntemattomiin (27 %) kuin Suomessa (23 %). Toisin sanoen: niin naisiin kohdistuneessa kuin naisten tekemässä henkirikollisuudessa ja sen luonteessa näkyy oikeastaan vain yleisen henkirikollisuuden tasoero.

Rikosten tapahtumapaikoissa on hyvin selvä ero: Irlannissa puolet henkirikoksista tehdään ulkotiloissa, erityisesti julkisissa ulkotiloissa, kun taas Suomessa yksityisten ja julkisten ulkotilojen teko- paikkojen yhteenlaskettu osuus ei ole edes viidennestä. Asia on yhteydessä ikäjakautumaan; Suomessakin nuorten väkivalta on julkisinta.

Irlannissakin on katsottu rikosten maantieteellistä jakautumaa poliisipiiri- jaon pohjalta. Rikostiheys vaihtelee huomattavasti alueittain. Korkein se on Limerickissä, seuraavina tulevat Dublin ja

Vertailu paikantaa Suomen henkirikollisuuden "extran" työelämän ulkopuoliseen ja muutenkin syrjäytyneeseen ja alkoholisoituneeseen väestöön ja tolkkuttomaan ryyppiskelyyn sakeissa.

Tipperary. Dooley esittää ainakin osaselitykseksi kurjistumisen urbaaneilla alueilla. Lehden tulokset niin ikään osoittavat henkirikollisuudessa suuria alueellisia eroja, jotka lisäksi ovat jyrkentyneet (esimerkiksi Uudenmaan henkirikostiheys nykyisellään alittaa Irlannin keskimääräisen tason). Suomessa henkirikollisuus ei kuitenkaan ole yhteydessä urbaaniin kurjistumiseen vaan aluepoliittiseen resurssien uusjakoon, jossa heikoille jäänyt osa maasta on väkivaltaistunut entisestään. Väkivaltaan yhteydessä olevat kurjistumisongelmat paikantuvat Irlannissa suuriin kaupunkeihin ja niiden liepeille, Suomessa pohjoisen ja idän muuttotappiokuntiin.

Kummassakin maassa rikokset tehdään illalla tai yöllä. Irlantilaisraportti käyttää karkeampaa vuorokaudenajakajaa kuin suomalainen, jolloin mahdollisia vähäisempiä eroja ei näe.

Vaikka suunnitelmallisuuden arviointi on vaikeaa ja varmastikaan aineistoissa ei ole käytetty aivan samoja kriteereitä, huomionarvoista on, että irlantilaisista henkirikoksista yli puolet arvioidaan suunnitelmallisiksi, kun Suomessa niiden osuus arvioidaan noin kolmanneksi. Rikosten motiivit on aineistossa luokiteltu eri tavoin. Kuitenkin kummassakin maassa joka toinen henkirikos on luokiteltu jostakin riidasta seuranneeksi. Ryöstön tai raiskauksen toteuttamiseksi, kostoksi tai mustasukkaisuudesta

tehtyjen henkirikosten osuudet ovat muutamia prosentteja. "Psykiatristen tapausten" osuus yltää Suomessa kymmenen prosenttiin ja Irlannissakin se on merkittävä vaikka pienempi kuin Suomessa.

Henkirikosten tekovälineissä on selvä ero. Suomessa kolmannes henkirikoksista tehdään teräaseella ja vain 14 prosenttia ampuma-aseella (vuoden 2002 aineisto, aiemmin ampuma-aseella tehtyjä rikoksia ollut runsas viidenes). Irlannissakin teräase on yleinen henkirikoksen tekoväline, mutta ampuma-aseet ovat niitä yleisempiä (tekovälineenä 27 %:ssa).

Henkirikoksia, joissa tekijä ei tunne uhria, on Irlannissa olennaisesti enemmän kuin Suomessa, varsinkin verrattaessa Suomen vuosien 1998–2000 tietoihin (Vuoden 2002 aineistossa osuus oli mm. Myrmanin pommi-iskun vuoksi poikkeuksellisen korkea). Kummassakin maassa rikokset tapahtuvat enimmäkseen tuttavien tai (muuten ryyppy-)seurueeseen kuulneiden kesken.

JUOMISTILANTEET IRLANNISSA KONTROLLOIDUMPIA

Yksi selvimmistä eroista Irlannin ja Suomen henkirikoksissa on osapuolten päihtyneisyys. Irlannissa 45 prosentissa henkirikoksista sekä tekijä että uhri ovat selviä, Suomessa alle 20 prosentissa. Molemmat osapuolet ovat päihtyneitä Irlannissa harvemmassa kuin joka kolmannessa henki-

rikoksessa, Suomessa melkein kahdessa kolmesta. Päihtymystä ei aineistoissa ole todettu verimittauksin eivätkä tulokset ole aivan tarkkoja, mutta kuvannevat totuutta. Ero merkitsee, että runsaat puolet Suomen ja Irlannin henkirikollisuuden tasoerosta selittyy niiden henkirikosten runsaudella Suomessa, joissa ainakin toinen osapuoli on humalassa.

Suomen ja Irlannin alkoholinkulutuksessa on runsaasti yhtäläisyyksiä. Irlannin alkoholinkulutus runsaalla 12 litralla ylittää Suomen. Sielläkin harvat juovat päivittäin, mutta juotaessa juodaan runsaasti. Samoin kuin Suomessa, sellaisten rikosten osuus, joissa tekijä on päihtynyt, on korkea (poliisin tietoon tulleissa henkilöön kohdistuvista rikoksista puolet on tällaisia) ja vielä korkeampi on päihtyneiden osuus erilaisissa järjestyshäiriöissä.

Irlannissakin humallutaan alkoholista ja alkoholi tuottaa väkivaltaa ja rikoksia, mutta ei siinä määrin kuolemaan johtavaa väkivaltaa kuin Suomessa. Selitys lienee kahtaalla:

Ilmeisesti kuitenkin juomistilanteet ovat Irlannissa erilaisia, sosiaalisempia ja kontrolloidumpia siten, ettei voimakaskaan päihtymys tuota tappoja. Suomessa tyypillinen henkirikosnäyttämö on tolkkuttomasti humaltunut pari tai pieni seurue ilman, että paikalla olisi ketään niin selvää, että voisi tavalla tai toisella puuttua kuolemaan johtavaan tapahtumankul-

kuun. Suomen ja Irlannin kulttuurissahan on perusero: Irlanti on katolinen maa.

Toiseksi alkoholin käyttö on raskaampaa Suomessa kuin Irlannissa. Se nähdään alkoholisairauksissa kuolinsyynä. WHO:n tilastojen mukaan Suomessa kuolee noin puoli-toistakertainen määrä Irlantiin verrattuna niin miehiä kuin naisia kuin kuolinsyihin, jotka edellyttävät sekä jatkuvaa suurkulutusta että huomattavan korkeita kerralla nautittuja viinamääriä.

Suomen ja Irlannin vertailu paikantaa Suomen henkirikollisuuden "extran" taloudellisesti taantuvan Suomen työelämän ulkopuoliseen ja muutenkin syrjäytyneeseen ja alkoholisoituneeseen väestöön ja tämän ryyppysakeissa (joka voi olla perhepiirikin) tapahtuvaan tolkkuttomaan ryyppiskelyyn. Näin Martti Lehden pohjoismaisella vertailulla osoittama tulos vahvistuu Suomen ja Irlannin vertailusta. Tämä selittää suurimmaksi osaksi kaikki muutkin erot, jotka edellä on havaittu verrattaessa Suomen henkirikollisuutta maahan, jossa henkirikollisuuden taso on Euroopan alhaisin. ■

Kirjoittaja on rikosentorjuntaneuvoston pääsihteeri.

LÄHTEET:

Dooley Enda (2001) *Homicide in Ireland 1992–1996*. Department of Justice, Equality and Law Reform.
Lehti Martti (2004) *Henkirikoksikatsaus 2002*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 206.

Väkivallattomista kulttuureista oppia

Rikksentorjuntaneuvosto järjesti lokakuussa Vantaalla seminaarin, jolla pohjustettiin kansallisen väkivallan vähentämishojelman valmistelua. Suomalaista väkivaltaa lähestyttiin historian, eurooppalaisen näkökulman ja väkivallattomien kulttuurien oppien kautta. Tilaisuudessa esiteltiin myös ehkäisyhankkeita ja pohdittiin työryhmissä keinoja väkivallan vähentämiseksi.

Oikeusministeri **Johannes Koskinen** toivoi yleisen väkivallan vastaisen ilmapiiriin leviämistä koko kansan keskuuteen. Ministeri muistutti, että rikoslain merkitys väkivaltarikosten vähentämiseksi on hyvin rajoitettu. Hän nosti puheessaan esille erityisesti perheväkivallan sekä töissä kohdatun väkivallan vähentämisen tarpeen.

– Perheväkivallasta puhuminen on usein vaikeaa eikä sitä riittävästi tunnusteta edes terveydenhuollossa. Aiheeseen puututaan yleensä vasta kun vammautuminen on vakavaa. Väkivalta ja psyykinen kärsimys voivat aiheuttaa pitkäaikaisia seurannaisvaikutuksia paitsi uhriin myös lapsille.

Hän oli huolissaan myös tuoreesta kyselytutkimuksesta, jonka mukaan kolmannes vastaajista olisi valmis käyttämään väkivaltaa las-

taan kohtaan.

– Töissä kohdattua väkivaltaa, uhkailua ja näistä syntyvää turvattomuutta ei vielä kukaan oteta riittävän vakavasti. Liian usein asioihin puututaan vasta kun se on liian myöhäistä. Ongelmallista on, että työssä kohdattu väkivalta kasautuu tiettyihin ammatteihin ja työpaikkoihin. Kymmenen viime vuoden aikana uhka- ja väkivaltilanteet ovat lisääntyneet erityisesti palvelualoilla, Koskinen kertoi.

Yhtä taikakeinoa väkivallan vähentämiseksi ei Koskinen mukaan ole. Tarvitaan tehokkaiden toimien kokonaisuus, joilla näkyvästi vähennetään väkivaltaa lyhyelläkin tähtäyksellä mutta ennen kaikkea pitkän ajanjakson pysyvinä muutoksina. Tähän tarvitaan laajaa yhteistyötä niin ministeriöiden, kuntien kuin järjestöjenkin kesken ja välillä.

Peruspalveluministeri **Liisa Hyssälä** korosti, että toimivat hyvinvointipalvelut ovat edellytys väkivallan vähentämiselle. Esimerkiksi lastensuojelulla voidaan puuttua varhain yksilölliseen kehitykseen ja syrjäytymisuhkaan, joka pahimmillaan voi johtaa rikoksentehtäjäksi. Sosiaali- ja terveysministeriössä on myös käynnistetty omaa sektoria varten toimintaohjelma lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi vuosille 2004–2007. Se nivoutuu osaksi kansallista väkivallan vähentämishojelmaa. Toimintaohjelma liittyy läheisesti tavoitteiltaan myös Tasa-arvo-ohjelmaan ja Alkoholi-ohjelmaan.

– Eri ohjelmien ja hankkeiden yhteensovitus ja tiedonkulun varmistaminen on tarpeen, jotta tavoitteet ja linjat pysyvät yhdenmukaisina. On kuitenkin hienoa, että työtä tehdään nyt monella

tasolla. Parhaimmillaan väkivallan ehkäisy integroituu osaksi kaikkea sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa, Hyssälä totesi.

MAAILMASSA 80 RAUHANOMAISTA YHTEISÖÄ

Antropologi **Douglas Fry** Åbo Akademiästä kertoi, että maailmassa tunnetaan noin 80 rauhanomaista yhteisöä, joissa ei juuri koskaan käytetä väkivaltaa. Niiden olemassaolo osoittaa, että väkivalta ei ole ihmisluonnolle välttämätön paha. Useimmat näistä yhteisöistä ovat pieniä, lähellä luontoa eläviä kansoja. Myös joissakin kehittyneissä maissa, kuten Islannissa ja Norjassa, päästään hänen mukaansa lähelle väkivallattomuutta.

– Olennaista on, että yhteisön arvoihin ei kuulu väkivalta vaan päinvastoin sen tuomitseminen. Nämä arvot siirretään aina seuraaville su-

Douglas Fry uskoo väkivallan vähentämisen olevan mahdollista Suomessakin. Tärkeintä on asenteiden muuttaminen väkivallan vastaisiksi.

RIIKKA KOSTAINEN

Douglas Fry puhui rikksentorjuntaneuvoston väkivaltaseminaarissa.

kupolville. Yleensä lasten kasvatuksessa ei käytetä ruumiillista kuritusta, ja heidät opetetaan pienestä pitäen välttämään väkivaltaista käyttäytymistä. Myös naisten asema rauhanomaisissa yhteisöissä on yleensä tasa-arvoisempi, Fry totesi.

Riidat ratkaistaan yhteisössä muutenkin toisin keinoin, esimerkiksi lähtemällä

pois tilanteesta, sietämällä ongelmaa, keskustelemalla asioista tai antamalla muiden sovittelua. Usein riitojen ratkaisijaksi on nimetty arvostettu vanhempi heimon jäsen tai kuten Norjassa riitojen ratkaisuun on luotu sovittelujärjestelmä.

Väkivallattomuus, sen paremmin kuin väkivaltaisuuskaan, ei ole pysyvää, vaan

tavat voivat muuttua ajan myötä. Siksi Fry uskoo väkivallan vähentämisen olevan mahdollista Suomessakin. Tärkeintä on asenteiden muuttaminen väkivallan vastaisiksi. Väkivallan ehkäisytöimet pitäisi hänen mielestään kohdistaa sekä koko väestöön että erityisiin riskiryhmiin, kuten nuoriin miehiin, kiusaajiin ja kiusattuihin.

MUUTTOLIIKKEESTÄ OLLUT AIEMMIN APUA

Emeritusprofessori **Heikki Ylikangas** pohti, mitä eväitä historiasta löytyy väkivallan vähentämiseen. Usein keinoksi on tarjottu kontrollin kiristämistä, mutta apua löytyisi hänen mielestään ennemminkin Etelä-Pohjanmaan muuttoliikkeistä. Hänestä muuttoliikkeeseen on suhtauduttu ja suhtaudutaan yhä liian kielteisesti.

– Kun 1800-luvun lopulla Pohjanmaalta alkoi massamuutto Amerikkaan, puukojunkkarien rekrytointipohja

kaventui ja lopulta tuhoutui. 1960-luvulla puolestaan Ruotsiin muutto ja tiheä opiskouluverkosto pumppasivat suhteellista liikkaväestöä pois. Nykyään Etelä-Pohjanmaalla onkin maan alhaisin henkirikollisuus- ja alkoholin käyttötaso. Muuttoliike ei ole siis niin paha peikko kuin julkisuudessa esitetään, Ylikangas arvioi.

– Itä- ja Pohjois-Suomen muuttoliikekin pitäisi nähdä positiivisena ilmiönä, joka voi vähentää väkivaltaa. Ihmisille täytyy tarjota koulutusta ja muita valmiuksia muuttoon sekä Suomessa että ulkomaille. Mutta tietysti täytyy myös huolehtia, ettei muuttotappioalueille jäävien ihmisten elintaso heikkene.

Ylikangas myönsi, että rikollisuuden taso on historiassa hetkellisesti noussut siellä, minne on muutettu, mutta tilanne on tasoittunut jo seuraavien sukupolvien aikana. ■

Väkivallan vähentämishjelmaa valmisteltu rikksentorjuntaneuvostossa

Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan liittyvän väkivallan vähentämishjelman valmistelu on annettu rikksentorjuntaneuvoston tehtäväksi. Väkivaltaohjelma on tarkoitettu kansallisen rikksentorjuntaohjelman (Turvallisuustalkoot) rinnalle. Ohjelman tavoite

on vähentää väkivaltaa kaikilla sen keskeisillä osaluilla.

Ohjelmaa on valmisteltu tämän vuoden aikana kuudessa alatyöryhmässä, joissa on ollut käytettävissä laajaa asiantuntemusta. Työryhmät ovat pohtineet keinoja henkirikosten, naisiin kohdis-

tuvan väkivallan, alkoholiehtoisien väkivallan, työssä kohdatun väkivallan ja lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämiseksi sekä väkivallan, kulttuurin ja median yhteyksiä. Keinoja uusiutuvan väkivallan ehkäisemiseksi etsitään parhaillaan sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa työ-

ryhmässä.

Rikksentorjuntaneuvosto käsitteli ohjelmaluonnosta joulukuun kokouksessaan. Kansallinen väkivallan vähentämishjelma luovutettaneen valtioneuvostolle alkuvuodesta.

Alkoholin kulutuksella yhteys väkivaltarikosten määrään

Tässä kirjoituksessa selvitetään alkoholin kulutuksen ja väkivaltarikollisuuden välistä suhdetta Suomessa. Lisäksi ennustetaan muutamien tutkimusten avulla alkoholiveron kevennyksestä ja Viron EU-jäsenyydestä johtuvan alkoholin kulutuksen kasvun vaikutusta väkivaltarikollisuuteen.

Hallituksen esityksessä (80/2003) alkoholiveron keventämisestä ei juuri arvioitu alkoholin kulutuksen kasvun vaikutusta rikollisuuteen. Kuitenkin kun rikoksen tekijöitä ja uhreja on tutkittu, alkoholin kulutuksella ja väkivaltarikoksilla on todettu olevan selvä yhteys. Esimerkiksi Sirén (2000) kirjoittaa: ”pahoinpitelyrikollisuuden tason mahdollisista säätelevistä on ensimmäisenä mainittava alkoholin kulutus.” Etenkin suomalaisille on tyyppillistä ns. kertajuominen ja humalahakuisuus, millä on selitetty maamme korkeaa väkivaltarikostasoa.

TUTKIMUKSIA ALKOHOLISTA VÄKIVALTARIKOLLISUUDEN SUHDE

Kivivuoren (1999) tutkimuksen mukaan vuonna 1996 kuolemaan johtaneissa väkivaltatapauksissa 72 prosentis-

sa tekijä oli alkoholin vaikutuksen alaisena tekohetkellä. Ainoastaan neljässä prosentissa tapauksia tekijä oli huumeaineiden vaikutuksen alaisena. Lisäksi tutkimuksen mukaan henkirikosten yrityksissä tekijöistä oli 73 prosenttia alkoholin vaikutuksen alaisena. **Lehti** (2002) on tutkinut 1998–2000 tehtyjä henkirikoksia. Tutkituista tapauksista 85 prosentissa kaikki osapuolet olivat joko alkoholin tai huumeen vaikutuksen alaisina. Rikoksia, joissa kaikki osapuolet olivat selvinä, oli ainoastaan 10 prosenttia. Rikoksenteijöistä yli 90 prosenttia oli ollut päihteiden vaikutuksen alaisena tekohetkellä.

Alkoholin kulutus lisää myös rikoksen uhriksi joutumisen todennäköisyyttä, koska alkoholi heikentää ihmisen harkintakykyä ja mahdollisuutta puolustautua vä-

kivallantekoa vastaan. Lisäksi alkoholin vaikutuksen alaisena ollaan sellaisessa ympäristössä, kuten ravintoloissa ja niiden edustoilla, jossa väkivallan kohteeksi joutumisen riski on suurempi. Alkoholin anniskelukulutuksen kasvu lisää myös ravintoloissa työskentelevien ja oleskelevien henkilöiden määrää, ja sitä kautta riski joutua uhriksi kasvaa.

Esimerkiksi naisten lisääntynyt alkoholin kulutus voi tarkoittaa sitä, että sopivia väkivaltaisen lähentelyn taikka raiskauksen uhreja liikkuu iltaisin enemmän ulkona ja muissa turvattomissa paikoissa kuten ravintolaillan jatkopaikoissa. Kun selitetään alkoholin kulutuksen vaikutusta väkivaltarikollisuuteen, tulisi siis tutkia kulutuksen vaikutusta sekä rikoksenteijöiden että potentiaalisten uhrien käyttäytymiseen.

ALKOHOLIN KULUTUKSEN JA VÄKIVALTARIKOLLISUUDEN SUHDE

Suomessa yksilötasolla alkoholin kulutuksen ja väkivaltarikollisuuden välinen suhde näyttää vahvalta. Toisaalta on muistettava ne tiedonintressit, joita rikollisuuden tutkimukseen kohdistetaan. Esimerkiksi kriminaalipoliittiset päättäjät voivat olla paljon kiinnostuneempia tietämään, mikä on ennustettu väkivaltarikollisuuden määrä alueella ensi vuonna kuin tietämään kuinka moni rikoksen tekijöistä on teon hetkellä alkoholin vaikutuksen alaisena.

Keinäsen (2004) tutkimuksen tulosten mukaan alkoholin kokonaiskulutuksella oli selvä tilastollisesti merkitsevä positiivinen vaikutus väkivaltarikosten määriin. Kymmenen prosentin alkoholin kokonaiskulutuksen (100 % alkoholia) kasvu lisää pahoinpitelyiden

Tuloksiin pitää suhtautua varauksella, koska ongelmat tilastollisessa analyysissä voivat tuottaa harhaisia arvioita alkoholin ja väkivaltarikollisuuden suhteesta.

määrää kahdella, henkirikosten määrää noin viidellä ja seksuaalirikosten määrää noin 15 prosentilla. Vastaavasti Aniszewski (2004) sai tulokseksi, että kymmenen prosentin alkoholin kulutuksen kasvu lisää henkirikoksien määrää yhdeksällä prosentilla. Sirén (2000) sai tulokseksi, että litran alkoholin kulutuksen kasvu lisää 13 pahoinpitelyrikosta 100 000 asukasta kohden. Tutkimuksien tulosten erilaisuuteen vaikuttavat mm. käytetyt tarkastelujaksot, tilastolliset menetelmät ja muuttujat.

Edellä esitettyihin tuloksiin pitää suhtautua varauksella, koska ongelmat tilastollisessa analyysissä voivat tuottaa harhaisia arvioita alkoholin ja väkivaltarikollisuuden suhteesta. Ensinnäkin kaikki rikokset eivät tule poliisin tietoon. Samalla tavoin todellisen alkoholin kulutuksen mittaaminen on ongelmallista. Lisäksi pitäisi pystyä paremmin ennustamaan, millä ta-

voin alkoholin kulutus lisääntyy eri ikäryhmissä, koska ikäryhmittäiset rikosalttiudet vaihtelevat. Huomioon pitäisi myös ottaa se, kuinka paljon alkoholin vähittäiskulutus ja anniskelukulutus lisääntyvät, koska ne vaikuttavat eri tavoin rikollisuuden määrään.

ENNUSTEET VÄKIVALTA-RIKOSTEN MÄÄRÄN KASVULLE

Tässä kirjoituksessa lasketaan ennusteet väkivaltarikosten määrän kasvulle eri alkoholin kulutuksen kasvun vaihtoehdoille, kun muiden rikollisuuteen vaikuttavien tekijöiden oletetaan säilyvän ennallaan. Taulukossa 1 on raportoitu ennustetulokset Keinäsen ja Aniszewskin tutkimusten regressioanalyysien perusteella. Tutkimuksissa huomioitiin myös muiden tekijöiden, kuten työttömyyden, tuloerojen ja kiinnijäämisriskin, vaikutus väkivaltarikollisuuteen. Alkoholin kulutuksen kasvun oletetaan vaihtelevan 9–48 pro-

sentin välillä. On tärkeää tutkia, kuinka paljon väkivaltarikosten määrä kasvoi todellisuudessa kulutuksen kasvaessa vuonna 2004 ja kuinka hyvin tilastolliset ennusteet vastasivat todellista muutosta. Tämä auttaa ymmärtämään paremmin rikollista käyttäytymistä ja parantamaan rikosennusteiden laadintaa.

Alkoholin kulutuksen kasvu lisää tulosten mukaan suhteellisesti eniten seksuaalirikoksia, joihin tutkimuksessa luettiin väkisinmakaamiset, raiskaukset ja törkeät raiskaukset. Tulos on todella yllättävä ja vaatisi pidemmälle menevää tutkimusta, jotta voitaisiin sanoa, kuinka asian todellinen laita on. Keinäsen tutkimuksessa alkoholin kulutuksen kasvun vaikutusten ennustetaan olevan pienimmillään pahoinpitelyrikoksissa, joiden ennustetaan kasvavan noin 2–10 prosenttia, kun alkoholin kulutus kasvaa 9–48 prosenttia. Jos veronalennukset nostavat alkoholikulutusta noin

22 prosenttia, ennusteiden mukaan pahoinpitelyiden määrä kasvaisi noin 4, henkirikosten 10–20, ja seksuaalirikosten määrä 36 prosenttia.

On tärkeää ottaa huomioon muutokset muissa rikoksiin vaikuttavissa tekijöissä. Esimerkiksi rikollisuuden kasvaessa saattavat poliisin mahdollisuudet selvittää rikoksia laskea, mikä vähentää rikosentekijän kiinnijäämisriskiä. Tämä taas on omiaan lisäämään rikollisuutta ja turvattuuden tunnetta yhteiskunnassa. ■

Kirjoittaja on oikeustaloustieteen lehtori Joensuun yliopistossa.

LÄHTEET

Aniszewski, S. (2004) Alkoholin kulutus ja henkirikollisuus. Pro gradu -tutkielma, Joensuun yliopisto.

Keinänen A. (2004) Tilastollinen analyysi rikostaloustieteessä: teoria ja käytäntö. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 69.

Kivivuori, J. (1999) Suomalainen henkirikos: teonpiirteet ja tekojen olosuhteet vuosina 1988 ja 1996. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 159.

Lehti, M. (2002) Henkirikokset 1998–2000. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 194.

Sirén, R. (2000) Pahoinpitelyrikollisuus 1950–1997. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 169.

TAULUKKO 1.

Alkoholin kulutuksen kasvun vaikutus väkivaltarikosten määriin Keinäsen ja Aniszewskin tutkimusten mukaan.

ALKOHOLINKULUTUS	PAHOINPITELYT (Keinänen)	HENKIRIKOKSET (Keinänen)	SEKSUAALIRIKOKSET (Keinänen)	HENKIRIKOKSET (Aniszewski)
+9 %	+1,8 %	+4,1 %	+13,0 %	+8,2 %
+22 %	+4,4 %	+10,4 %	+36,0 %	+20,1 %
+48 %	+9,9 %	+24,2 %	+66,6 %	+43,8 %

Uhrin käyttäytymisen vaikutus väkivalta- ja seksuaalirikoksissa

Uhri mielletään yleensä viattomaksi rikoksen kohteeksi. Uhri saattaa kuitenkin myötävaikuttaa rikoksen kohteeksi joutumiseensa monella tavalla, millä on usein merkitystä rikos- ja vahingonkorvausvastuusta päätettäessä. Tässä kirjoituksessa keskitytään rikosvastuuseen väkivalta ja seksuaalirikoksissa.

Eri rikostyypeissä myötävaikutustavat ovat erilaisia, ja ne myös otetaan eri lailla huomioon tekijän vastuun ja seuraamusten määrittelyssä. Huolimaton tai piittaamaton henkilö voi menettelyllään helpottaa rikoksen tekemistä, mutta se ei yleensä vähennä tekijän vastuuta. Varkausrikoksissa sitä voidaan kuitenkin pitää lieventävänä seikkana, mikäli tilanteen katsotaan synnyttäneen tekijälle poikkeuksellisen ja äkkiarvaamattoman houkutuksen. Petoksen tunnusmerkistön arviointiin taas voi vaikuttaa uhrin epätavallisen suuri hyväuskoisuus. Sen sijaan ryöstön, pahoinpitelyn tai henkirikoksen rangaistavuutta ei koskaan vähennä se, että uhri on liikkunut rikoksen tekemistä helpottavassa paikassa.

Tutkimuksessani olen selvittänyt sekä teoreettiselta kannalta että oikeustapauksia hyväksi käyttäen, millaiset uhrin myötävaikutuksen muo-

dot vaikuttavat rikosentekijän vastuuseen ja millä tavoin fyysistä koskemattomuutta loukkaavissa rikoksissa.

MERKITYS VÄKIVALTA-RIKOKSISSA VAIHTELEE

Väkivaltarikoksissa myötävaiikutustapoja ovat suostumus, riskinotto ja provokaatio. Tavallisin muoto on provokaatio, sillä monet pahoinpitelyt ja henkirikokset tehdään uhrin sanallisen tai fyysisen ärsyttämisen seurauksena.

Asianomistajan poikkeuksellisen suurta myötävaiikutusta koskevaa lieventämisperustetta ei ole käsitelty lain esitöissä. Tulkintani mukaan lieventämisperuste soveltuu esimerkiksi eutanasiaan, sellaisiin yhteisen riskinoton tilanteisiin, joissa uhrin osuus tapahtumasta on huomattavan suuri, tappeluun osallistumiseen, pitkäaikaiseen kotiväkivaltaan sekä perustellun pelon aiheuttamiseen tekijälle. Sen sijaan omat lainkohtansa koskevat rangaistusvastuun pois-

tumista ja lieventämistä hätävarjelun liioittelussa ja hätävarjelua lähellä olevissa tilanteissa. Kaikkien lieventävään suuntaan vaikuttavien seikkojen ei kuitenkaan tarvitse ilmetä laista.

Suostumus vahingon aiheuttamiseen poistaa rangaistavuuden kokonaan lukuun ottamatta vakavan vammän, sairauden tai kuoleman aiheuttamista, mutta muuten uhrin menettely arvioidaan lähinnä moitittavuutta vähentävänä seikkana. Se voi vaikuttaa törkeysarvosteluun, tunnusmerkistön valintaan, rangaistuksen tuomitsematta jättämiseen tai rangaistuksen ankaruuteen. Oikeuskäytännössä suostumusta koskevia tapauksia ei kuitenkaan juuri jouduta ratkaisemaan.

Provokaatio on vanhastaan otettu huomioon tekijän syyllisyyttä vähentävänä seikkana laajemmin kuin mikä edellä luettiin asianomistajan poikkeuksellisen suureksi myötävaiikutukseksi. Oikeuskirjalli-

suudessa ei ole sitä koskevaa vakiintunutta kantaa, mutta kaikki ärsyttäminen ei kuitenkaan saa lieventävää merkitystä. Edellytykseksi on asetettava ensinnäkin se, että rikos on välitön reaktio provokaatioon. Lisäksi reaktio eli tehty rikos ei saa olla täysin suhteeton provokaatioon nähden.

Suhteellisuusarvioinnin perusteella esimerkiksi sanallinen provokaatio voi vaikuttaa rangaistukseen lievissä ja tavallisissa pahoinpitelyissä mutta ei vakavammissa rikoksissa, kun taas fyysiselle provokaatiolle voidaan antaa merkitystä vakavammissakin rikoksissa. Törkeää pahoinpitelyä tai henkirikosta edeltänyt pahoinpitely vaikkapa puukon kera voi olla sellaista provokaatiota, joka on aiheuttanut tekijälle vahvan pelkoja puolustautumisreaktion ja perustelee jopa säädetyn rangaistusasteikon alittamisen. Toisaalta uhrin tekemät tapouhkaukset eivät vaikuta rangaistukseen, ellei niitä voi-

Seksuaalirikoksissa uhrin myötävaikutuksella on vähemmän sijaa tekijän syyllisyyttä vähentävänä seikkana kuin väkivaltarikoksissa.

da pitää uskottavina.

Harkinnassa voidaan ottaa huomioon myös tilannekohtaiset olosuhteet, kuten se, onko tekijällä ollut mahdollisuus poistua tilanteesta vai onko hän peräti itse hakeutunut siihen. Tappelun aloittaneen uhrin menettely alentaa perustellusti törkeänkin väkivaltarikoksen rangaistusta, jos tekijällä ei ole ollut mahdollisuutta irtaantua tappelusta. Uhrin tekijään kohdistamalle uhkalle ei puolestaan voida antaa olennaista merkitystä muun muassa silloin, kun tekijä on jollain välineellä aseistautuneena itsekin pyrkinyt konfliktiin uhrin kanssa.

Kolmanneksi arviointiin vaikuttavat tekijäkohtaiset seikat, kuten nuori ikä, täyttä ymmärrystä vailla oleminen tai heikompi asema suhteessa provosoijaan. Esimerkiksi pitkään jatkuneen perheväkivalan kohde on voinut tulkita rikosta edeltänyttä tilannetta aiempien kokemustensa valossa ja pitänyt voimakasta puolustautumista siksi tarpeellisena, vaikka reaktio on yleisesti arvioiden ollut suhteeton. Oikeuskäytännössä normaali suhteellisuusarviointi väistyi myös 16-vuotiaan nuoruuden perusteella. Rangaistukseen vaikutti tekijän tulkinta poikajoukon käyttäytymisen uhkaavuudesta siitä huolimatta, että tekijä käytti puukkoa aseeton uhrin vastaan varsin lievän provokaation seurauksena.

Uhrin ja tekijän yhteisen riskinoton merkityksestä ei ole yksimielisyyttä. Oikeus-

kirjallisuudessa on esitetty laajaakin vastuusta vapauttavaa vaikutusta, mutta oma kantani on, että uhrin osallistuminen riskinottoon ei pääsääntöisesti voi poistaa toisen riskinottajan vastuuta. Vaikka riskinotosta olisi yhteisesti sovittu, ei ole syytä vapauttaa vastuusta esimerkiksi sitä, joka on ajanut humalassa autoa ja aiheuttanut siten matkustajan loukkaantumisen. Vastaavasti olisi tuomittava myös se, jonka osallistuminen kilpa-ajoon yleisellä tiellä on ollut synnä toisen osallistujan vahingoittumiseen auto-onnettomuudessa.

SEKSUAALIRIKOKSISSA HARVOIN MERKITYSTÄ

Seksuaalirikoksissa uhrin myötävaikutuksella on vähemmän sijaa tekijän syyllisyyttä vähentävänä seikkana kuin väkivaltarikoksissa. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa rikoksissa sillä ei ole yleensä merkitystä, koska näillä tunnusmerkistöillä on tarkoitus suojata alaikäisiä seksuaaliselta väärinkäytöltä myös vastoin heidän omaa päätöstään. Lähellä suojaikärajaa olevan nuoren suostumuksella voi kuitenkin olla merkitystä, jos hänet katsotaan kehitystasoltaan riittävän kypsäksi.

Aikuisiin kohdistuvat teot ovat rikoksia ainoastaan silloin, kun partnerin suostumusta ei ole. Niissä uhrin käyttäytymistä voidaan vain harvoin perustellusti pitää tekijän syyllisyyttä vähentävänä myötävaikutuksena. Näin on

lähinnä vain sellaisissa tilanteissa, joissa uhri on jo osallistunut vapaaehtoisesti seksuaaliseen kanssakäymiseen, mutta tulee toisiin ajatuksiin.

Tuomioistuinkäytännössä on toisinaan pidetty lieventävinä seikkoina vapaaehtoista tekijän seurassa olemista, kuten ravintolaillan päätteeksi jatkoille lähtemistä, sekä vastustelun vähäisyyttä teon aikana. Tämä ei ole yleisesti ottaen hyväksyttävää. Edellisessä uhrin luottavaisuus avaa helpomman tilaisuuden rikoksen toteuttamiselle. Se ei kuitenkaan vähennä tekijän syyllisyyttä, sillä tekijän perusteettomia oletuksia ei voida suojata. Kritiikkiä on siksi esitettävä esimerkiksi sellaisista ratkaisuista, joissa ravintolassa flirttailemista, suutelemista tai yösijan hyväksymistä toisen kotoa on pidetty rangaistukseen vaikuttavina seikkoina. Tämänkaltaisista seikoista ei voi päätellä suostumista seksuaaliseen kanssakäymiseen.

Vastustelun vähäisyys puolestaan voi joissain olosuhteissa toimia lieventämisperusteena. On kuitenkin otettava huomioon, että uhrin usein pelkäävät vastustelun lisäävän tekijän käyttämää väkivaltaa. Tutkimukset myös osoittavat tämän oletuksen aiheelliseksi. Toiseksi uhrilla ei välttämättä ole ollut edes mahdollisuutta voimakkaampaan vastusteluun koko- ja voimaeron vuoksi tai kyseessä voi olla uhrin henkilöön liittyvä tai hetkellinen puolustuskyvyn heikkous.

LOPUKSI

Uhrikäyttäytymistä koskevasa oikeuskäytännössä ei ole yleisesti ottaen erityistä epäyhtenäisyyttä. Provokaatiolle annettavasta merkityksestä ei tosin ole ollut yksiselitteistä linjaa, mihin on vaikuttanut muun muassa tutkimustiedon puute. Muun muassa mustasukkaisuus on toisinaan otettu ratkaisussa perusteettomasti huomioon, vaikka kyse on näyttänyt olleen ennemmin tekijän luonteenpiirteestä kuin uhrin provokaatiosta. Samoin fyysisen provokaation arvioinnissa on jonkin verran vaihtelevuutta.

Hätävarjelun liioittelun ja hätävarjelun välinen rajanveto on puolestaan ollut turhankin kaavamaisena silloin, kun tekijä on käyttänyt vaarallisempaa välinettä kuin hyökkääjä. Tuomioistuimen olisi näissäkin tilanteissa tehtävä tapauskohtainen harkinta siitä, olisiko hyökkäys ollut mahdollista torjua ilman aseiden käyttämistä.

Suurimmat uhrikäyttäytymisen vaikutusta koskevat oikeuskäytännön ongelmat väkivalta- ja seksuaalirikoksissa liittyvät edellä mainittuihin seksuaalirikoksissa tehtyihin tulkintoihin. Lain muuttaminen ei kuitenkaan tämän takia ole tarpeen, vaan kyse on tuomioistuinten valitsemasta linjasta ja asenteista. ■

Artikkeli perustuu kirjoittajan Turun yliopistossa tekemään väitöskirjaksi ”Uhrin myötävaikutus ja rikoksentehtävien vastuu”. Se on Editan julkaisema.

Tietojenkäsittelyrauhan rikosoikeudellinen suoja

Tietotekniikan nopea kehittyminen on tarjonnut rikollisille uusia mahdollisuuksia. Maailmanlaajuiset tietoverkot muodostavat sellaisen rikoksentekoympäristön, että rikoksentorjujat ja rikosten selvittelyyn osallistuvat viranomaiset ovat yhtäkkiä huomanneet olevansa uudentyyppisten haasteiden edessä: jäljet rikosten tekemisestä kätkeytyvät bittiavaruuteen eikä valtioiden välisillä rajoilla ole enää merkitystä rikollisen toiminnan rajoittajana.

Tietojenkäsittely-ympäristön turvaaminen ulkopuolisten puuttumisilta ei tietenkään voi olla kuin vähäisessä määrin rikosoikeuden tehtävä; rikosoikeuden keinojen tulee olla käytävissä vasta sitten, kun mikään muu ei auta. Tietoverkko-operaattorien sekä ohjelmisto- ja laitteistovalmistajien velvollisuus on ensi sijassa huolehtia siitä, että tietojenkäsittelyn yksityisyys säilyy, että tietojenkäsittelyrauha pysyy mahdollisimman loukkaamattomana.

Tietojenkäsittelyrauha on käsite, jota rikoslakimme ei sinänsä tunne. Vuosien mittaan sitä on kuitenkin hieman eri muodoissa käytetty apuna lainvalmistelussa, kun on laadittu tietotekniikkarikoksia koskevia rangaistussäännöksiä.

TIETOJENKÄSITTELYRAUHA

Tietotekniikkarikoksen olen määritellyt rangaistavaksi teoksi, jonka kohteena, välikappaleena tai tekoympäristönä on tietojärjestelmä siihen kuuluvine laitteineen ja jonka tekeminen ja/tai rikosprosessuaalinen käsitteleminen edellyttää tietoteknistä tietämystä. Tällaisilla tietotekniikkarikoksilla on yksi yhteinen nimittäjä: ne

kaikki loukkaavat enemmän tai vähemmän tietojenkäsittelyrauhaksi kutsuttavaa olotilaa – joka monessa suhteessa muistuttaa kotirauhaa.

Samalla tavoin kuin on kiellettyä esimerkiksi vastoin asunnon haltijan tahtoa tunkeutua asuntoon, on kiellettyä tunkeutua tietojärjestelmään vastoin sen haltijan tahtoa. Samalla tavoin kuin erikseen määritellyissä poikkeustilanteissa esimerkiksi asunto-osakeyhtiön isännöitsijällä on oikeus ilman nimenomaista lupaa päästä sisälle asuntoon, tietojärjestelmän pääkäyttäjällä on oikeus hankkia pääsy tietojärjestelmän sellaiseen osaan, joka on tietyn henkilön hallinnassa.

Tietojenkäsittelyrauha koostuu kolmesta eri osa-alueesta: tietojen luottamuksellisuudesta, eheydestä ja käytettävyydestä. Tietojen luottamuksellisuus tarkoittaa sitä, että tiedot ovat vain niiden käyttöön oikeutettujen saatavissa, tietojen eheys sitä, että tiedot ovat luotettavia ja oikeellisia, ja tietojen käytettävyys sitä, että tiedot ovat tarvittaessa niihin oikeutettujen käytettävissä. Eri tietotekniikkarikokset eivät välttämättä loukkaa kaikkia mainittuja osa-alueita ja ne voivat lisäksi

loukata joitakin muitakin oikeushyviä mutta joka tapauksessa ne kaikki tavalla tai toisella ulottavat vaikutuksensa yhteen tai useampaan tietojenkäsittelyrauhan osa-alueista.

TIETOJEN LUOTTAMUKSELLISUUDEN LOUKKAUKSET

Ensisijaisesti tietojen luottamuksellisuuden kohdistuvat teot, jotka toteutetaan tunkeutumalla luvattomasti tietojärjestelmään tai käyttämällä tietojärjestelmää oikeudettomasti. Ensin mainittu menettely on meillä kriminalisoitu lähinnä tietomurtoa koskevassa rikoslain 38 luvun 8 §:ssä ja jälkimmäiseen menettelyyn soveltuu rikoslain 28 luvun 7 §:ssä tarkoitettu luvaton käyttö.

Tietomurto toteutuu jo pelkällä järjestelmään tunkeutumisella. Minkäänlaista tunkeutumisen jälkeistä järjestelmän käyttämistä ei edellytetä. Tietomurron yritys on myös rangaistavaa ja oikeuskäytännössä on katsottu yrityksen täyttyvän jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa 2003:36 katsottiin, että pelkkä sattumanvaraisesti valikoituneen järjestelmän

Kaiken kaikkiaan tietotekniikkarikoksia koskevan sääntelymme voidaan sanoa olevan nykyiselläänkin varsin kattavaa.

skannaaminen riitti toteuttamaan tietomurron yrityksen, ja Vaasan hovioikeuden tuomiossa 745/2002 hyväksyttiin se ajatus, että jo toisille kuuluvien käyttäjätunnusten ja salasanojen kerääminen myöhempää järjestelmään tunkeutumista varten oli tietomurron yritystä. Tietomurto ja varsinkin sen yritys lienee käytännössä tavattoman yleinen rikos, joka kuitenkin valtaosin jää paljastumatta ja tulematta viranomaisten tietoon.

Jos tietojärjestelmään tunkeutumista seuraa järjestelmän käyttäminen, muuttuu teko luvattomaksi käytöksi. Tunnusmerkistön täytyminen ei edellytä minkäänlaista tietojen muuttamista tai poistamista vaan riittää, että tietoja esimerkiksi selataan.

TIETOJEN EHEYDEN LOUKKAUKSET

Kun tietojärjestelmään tunkeutunut ei tyydy tietojen selaamiseen vaan ryhtyy muuttamaan tai poistamaan niitä tai syöttämään järjestelmään uutta tietoa, muuttuu teon luonne ensisijaisesti tietojen eheyttä loukkaavaksi. Tekijän tarkoituksesta ja menettelytavasta sekä teon seurauksista riippuen menettelyä voidaan arvioida väärennyksenä, petoksena tai maksuvälinepetoksena taikka vahingontekona. Tällöin myös käytettävissä olevat rangaistusasteikot yleensä kovenevat: kun tietomurrosta ja perusmuotoisesta luvattomasta käytöstä voidaan tuomita vankeutta enintään yksi vuosi, on väärennyksen ja petoksen rangaistusmaksimi kaksi vuotta vankeutta ja törkeiden tekemuotojen kohdalla päästään jo neljään vuoteen vankeutta.

VAARAN AIHEUTTAMINEN TIETOJENKÄSITTELYLLE

Kaikkia tietojenkäsittelyrauhan osa-alueita loukkaa menettely, josta säädetään vaaran aiheuttamista tietojenkäsittelylle koskevassa rikoslain 34 luvun 9a §:ssä. Säännös koskee ennen muuta tietokonevirusten ja muiden vastaavanlaisten haittaoh-

jelmien valmistamista ja levittämistä mutta voi soveltua myös muunlaiseen tietojenkäsittelylle vaaraa aiheuttavaan menettelyyn.

Edellä mainitut rikokset kohdistuvat ennen muuta dataan eli tiedon sisältöä, informaatiota, edustaviin aineellisiin merkkeihin. Aineettomaan informaatioon kohdistuvia tekoja koskevista kriminalisoinneista lienevät keskeisimpiä rikoslain 38 luvun säännökset viestintäsalaisuuden loukkauksesta (3 ja 4 §) ja tietoliikenteen häirinnästä (5–7 §).

KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

Tietotekniikkarikoksia koskeva kansallinen sääntelymme perustuu pääosin parinkymmenen viime vuoden aikana tehtyyn laajaan kansainväliseen yhteistyöhön. Erityisen merkityksellistä työtä on tehty Euroopan neuvostossa mutta tärkeää on ollut myös OECD:n, YK:n ja viime vuosina myös Euroopan unionin piirissä harjoitettu yhteistyö.

Euroopan neuvostossa hyväksyttiin vuonna 1989 laaja kriminalisointisuositus, joka kuta kuinkin täydellisesti on implementoitu Suomenkin rikoslainsäädäntöön. Marraskuussa 2001 avattiin alikirjoitettavaksi Euroopan neuvoston tietoverkkorikoksia koskeva yleissopimus, joka on ensimmäinen velvoittava kansainvälinen tietotekniikkarikoksia koskeva instrumentti. Sen määräysten on tarkoitus ennen muuta helpottaa ja tehostaa kansainvälistä yhteistyötä tutkittaessa tietoverkkoja käyttämällä tehtyjä rikoksia, joiden vaikutuksille valtioiden väliset rajat eivät aseta minkäänlaisia esteitä. Sopimus sisältää myös joitakin rikosoikeudellisia määräyksiä.

ODOTETTAVISSA OLEVIA UUDISTUKSIA

Yleissopimuksen kansallinen voimaan saattaminen on meillä vielä kesken. Oikeusministeriön asettama tietoverkko-rikostyöryhmä sai mietintönsä valmiiksi

kesäkuussa 2003 (OM:n työryhmämietintö nro 2003:6) ja lausuntokierroksella olleen mietinnön pohjalta laadittava hallituksen esitys annettaneen eduskunnalle vuoden 2005 aikana. Esitys sisältäneen aikanaan ehdotuksia erityisesti pakkokeinolain täydentämiseksi.

Tärkein muutos rikoslakiin tullee olemaan vaaran aiheuttamista tietojenkäsittelylle koskevan 34 luvun 9a §:n muuttaminen niin, että rangaistava menettely kattaisi myös tietoverkkorikoksen tekemiseen tarvittavien laitteiden ja ohjelmien maahantuonnin, valmistamisen, levittämisen ja hallussapidon; toisin sanoen tietoverkkorikoksen valmistelu kriminalisoitaisiin. Tietotekniikkarikosten yritys tulisi rangaistavaksi nykyistä laajemmin ja myös oikeushenkilöiden rangaistusvastuun soveltamisala laajenisi nykyisestäään.

Kaiken kaikkiaan tietotekniikkarikoksia koskevan sääntelymme voidaan sanoa olevan nykyiselläänkin varsin kattavaa. Lähes kaikesta sellaisesta menettelystä, jota voidaan pitää moitittavana, kyetään tarvittaessa myös rankaisemaan. Rangaistusasteikot eri säännöksissä eivät tosin ole kaikilta osin täysin oikeassa suhteessa toisiinsa, mutta puutteet ovat korjattavissa suhteellisen yksinkertaisin lainmuutoksien.

Ongelmallista sen sijaan on tietotekniikan tavattoman nopea kehitys, joka tuo mukanaan yhä uusia ja uusia mahdollisuuksia rikosten tekemiselle. Näiden mahdollisuuksien ennakoiminen ja niiden asettamiin haasteisiin vastaaminen muodostaakin lainvalmistelusta ja -säättämisestä vastaaville viranomaisille varsin vaativan tehtävän. ■

Kirjoittaja on Turun johtava kihlakunnansyyttäjä. Artikkelin perustuu hänen väitöskirjaansa Tietojenkäsittelyrauhan rikosoikeudellinen suoja. Datariikoksia koskeva sääntely Suomen rikoslainsäädännössä. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisu, A-sarja nro 258.

Lasten ja nuorten rikostulkintojen pitkä linja

Lasten ja nuorten rikokset, niiden tulkinnat sekä niihin kohdistetut reaktiot ovat viime vuosina olleet toistuvasti esillä julkisuudessa. Miltä oman aikamme alaikäisten rikoksia koskeva keskustelu näyttää pitkässä historiallisessa perspektiivissä?

Analyysini alaikäisten rikollisuuden tulkintojen muutoksista sijoittuu suomalaiseen lainsäätämiskäytäntöön. Kävin läpi historiallisia lainsäätämisaineistoja ja laajensin aineistoani myös aikalaisanalyysihin, opillisiin kirjoituksiin, arkistolähteisiin ja biografioihin. Tutkimus alkaa 1860-luvulta ja päättyy 1960-luvun loppuvuosiin. Rajaus perustuu aineistosta nousseeseen periodisointiin, jonka perustana olivat alaikäisten rikollisuutta koskevien puhe-
tapojen muutokset.

VUODEN 1734 RIKOSKAAREN "LAPSI-IKÄISET"

1860-luku oli yksi valtiollisen elämän murroskohdista. Aleksanteri II kutsui tuolloin säätyvaltiopäivät koolle ensimmäistä kertaa 54 vuoteen. Sen jälkeen valtiopäivätoiminta oli säännöllistä joitain pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta. Yksi 1800-luvun lopun keskeinen lainsäädäntöhanke oli

rikoslainsäädännön uudistaminen, joka aloitettiin valiokuntatyöskentelynä vuonna 1862. Sitä valmisteli kaksi komiteaa, joiden mietinnöt julkaistiin vuosina 1875 ja 1884. Vuoden 1884 mietintö oli valtiopäiville vuosina 1885 ja 1888 annettujen keisarillisten esitysten pohjana.

Vuoden 1734 "Pahategon Caarella" rikoksen tehneistä lapsista puhuttiin "lapsi-ikäisinä". Kaarella ei ollut yleistä syntakeisuusikärajaa ja lapsen rikos tuli käsitellä rikosnimikkeen yhteydessä mainitun ikärajan mukaisesti. Laissa oli määritelty myös tekoja, joiden suhteen ei sovellettu syyntakeisuusikärajoja. Tällaisia tekoja olivat rikoskaaren 14. luvussa mainitut vanhempansa surmaaminen, pahoinpitely ja herjaaminen. Vanhemman henkeen ja terveyteen kohdistuneista teoista lasta voitiin rangaista jopa kuolemalla. Olen nimittänyt ajanjaksoa synnin, rajoittamattoman isänvallan ja van-

hatestamentillisen rankaisu-oikeuden ajaksi. Ajanjaksolle oli ominaista häpeä- ja ruumiinrangaistusten käyttäminen myös lapsiin.

LAPSI-IKÄINEN VAIHTUU ALAIKÄISEKSI

1860-luvulla, jolloin uutta rikoslainsäädäntöä alettiin valmistella, "alaikäisen" positio korvasi "lapsi-ikäisen". Keskeiseksi tavoitteeksi asetettiin lapsiväestön institutionalisointi erilleen vanhemmista rikosentekijöistä Saksan ja Ranskan mallien mukaisesti. Ensimmäinen tämän suuntainen muutos oli vuonna 1866 säädetty "Asetus wapausrangaistusten toimeenpanemisesta", jossa säädettiin mahdollisuudesta sijoittaa alle 18-vuotias henkilö kuritushuoneeseen sijasta kasvatuslaitokseen tai säilyttää vankilassa muista vangeista erillään. Asetuksessa puhuttiin alle 18-vuotiaista henkilöistä "nuorina pahantekijöinä".

Koko lapsiväestön institu-

tionalisoiminen "aikuisuuden odotushuoneisiin" rikosoikeudellisten käytäntöjen kentällä toteutettiin varsinaisen rikoslain säätämisprosessissa. Rikoslain uudistamisprosessi oli siirtymä suhteellisen sääntelemättömästä isänvallasta kohti yhteiskunnallista lapsuutta.

"Alaikäinen" kirjoitettiin ensi kerran vuonna 1875 valmistuneeseen rikoslakikomitean mietintöön. Sieltä se siirtyi vuoden 1884 tarkastuskomitean mietinnön kautta valtiopäiville, jossa rikosoikeudelliseksi syyntakeisuusikärajaksi vahvistettiin 15 vuotta. Seitsemää vuotta nuorempia ei ollut mahdollista määrätä lapsille sopivana pidettyjen ei-rikosoikeudellisten seuraamusten, kurituksen ja kasvatuslaitokseen sijoittamisen, kohteeksi. Mainitut ikärajat jäljentyivät lakiin vuoden 1734 lakiin kirja-
tuista omaisuus- ja väkivalta-
rikoksia koskevasta säännök-
sistä.

Alaikäisten rikollisuutta koskevat tulkinnat ovat olleet historiallisesti muuttuva elementti.

Alaikäisten ja täysi-ikäisten välille tehty ero on päivimme saakka ollut rikollisuutta koskevan keskustelun pysyvä piirre. Syyntakeisuusikäraja ja muut rikollisuutta säätelevät ikärajat ovat tutkimukseni valossa näyttäneet ”generatiivisina mekanismeina”, jotka jakavat ihmiset aikuisväestöön ja lapsiväestöön. Ikärajoja, jotka rajaavat ja muodostavat lapsiväestön, voi pitää modernin lapsuuden tunnusmerkkeinä.

RUUMIIN- JA HÄPEÄ-RANGAISTUKSISTA TAHDON VAHVISTAMISEEN

Alaikäisten rikollisuutta koskevat tulkinnat ovat olleet historiallisesti muuttuva elementti. Kronologisin ikärajoin eristetty tila on täytynyt sosiaalista todellisuutta tuottavain, ajassa muuttuvain puhe- tavoin. 1800-luvun loppupuolella siirryttiin 1734 lainsäädäntöä värittäneestä synnin, säätelemättömän isänvallan ja vanhatestamentillisen rankaisuoikeuden ajasta puuttuvan tahdon ja siveellisen turmeluksen ajanjaksoon (1860-). Puhetapaa ehdollistivat suuriruhtinaskunnan itsenäistymispyrkimykset, suomalaisuusliikkeen ja siinä toimineiden juristien tavoitteet, hegeliläinen yhteiskuntafilosofia ja klassinen rikoslainoppi.

Ajanjakso saa nimensä siitä, että alaikäisten rikokset ymmärrettiin puuttuvasta tai heikosta tahdosta johtavana siveellisenä turmeluksena.

Tahtoa vahvistettiin vanhemman antamalla ruumiillisella kurituksella tai kasvatustalokseen määräämisellä. Kasvatustaloksessa tahtoa vahvistettiin ankaralla kurilla, järjestyksellä, tiedoilla, työllä ja jumalanpelolla. Seuraukset eivät olleet rikoskeudellisia sanktioita vaan tuolloin lapselle sopiviksi katsottuja puuttuvan tai heikon tahdon vahvistamisen keinoja.

TAHDON VAHVISTAMISESTA SUOJELUUN

Uudet alaikäisten rikollisuutta koskeneet lainsäätämistoimet aloitettiin 1890-luvun lopussa, vaikka rikoslainsäädäntö oli vastikään saatu aikaiseksi. 1800-luvun loppuvuosista alkanut suuri suojelun projekti (1895-) päättyi 1940-luvun alussa maan ensimmäisen lastensuojelulain ja nuorisorikoslainsäädännön säätämiseen. Venäjän ja kielseikkojen sijaan työväestön asema nousi keskeiseksi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi, joka ehdollisti alaikäisten rikollisuutta koskevaa puhetapaa; rikollisuuden uskottiin johtuvan tahdon heikkouden lisäksi riittämättömästä suojelusta.

Ensivaiheessa suojelukäytännöt haluttiin organisoida yhteiskunnan suojelemiseksi rikollisilta ja pahantapaisilta lapsilta. Tavoite nojautui valtiopäivillä säätyjen elitistisävyiseen argumentaatioon. Modernin rikosoikeuskoulukunnan suojelukasvatusopin mukaisesti rikollisuudelta

haluttiin ”katkaista juuret” voimakkailla yhteiskunnallisilla interventioilla. Vuoden 1906 valtiopäivä uudistuksen jälkeen keskustelua alkoivat johtaa väestön alakerrostumista valtiopäiville rekrytointuneet sosiaalidemokraattinaiset. Eliittien yhteiskuntasuojelu vaihtui tätä myötä tavoitteeksi suojella lapsia yhteiskunnan haitallisilta vaikutuksilta.

1920-luvun alkuun sijoittuu kaksi merkittävää ja mielenkiintoista muutosta alaikäisten rikollisuuden tulkinnossa. Ensinnäkin suvussa etenevä rappeutuminen, degeneraatio, sivuutti puuttuvan tahdon rikollisuuden ”sisäisenä” selitysmallina. Li-

säksi nuoruutta alettiin pitää ikäkautena, johon ymmärrettiin liittyvän tavallista suurempi herkkyys rikollisiin tekoihin. Puuttuvan tahdon aikakaudella yksilön tahdon oli ajateltu kehittyvän nopeammin tai hitaammin mutta lineaarisesti. ”Nuori henkilö” kirjoitettiin ensimmäistä kertaa vuoden 1889 asetukseen työväensuojelusta, mutta rikoslainsäädännön puolelle se liitettiin vasta 1930-luvun lopulla. Työväensuojelun ja rikosoikeuden välittävä linkki oli lastensuojelulaki, joka valmistui vuonna 1936.

Itsenäistymisen jälkeen lapsiväestö ymmärrettiin yhä selvemmin nuoren kansakun-

Toisen maailmansodan jälkeen puhuttiin häiriintyneistä, sopeutumattomista ja nuorista lainrikkojista. Kuvassa nuoria Helsingin rautatieasemalla 1950-luvulla.

LEHTIKUVA/ MARTTI HALME/ IMAP

Viime vuosina tehdyt aloitteet lapsuuden ja aikuisuuden rajapyykin poistamisesta ovat historiallisesti täysin ainutlaatuisia.

→ nan fyysisenä ja moraalisenä resurssina. Vuoden 1936 lastensuojelulaki ja muutamaa vuotta sen jälkeen kirjoitettu nuorisorikoslainsäädäntö olivat tämän biopoliittisen prosessin aikaansaannoksia. Tuomioistuimen määräämä ruumiillinen kuritus lapsen ei-rikosoikeudellisena seuraamuksena poistettiin vuoden 1943 alusta. Sen ajateltiin heikentävän lapsen fyysistä voimaa ja paaduttavan moraalisen herkkyyden.

Ajanjakson nimi suuri suojelun projekti tulee siitä, että lastensuojelulainsäädännön aikaansaamisesta vallitsi viimeistään 1920-luvulta lähtien laaja yhteiskunnallinen konsensus. Yleisesti uskottiin, että lastensuojelulain voimaantulo toisi automaattisesti mukanaan merkittävän parannuksen lapsiväestön asemaan. Lain aikaansaamista koskeneet perustelut vaihtelivat yhteiskuntaryhmittäin. Konservatiivien näkemyksen mukaan valtion etu vaati koko kansan lasten suojelemista. Työväestölle lastensuojelulainsäädäntö merkitsi ”köyhän lapsen” yhdenvertaisuutta.

SUOJELUSTA SOPEUTTAMISEEN, SOPEUTTAMISESTA OIKEUKSIIN

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina huomio lainsäätämiskäytännössä kiinnitettiin lastensuojelu- ja nuorisorikoslainsäädännön paranteluun, uusien opillisten näke-

mysten kirjaamiseen lainsäädäntöön ja käsittelymenetelmien tehokkuuteen. Toista maailmansotaa edeltäneet kriminaalibiologiset selitysmallit häipyivät ja rikollisuus ymmärrettiin nyt yhtenä sosiaalisen sopeutumattomuuden alalajina, jonka ymmärrettiin merkittävältä osin johtuvan – bowlbylaiseen äidiriistoteoriaan nojautuen – äidin ja lapsen varhaisen vuorovaikutuksen häiriintymisestä. Puhe huonohoitoisista ja pahantapaisista lapsista sekä nuorista rikoksentekeijöistä muuttui puheeksi häiriintyneistä, sopeutumattomista ja nuorista lainrikkojista. Alaikäisten rikollisuuden asiantuntijoina pidettiin juristien, teologien ja psykiatrien lisäksi psykologeja ja erityispedagogeja. Olen nimennyt ajanjakson, joka kesti 1960-puolivälin tienoilta saakka, tarkoituksenmukaisten laitostytäntöjen ja tehokkaan sopeuttamisen aikakaudeksi.

1960-luvun lopussa alaikäisten rikollisuutta koskevaa kysymystä alettiin tulkita kansalaisten oikeuksien, hyvinvointioikeudellisten ja kriminaalipoliittisten periaatteiden sekä sosiologisen – erityisesti funktionalistisen ja leimaamisteoreettisen – teorian näkökulmista. Rikollisuuden sääntely alettiin nähdä aiempaa selkeämmin osana laajaa yhteiskuntapolitiikkaa ja suppeammin sen lohkoja sosiaali- ja kriminaali-

politiikkaa, joita koskevat toimenpiteet haluttiin selkeästi erottaa toisistaan. 1980-luvulla lasten oikeuksia painottava puhetapa lävisti lainsäätämishankkeet ja rikollisuusilmiö joutui entistä marginaalisempaan asemaan.

KOHTI UUTTA STRATEGIAA?

Alaikäisten ja täysi-ikäisten välille tehty ero on ollut modernin aikakauden pysyvä piirre. Ero kuvastaa lapsuuden ja aikuisuuden sisäistä ja välttämätöntä suhdetta. Syyntakeisuusikärajaa ja muita rikollisuutta sääteleviä ikärajoja voi pitää modernin lapsuuden tunnusmerkeinä, joilla lapsiväestö on eristetty omiin rikollisuutta koskeviin ”aikuisuuden odotushuoneisiin”. Odotushuoneet täyttäneet kulttuuri-, puhetapa-, tulkinta- ja reaktiomuutokset ovat olleet muuttuva elementti. Muutokset ovat olleet suhteellisen tiiviisti yhteydessä aikansa yhteiskuntapolitiittisiin kysymyksiin, harjoitettuun yhteiskuntapolitiikkaan ja rikollisuuskysymystä laajempiin lapsiväestön hallintastrategioihin.

Näitä päätelmiä vasten tarkastellen oman aikamme lasten ja nuorten rikollisuutta koskeva keskustelu näyttää varsin mielenkiintoiselta. 1990-luvulta lähtien julkisessa keskustelussa ja ammattikäytännöissä on vakiintunut suhteellisen homogeeninen tapa puhua riskinuurista tai

syrytytymisvaarassa olevista nuorista, joiden tekemisiin reagoidaan riskiarvioiden, varhaisen puuttumisen ja nollatoleranssin tapaisin keinoin. Lasten ja nuorten rikollisia tekoja koskeva keinovalikoima muotoillaan mielellään rikosoikeudellisten seuraamusten koventamista ja kontrollin kiristämistä koskevaksi kysymykseksi. Esimerkiksi viime vuosina valtiopäivillä tehdyt aloitteet lapsuuden ja aikuisuuden rajapyykin poistamisesta ovat historiallisesti täysin ainutlaatuisia.

Herää luonnollisesti kysymys, mitä näin radikaalit avaukset, joissa syyntakeisuusikärajan poistamista on vaadittu hyötyjen ja haittojen punninnan sijasta ”pahimman mahdollisen tapauksen” retoriikalla, indikoivat? Onko kyse paluusta kohti kurin ja järjestyksen strategiaa vai ollaanko menossa kohti aivan uutta kulttuuria, jota varhaisesta puuttumista, nollatoleranssia ja syyntakeisuusikärajan poistamista koskevat hankkeet kuvastavat? ■

Timo Harrikarin yhteiskuntapolitiikan väitöskirja ”Alaikäisyys ja rikollisuuden muuttuvat tulkinnat suomalaisessa lainsäätämiskäytännössä” tarkastettiin Jyväskylän yliopistossa marraskuussa.

Ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamusten käyttö

Oikeudenkäynnissä tuomittavista rangaistuksista lähes joka neljäs on ehdollinen vankeusrangaistus. Ehdollisen osuus tuomituista rangaistuksista on eri ikäryhmissä kutakuinkin yhtä suuri. Huomattavia eroja on sitä vastoin ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamusten käytössä.

Rikoslain 6 luvun 10 §:n mukaan ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia ovat oheissakko, vuotta pidempien ehdollisten oheen liitettävä 20–90 tunnin yhdyskuntapalvelu ja 15–20-vuotiaiden nuorten rikoksenteijöiden ehdollisiin liitettävä koeajan kestävä valvonta. Kahta ensiksi mainittua käytetään, jos ehdollista vankeutta on yksinään pidettävä riittämättömänä. Valvonnan käyttö ei sitä vastoin liity tekojen moitittavuuteen vaan tekijäkohtaisiin taroituksenmukaisuusyihin.

Seuraavassa esitetään, miten ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamusten käyttö eroaa eri ikäryhmissä ja miten syyskuussa 2001 voimaan tulleita ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamusten käyttöä

koskevia uusia säännöksiä on sovellettu.

OHEISSAKKO

Ehdolliseen vankeuteen liitettyjen oheissakkojen osuus kaikista ehdollisista vankeusrangaistuksista on vuosina 1997–2003 eronnut hyvin paljon ikäryhmittäin. 15–17-vuotiailla ehdolliseen vankeusrangaistukseen on liitetty oheissakko vain noin joka kahdeksannessa (14 %), 18–20-vuotiailla noin joka kolmannessa (37 %) ja yli 20-vuotiailla yli puolessa (59 %) tapauksista.

YHDYSKUNTAPALVELU

Vuonna 2001 otettiin käyttöön mahdollisuus liittää vuotta pidempään ehdolliseen vankeusrangaistukseen vähintään 20 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Tätä vaihtoehtoa on käytetty hyvin vähän. Vuosina 2001–2003 yhdyskuntapalvelu liitettiin ehdollisen oheen 15–17-vuotiailla vain 10 kertaa, 18–20-vuotiailla 35 kertaa ja yli 20-vuotiailla 155 kertaa.

Kun nämä luvut suhteutetaan kullekin ikäryhmälle tuomittujen ehdollisten lukumäärään, havaitaan, että 15–17-vuotiaiden ehdollisiin liitetty yhdyskuntapalvelua vain 0,4, 18–20-vuotiailla 0,5 ja yli 20-vuotiailla 0,4 prosentissa tapauksista.

Kun suhteutusperusteena käytetään yli vuoden mittaisia ehdollisia, joihin yhdyskuntapalvelu voidaan siis liittää, havaitaan selkeämmin, että yhdyskuntapalvelun käyttö ehdollisen oheisseuraamuksena ei juurikaan eroa eri ikäryhmissä (15–17-vuotiaat: 21 %, 18–20-vuoti-

aat: 18 % ja yli 20-vuotiaat: 18 %).

Kaiken kaikkiaan ehdolliseen vankeusrangaistukseen on vuosina 2001–2003 liitetty yhdyskuntapalvelua noin joka viidennessä niistä tapauksista, joissa se lain mukaan on mahdollista.

VALVONTA

Valvonta ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksena koskee vain 15–20-vuotiaiden nuorten rikoksenteijöiden ryhmää. Ennen vuoden 2001 lakimuutosta nuori rikoksenteijä (tekoheikellä 15–20-vuotias) oli automaattisesti valvonnan alaisena, jollei oikeus erikseen määrännyt, ettei nuorta tarvitse asettaa valvontaan. Edellytyksenä valvonnan poisjättämiselle oli, että tuomioistuimien katsottiin nuoren ojen-

Vuoden 2001 lakiuudistuksen myötä valvonnan käyttö on vähentynyt olennaisesti.

→ tuvan ilman valvontaa (kuomottu NuorRikL 8.1 §).

Uuden säännöksen (RL 6:10.2) mukaan rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi koeajaksi valvontaan, jos "tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi sekä uusien rikosten ehkäisemiseksi".

Ennen lakimuutosta ehdolliseen vankeusrangaistukseen kuului valvonta noin 85 prosentissa tapauksia. Kriminaalihuoltolaitoksen mukaan lakimuutosta seuranneina vuoden 2001 neljänä viimeisenä kuukautena valvontaan määrättiin 33 % ehdollisesti rangaistuista 15–20-vuotiaista. Uudempaa tietoa valvontaan määrätty-

jen lukumääristä ei ole ennen tätä selvitystä ollut saatavilla. Tämä on ikävää erityisesti siitä syystä, että nuorisorikosoikeudellinen sääntely on muutostilassa eikä kriminaalipoliittisen päätöksenteon tueksi ole ollut asiasta riittävästi tietoa.

Oheisesta taulukosta ilmenee valvontamääräysten lukumäärä ja niiden osuus ehdollisista vankeusrangaistuksista vuosina 1997–2003.

Esitetyistä luvuista voi tehdä seuraavat johtopäätökset: Ennen vuoden 2001 lakiuudistusta valvonta liitettiin ehdolliseen vankeusrangaistukseen 15–17-vuotiaiden ja 18–20-vuotiaiden ryhmissä yhtä usein, noin 85 prosentissa tapauksista. Lakiuudistuksen myötä valvonnan käyttö

on vähentynyt olennaisesti. Kaiken kaikkiaan 15–20-vuotiaiden ehdollisiin kuuluu valvonta nykyisin noin joka kolmannessa tapauksessa. Valvonnan käyttö on eriytynyt eri ikäryhmissä. Nykyisin 15–17-vuotiaiden ryhmässä ehdolliseen vankeusrangaistukseen liittyy valvonta lähes kahdessa kolmasosassa tapauksia, kun taas 18–20-vuotiaiden ryhmässä vain reilussa neljänneksessä. ■

Kirjoittaja on oikeustieteen lisensiaatti, joka viimeistelee Oikeuspoliittisella tutkimuslaitoksella väitöskirjaa aiheesta "Nuorisorikosoikeus ja ikärajasääntely: Kriminaalipoliittinen tutkimus iän vaikutuksesta rikosperusteisiin seuraamuksiin".

RIIKKA KOSTIAINEN

Rikoksento

Suomen ja Viron rikossentorijuntaneuvostot järjestivät marraskuussa Tallinnassa seminaarin rikossentorijunnan kampanjoista. Kaksipäiväisessä seminaarissa esiteltiin erityyppisiä kampanjoita Suomesta, Virosta, Englannista, Hollannista ja Tanskasta. Aiheina näissä oli muiden muassa väkivallan, rattijuopumusten, asuntomurtojen, nuoriin kohdistuvien seksuaalirikosten ja nuorten riskikäyttäytymisen ehkäisy. Samalla välitettiin tietoa ja kokemuksia siitä, millaisia asioita niiden suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa pitäisi ottaa huomioon.

Yhteiskunnallisen kampanjan todettiin olevan hyvä keino jonkin ongelman osoittamisessa muttei sen ratkaisemisessa. Esityksissä korostettiin tavoitteiden ja kohderyhmän määrittelyn sekä tyylin ja välineen valinnan merkitystä. Ennen kaikkea painotettiin ideoiden testausta etukäteen: mikä asiantuntijoista vaikuttaa hyvältä, ei välttämättä toimi olenkaan kohderyhmälle. Myös arviointi pitäisi aina muistaa sisällyttää kampanjasuunnitelmaan ja varata sitä varten rahaa. Se on usein toteutettu tutkimalla kampanjan huomaamista, mutta käyttökelpoisempaa sen vaikuttavuuden arvioinnissa voisi olla tutkia esimerkiksi

TAULUKKO 1.

Valvontamääräykset ja niiden osuus ehdollisista vankeusrangaistuksista 1997–2003

	1997	1998	1999	2000	2001*	2002**	2003***
15–17-vuotiaat, valvonnat	884	713	632	805	...	583	486
Osuus (%) ehdollisista	83	86	85	87	...	65	59
18–20-vuotiaat, valvonnat	1430	1734	1518	1811	...	677	629
Osuus (%) ehdollisista	84	88	86	86	...	29	26
15–20-vuotiaat yhteensä	2314	2447	2150	2618	...	1260	1115
Osuus (%) ehdollisista	84	88	86	87	...	39	35

* = Vuoden 2001 lukuja ei ole esitetty, koska lakimuutos tuli voimaan kesken vuotta.

** = Tilastokeskus ei ole julkaissut valvontatietoja vuoden 2000 jälkeen. Valvontojen määrä on ajettu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen käytössä olevasta tuomiolauselmatietokannasta.

*** = Tiedot valvonnoista on vuoden 2003 alusta lokakuun loppuun. Tähän määrään on lisätty arvio vuoden kahden viimeisen kuukauden valvonnoista, joka perustuu kuukausittaiseen keskiarvoon.

Ukrainan kampanjoita esiteltiin Tallinnassa

asenteita tai rikosmääriä ennen ja jälkeen kampanjan.

HUUMORI TOIMII MONESSA TAPAUKSESSA

Irene Cole ja **Sharon Sawers** kertoivat Englannin sisäministeriön kampanjoista asuntomurtojen, ryöstöjen ja autorikosten vähentämiseksi. Viestinnän rooli on saada ihmiset suojaamaan itsensä ja omaisuutensa pienin varokeinoin opportunistisilta rikoksilta. Nämä kampanjat perustuvat ideaan, että varotoimien tekemättä jättäminen on kuin mainostaisi omaisuuttaan varkaille. Huumorin avulla on havainnollistettu, millä eri tavoin ihmiset tekevät rikollisten elämän helpoksi.

Esimerkiksi ravintoloiden vessoihin on kiinnitetty julisteita ja tarroja, joissa lukee "Pidä se housuissasi" tai Älä leiki sillä julkisesti" – ja alla pienellä "Älä mainosta kännykkääsi varkaille". Jollain pysäköintialueilla lipun taakse puolestaan tulostuu "Autovarkaatkun käyvät ikkunaostoksilla – pidä se turvasa, piilossa ja lukittuna". Olennainen osa kampanjoinnia ovat myös humoristiset TV-mainokset. Hauska on esimerkiksi mainos, jossa kiinteistövälittäjä esittelee nuorelle parille "murtovarmaa" taloa. Sama idea on toteutettu myös lehdissä "asunnonmyynti-ilmoituksena".

Kampanjat on suunnattu alueille, joissa kyseisiä rikoksia tapahtuu eniten. Niiden vaikutusta seurataan tutkimalla kyselyjen avulla asenteiden muuttumista ja rikosmäärien kehitystä näillä alueilla.

Myös esimerkiksi Suomen Terveystieteiden tutkimuskeskus on valinnut uusimmissa liikenneraittiuskampanjoissaan tyyllilajiksi huumorin, koska sen on todettu tehokkaan parhaiten. Samalla **Laura Hämäläisen** mukaan on tietoisesti valittu aiempaa pehmeämpi lähestymistapa: juomista ei suoraan kielletä vaan viesti on: "Jos otat, ota kuskki". Hän painotti, että rattijuopumusten ehkäisyssä kampanjoinnin on oltava jatkuvaa, siinä täytyy käyttää useita eri välineitä, tiedottamiseen täytyy yhdistää lainsäädäntö, poliisikontrolli ja paikallinen toiminta sekä tavoitteena täytyy olla hyvien asenteiden edistäminen koko väestössä.

VÄKIVALLAN EHKÄI- SYNNKIN KAMPANJOITA

Judith Scheepstra kertoi Hollannin oikeusministeriön tuoreeseen väkivallan vähentämishjelmaan liittyvistä katuväkivallan ehkäisykampanjoista. Tänä vuonna on käynnistetty muun muassa kampanja, jossa ohikulkijoita yritetään saada toimimaan väkivaltilanteissa. Ohjeita on

Steen Hansen esittelee Tanskan rikosentorjuntaneuvoston nuorille suunnattua kampanjaa, jossa varoitetaan chattailun vaaroista. Seminaariin osallistui 80 henkeä.

neljä: soita numeroon 112, pane merkille epäillyn tunto-merkit, auta uhria ja puutu tilanteeseen yhdessä muiden sivullisten kanssa jollain tavoin. Meluaminen on yksi mahdollinen tapa ja tärkeää on, ettei mene tilanteeseen yksin. Kampanjassa käytetään julisteita, postikortteja ja TV- ja radiomainoksia ja sen budjetti on miljoona euroa.

Ennen kampanjan aloittamista hollantilaisilta kysyttiin, kuinka he olivat toimineet katuväkivaltilanteissa ja kun se oli ollut käynnissä jonkin aikaa, kysyttiin aikomuksista toimia näissä tilanteissa vastedes. Kolme neljästä aikuisesta aikoi huomauttaa katuväkivaltaa soittaen hätänumeroon ja panna

merkille epäillyn tuntomerkit. Uhria aikoi auttaa kaksi kolmesta ja tilanteeseen puutua vähän harvempi. Jos aiemukset toteutuvat edes jossain määrin, kampanjaa voi Scheepstran mukaan pitää onnistuneena.

Yksi mielenkiintoinen kampanja on myös OK-pisteet Rotterdamissa. Pubien ja ravintoloiden ovien päälle on ripustettu isoja OK-kylttejä. Ne tarkoittavat, että jos kadulla ahdistellaan, käydään kiinni tai satuttaa itsensä, paikan henkilökunta auttaa. OK-verkostoon paikoista tulevilla puheluilla on etusija hätäkeskuksessa ja niiden henkilökunta on koulutettu auttamaan uhria tällaisissa tilanteissa. Kyltti luo myös turvallisuudentunnetta. ■

Rikosaiheet lisääntyneet Yleisradion TV-uutisissa

Rikosuutisoinnin on todettu lisääntyneen verraten voimakkaasti läntisissä teollisuusmaissa. Näin on tapahtunut myös Suomessa. Voimakkaimmat rikosuutisoinnin nousuvaiheet ovat tapahtuneet samaan aikaan kun väestön keskimääräinen väkivaltariski on pysynyt vakaana. Niin meillä kuin muuallakin rikosuutisoinnin määrän muutokset ovat heijastaneet vahvasti muitakin tekijöitä kuin rikosten määrän kehitystä.

Kriminologit eivät voi eivätkä halua neuvoa tiedotusvälineitä siinä, mikä on ”oikea” rikollisuuteen kohdistetun huomion taso. Sen sijaan useimmat kriminologit ovat sitä mieltä, että voimakkaat muutokset rikosuutisoinnin määrässä ovat yhteiskunnallisesti merkityksellisiä ilmiöitä. Ne voivat nimittäin vaikuttaa väestön pelkoihin, rikoksiin varautumiseen ja mahdollisesti oikeusasenteisiin. Psykologian piirissä on paljon tutkittu myös sitä mahdollisuutta, että median rikossisällöt voivat aiheuttaa aggressiivisuutta ja vaikuttaa sitä kautta jopa rikollisuuteen itseensä.

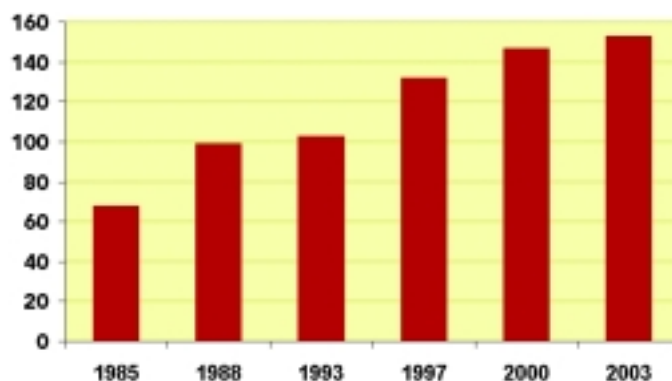
Tarkastelen tässä kirjoituksessa määrällisiä muutoksia Yleisradion television pääuutislähetysten rikosuutisoinnissa ottamatta kantaa muutosten mahdollisiin vaikutuksiin.

RIKOSAIHEET YLE:N PÄÄUUTISLÄHETYKSESSÄ

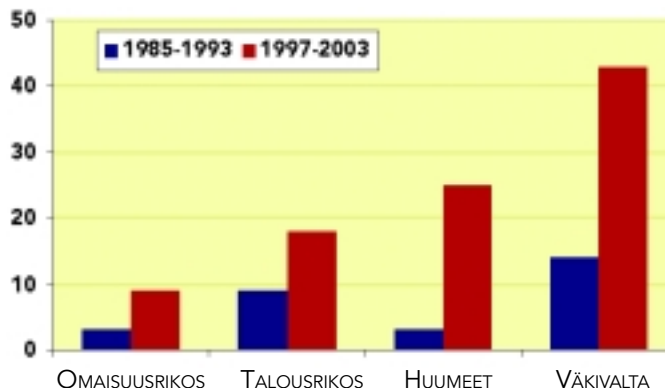
Yleisradion television pääuutislähetys on katsojatutkimusten mukaan Suomen luotetuin tietolähde. Siksi on erityisen kiinnostavaa selvittää, millaisia määrällisiä muutoksia sen rikosuutisoinnissa on tapahtunut.

Oheisessa kuviossa 1 on esitetty Yleisradion television pääuutislähetysten (klo 20:30 uutiset) rikosuutisoinnin määrän muutoksia vuosien 1985 ja 2003 välillä. Kyseisenä jaksona rikosuutisointi lisääntyi voimakkaasti. Jakson alussa 19 % ja jakson lopussa 42 % uutispäivistä sisälsi rikosaiheisen uutisen. Voimakkain kasvujakso ajoittui 1990-luvun puoliväliin. Kasvu koski kaikkia rikoslajeja, mutta erityisesti huume- ja väkivaltarikollisuutta. Sen sijaan talousrikollisuuden uutisointi kääntyi jopa pieneen laskuun

Kuvio 1. Päiviä, joina rikos- tai rikoskontrolliaihe mainittu 1985-2003.

Kuvio 2. Eri rikosaiheiden sanaosumia keskimäärin yhtä vuotta kohden jaksoilla 1985-1993 ja 1997-2003. Jolon tapaus mukana väkivalta-aiheessa 97-03.

1990-luvun puolivälin jälkeen.

Aineistossa oli muutamia yksittäistapauksia, joista uutisoitiin erityisen paljon sekä peräkkäisinä päivinä että useampana kuukautena. Muutamat näistä yksittäistapauksista – muun muassa Jolon panttivankitapausta ja Kauko Juhantalalon tapaukset – nostivat rikosaiheisten uutisten määrää jonkin verran, mutta lähempi tarkastelu osoitti, että Jolon panttivankidraama oli ainoa määrällisesti merkittävä yksittäistapaus.

Rikoslajikohtainen analyysi tuottaa kuvan, jossa 1980-luku oli melko vakaan ja alhaisen rikosuutisoinnin aikaa, joka jatkui vielä 1990-luvun alkuun asti. Vuoden 1993 jälkeen tapahtunut rikosuutisoinnin kasvu näyttäisi liittyvän selvimmin väkivaltaa ja huumeita käsittelevän uutisoinnin lisääntymiseen. (Kuvio 2) Yleinen tappeluväkivalta sekä henkirikollisuus ovat voimistaneet rooliaan uutisaiheina vuosien 1985–2003 välisenä aikana. Vuosina 1997 ja 2000 keskimäärin puolet kaikista väkivalta-aiheisista rikosuutisista käsittelee henkirikollisuutta. Yleinen tappeluväkivalta lisääntyi uutisaiheissa melko tasaisesti: vuosina 2000 ja 2003 sen osuus kaikista väkivaltaan liittyvistä uutisaiheista oli noin puolet. Väkivallan ja henkirikollisuuden nousun kääntöpuolena on ollut ryöstöihin ja ehkä jossain määrin myös raiskauksiin liittyvien uutisten määrällisen osuuden väheneminen.

Talousrikollisuudesta uutisoitiin hyvin tasaisesti vuoteen 1993 asti. Vuonna 1997 talousrikosaiheita oli kaksi kertaa useammin kuin aikaisemmin, jonka jälkeen uutisoinnin määrässä on palattu miltei 1980-luvun lukuihin.

Vuonna 2000 huumeet ohittivat talousrikosaiheet uutisaiheudessa. Vaikka huumeista uutisoitiin 1980-luvulla erittäin vähän, vuoden 1993 jälkeen tilanne on muuttunut huomattavasti. Vuoteen 1997 mennessä uutisoinnin määrä oli kolminkertaistunut ja vuoteen 2000 tultaessa jopa viisinkertaistunut vuoteen 1993 nähden.

Omaisuusrikokset näyttävät olevan ainoa rikosaihe, jonka uutisoinnin määrässä ei ole tapahtunut huomattavia muutoksia viimeisten vajaan kahdenkymmenen vuoden aikana. Verrattuna muihin rikosaiheisiin omaisuusrikoksista on kaiken kaikkiaan kuitenkin uutisoitu suhteellisen vähän.

Myös rikoskontrollin ja seuraamusjärjestelmän eri vaiheiden uutisointi lisääntyi. Television pääuutislähetys näyttäisi käsittelevän verraten tasapainoisesti rikoskontrollijärjestelmän eri vaiheita. Voimakkain kasvu on silti tapahtunut poliisin toiminnan uutisoinnissa. Muita prosessivaiheita, syyttäjää, tuomioistuinvaihetta sekä tuomioiden täytäntöönpanoa, koskeva uutisointi on kasvanut maltillisemmin.

TELEVISIOUUTISET JA ILTAPÄIVÄLEHDISTÖ

Rikosuutisoinnin määrän kehitys television pääuutislähetyksessä on pääpiirteissään samankaltaista kuin iltapäivälehtien etusivujen rikosotsikoinnin kehitys (ks. Kivivuori ym. 2002). Iltapäivälehdissä rikosuutisoinnin voimakkain kasvuvaihe tapahtui hieman aikaisemmin – vuosien 1988 ja 1993 välillä – kuin television pääuutislähetyksessä, jossa muutosvaihe ajoittui vuosien 1993 ja 1997 välille. Rikostee-man määrällisen tasonkehityksen tarkastelussa voidaan

kuitenkin puhua näiden tiedotusvälineiden konsonanssista eli yhdenmukaisuudesta.

Laadullisesti medioiden välillä oli kuitenkin huomattavia eroja. Iltapäivälehtien voimakkaasti lisääntynyt rikosuutisointi keskittyi lähes yksinomaan väkivaltaan. Lisäksi väkivaltauutisointi lehtien etusivuilla on yhtäältä visualisoitunut voimakkaasti ja toisaalta irronnut konkreettisista tapahtumapaikoista. Televisiossa kasvu näkyi tasapainoisemmin eri rikoslajeissa ja myös rikosten seuraamusten uutisoinnissa; vaikka televisiotutkimus sinänsä rajoitettiin uutisaiheiden määrällisten muutosten kuvaamiseen, voidaan todeta, että sekä uutiskuvien ja -filmien käyttö että tapahtumapaikkojen kuvaus on ollut maltillisempaa kuin iltapäivälehdissä. Hyvin usein uutiskuva tai haastattelu on koskenut poliisia tai muuta viranomaista. (Vertailu on varsin viitteellinen, koska iltapäivälehtien analyysi nojasi vain etusivuosikoihin, ei koko lehden sisältöön.)

MIKSI RIKOSUUTISOINTI ON LISÄÄNTYNYT

Rikosuutisoinnin kasvuun ovat vaikuttaneet monet tekijät, jotka eivät suoraan liity rikollisuuden määrään yhteiskunnassa. Yleisenä taustana lienee 1980-luvulla alkanut kaupallisen television kilpailu Yleisradion kanssa sekä tämän kilpailun vaikutus visuaalisen, elämyksellisen uutismateriaalin käyttöön. Myös rikosaiheisten erityisohjelmien synty, erityisesti ns. Poliisi-television aloittaminen vuonna 1989, säteili myös tavallisiin uutisiin rikosaiheiden lisääntymisen muodossa.

Tärkeä rikosuutisoinnin määrää lisännyt tekijä oli

1990-luvun puolivälin tienoilla tapahtunut rikostoimintusten perustaminen uutistoimituksen sisälle. Toimituksiin tulleille erikoistuneille rikostoimittajille syntyi vähitellen yhteistyösuhteet sellaisiin rikostiedon lähteisiin, jotka myös aktiivisesti tarjosivat rikosaiheita uutisiin. Samaan aikaan myös poliisi tehosti rikosuutisten tarjontaa medialle.

Kaiken lisäksi nämä mediakentän sisäiset muutokset osuivat ajankohtaan, jolloin suomalaisen rikollisuusilmiöön tuli uusia piirteitä mm. järjestäytyneen rikollisuuden ja huumekaupan muodossa. Nämä uudet piirteet ovat lisänneet rikollisuuden yhteiskunnallista huomioarvoa. Rikosuutisoinnin määrän kasvu ei siten ole puhdas mediakonstruktio. Se heijastaa sekä mediakentän sisäisiä tekijöitä että yhteiskunnan ja rikollisuuden muuttumista. ■

VTM Sari Kemppi on kriminologian jatko-opiskelija Bolognan yliopistossa. Kirjoitus perustuu tutkimustiedonantoon Sari Kemppi & Janne Kivivuori: Rikosuutisten määrä Yleisradion television pääuutislähetyksessä 1985–2003. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 63.

Suomessa rikollisuudesta keskustellaan maltillisesti

Kriminaalipoliitikka näyttää viime vuosina kiristyneen monissa Euroopan maissa, ja kovemmat rangaistukset ovat johtaneet vankiluvun kasvuun. Myös Suomessa vankiluku on taas alkanut kasvaa pitkän laskukauden jälkeen. Moniin maihin verrattuna suomalainen kriminaalipoliittinen keskustelu vaikuttaa kuitenkin rauhalliselta ja jopa järkevältä.

Keskustelun rauhallisuuteen on nähdäkseni kaksi syytä. Ensimmäkään poliitikot eivät tunnu uskovan, että he voisivat saada ääniä tarjoamalla helppoja ja nopeita ratkaisuja rikollisuuteen. Ehkä heidän ei tarvitse, sillä paine yleisön suunnalta ei ole erityisen kova. Katu rikollisuus ei Suomessa ole suuri ongelma, joten tavallisella kansalaisella on hyvin pieni riski joutua tällaisen rikoksen uhriksi.

Rikollisuudesta ei Suomessa ole tullut koskaan näkyvää vaaliteemaa. Tosin jotkut yksittäiset ehdokkaat ovat vaatineet rangaistusten tiukentamista, ja yksi heistä, Tony Halme, sai valtaisan äänivyöryn viime eduskuntavaaleissa. Onkin ironista, että sittemmin hänet tuomittiin mm. ampu- ma-aserikoksesta ja huumaus- aineen käyttörikoksesta neljän kuukauden ehdolliseen van- keusrangaistukseen ja oheis- sakkoihin. Hän on valittanut

päätöksestä, koska pitää sitä liian ankarana. Halme – kuten myös muutamat muut ko- vempia rangaistuksia vaati- neet poliitikot – on saanut ankaraa kritiikkiä tiedotusvä-

lineissä. Populistin leiman vain harva poliitikko haluaa itselleen.

Toinen syy keskustelun rau- hallisuuteen on se, että media yleensä välttää tekemästä kovin

yliampuvia juttuja rikollisuu- desta. Siitä huolimatta myös suomalaista mediaa on arvos- teltu tavasta, jolla se käsittelee rikollisuutta. Arvostelun ydin on sama kuin kaikkialla muu-

TAULUKKO 1.

Tietoa sanomalehdistä ja niiden lukemisesta muutamissa Euroopan maissa.

	Lukee päivittäin	Suurin sanomalehti	Irtonumero / Tilaus	
Suomi	90,0 %	Helsingin Sanomat, laatulehti	12,0 %	88,0 %
Ruotsi	90,0 %	Aftonbladet, sensaatiolehti	22,0 %	69,0 %
Norja	85,5 %	VG, sensaatiolehti	24,0 %	76,0 %
Saksa	79,7 %	Bild, sensaatiolehti	35,4 %	64,6 %
Tanska	78,2 %	Jyllands-Posten, laatulehti	16,5 %	83,5 %
Sveitsi	75,9 %	Blick, sensaatiolehti	9,0 %	91,0 %
Itävalta	73,8 %	Kronen Zeitung, sensaatiolehti	ei tietoa	
Hollanti	69,0 %	De Telegraaf, sensaatiolehti	9,7 %	90,3 %
Belgia	48,6 %	Het Laatste Nieuws, sens.lehti	54,3 %	45,7 %
Ranska	44,1 %	Ouest France, laatulehti	70,0 %	25,0 %
Italia	40,6 %	Corriere della Sera, laatulehti	91,1 %	8,9 %
Espanja	40,0 %	El País, laatulehti	75,0 %	9,0 %
Iso-Britannia	32,8 %	The Sun, sensaatiolehti	ei tietoa	

Lähde: World Press Trends 2004. World Association of Newspapers.

alla: liian paljon, liian epätas-
mällista, liian tunteenomais-
ta, liian sensaatiohakuista.
Monet kriitikotkin kuitenkin
myöntävät, että suomalaisen
ja monen muun maan medi-
an välillä on selvä ero.

RIKOS EI NÄYTÄ MYYVÄN SUOMESSA

Muutamat tilastot saattavat
selventää, miksi tällainen ero
näyttäisi olevan. Oheisessa
taulukossa kerrotaan, kuinka
suuri osa väestöstä lukee päi-
vittäin sanomalehteä (vähin-
tään 4 kertaa viikossa ilmesty-
vä) ja mitkä ovat maan suu-
rimmat sanomalehdet. Olen
jakanut ne laatulehtiin ja sen-
saatiolehtiin. Sensaatiolehdet
tai tabloidit eivät tosin välttä-
mättä edusta moraalitonta ja
huonoa journalismia. Viimein-
nen sarake kertoo, kuinka
suuri osa sanomalehtien levi-
kistä perustuu irtonumeroiden
myyntiin ja kuinka suuri
osa tilaukseen.

Suomen tilanne vaikuttaa
näiden tilastojen perusteella
ainutlaatuiselta. Sanomaleh-
det tavoittavat poikkeuksellisen
suuren osan väestöstä,
suurin sanomalehti on laatu-
lehti ja lehtien levikki perus-
tuu tilaukseen. Sanomalehden
sisältöön vaikuttaa paljon se,
perustuuko sen levikki irtonu-
meromyyntiin vai tilauksiin.
Jos se perustuu tilauksiin, leh-
den ei tarvitse myydä itseään
joka päivä.

Tabloidit puolestaan tarvit-
sevat päivittäin myyvän jutun
etusivulleen. Ihmiset kuvitte-
levat usein, että rikos myy,
mutta asia ei välttämättä ole
näin. Tabloidit eivät yleensä
halua paljastaa päivittäisiä
myyntilukujaan, minkä vuoksi
aihetta on tutkittu varsin
vähän. Olemassa olevien tut-
kimusten perusteella myy-
vimmat aiheet kuitenkin ovat
julkisuuden henkilön kuole-

ma, kansallisesti tärkeä urhei-
luvoitto ja katastrofi lähialue-
ella.

Tänä vuonna ilmestyi **Pasi
Kiviojan** pro gradu -tutkielma
”Alaston lööppi. Millaiset
uutiset myyvät tabloid-lehtiä
– ja miksi?”, jossa tarkasteltiin
Ilta-Sanomien lööppejä, etu-
sivuja ja myyntilukuja vuon-
na 2002. Aineistonsa perusteella
Kivioja päätteli, että
suurin osa rikoksista ei myy
hyvin. Vastoin yleistä usko-
musta esimerkiksi henkirikos
ei lisää lehden myyntiä, vaan
päinvastoin: ellei rikokseen
liity jotain poikkeuksellista,
henkirikos vähentää lehden
myyntiä.

VASTAAVATKO RANGAIS- TUKSET OIKEUSTAJUA?

Vaikka kriminaalipolitiikka
ei ole herättänyt Suomessa
erityisen vilkasta keskustelua,
joistakin yksittäisistä oikeu-
den päätöksistä on kes-
kusteltu. Näitä päätöksiä on
arvosteltu usein siitä, että
niitä on pidetty kansan oikeu-
stajun vastaisina. Siitä meil-
lä tuskin on kuitenkaan tar-
peeksi tietoa.

Joissakin aiheesta tehdyissä
tutkimuksissa on kysytty hy-
vin yleisiä kysymyksiä kuten
”Ovatko tuomioistuimien antamat
rangaistukset tällä alueella
mielestänne yleensä liian
ankaria vai liian lieviä?”. Ei
liene suurikaan yllätys, että
monien ihmisten mielestä
rangaistukset ovat liian lieviä.
Kysymys on huono: ennen
kuin ihminen voi antaa järjel-
lisen vastauksen, hänen pitäisi
tietää, millaisia rangaistuk-
sia tuomioistuimet yleensä
antavat.

Enemmän oikeustajusta
näyttävät kertovankin tutki-
mukset, joissa ihmiselle on
selostettu yksityiskohtaisesti
joitakin kuvitteellisia rikoksia
ja rikoksen tehneitä henkilöi-

tä. Heille on kerrottu myös,
millaisen tuomion rikolliset
todennäköisesti saisivat. Sen
jälkeen ihmisiltä on kysytty,
pitävätkö he tuomiota oikeu-
denmukaisena. Yleensä ihmi-
set ovat tulleet siihen tulok-
seen, että rangaistukset ovat
kutakuinkin oikeita.

Muutama vuosi sitten tein
samantapaisen selvityksen,
mutta kyse ei ollut tieteelli-
sestä tutkimuksesta vaan jour-
nalismista. Valitsin kymmenen
eri rikosta myymälänäpistyk-
sestä murhaan. Kuvailin rik-
okset mahdollisimman tarkasti
ja sen jälkeen pyysin
koehenkiöitä ”tuomitsemaan”
rikolliset. Hämmästykseni
ihmiset olivat joissakin tapa-
uksissa valmiita antamaan lie-
vemmän rangaistuksen kuin
tekijä olisi tosiasiaa saanut.

Ainakin nämä tutkimukset
näyttävät todistavan, että jos
ihmisille annetaan riittävästi
olennaista tietoa, he ovat
melko valmiita hyväksymään
tuomioistuimien rangaistuk-
set. Ja tästä pääsemme medi-
an velvollisuuksiin.

TOIMITTAJAN VASTUU RIKOSUUTISOINNISSA

Yksi toimittajan päätehtävistä
on pitää huolta siitä, että hän-
nen välittämänsä tieto on niin
täsmällistä ja totuudenmu-
kaista kuin mahdollista. Mei-
dän on myös pidettävä huoli
siitä, että pyrimme kertomaan
kaiken olennaisen tiedon, jota
lukija, kuuntelija tai katse-
lija voi muodostaa oman kä-
sityksensä asiasta.

Vaikka media onnistuisikin
tehtävässään välittää täsmäl-
listä ja olennaista tietoa, se ei
välttämättä takaa sitä, että
yleisö ymmärtää viestin.
Mikä tahansa viestintä voi
epäonnistua syistä, joihin toi-
mittaja ei voi vaikuttaa. Vies-
tintä voi epäonnistua esimer-
kiksi seuraavista syistä:

– Viestiä ei koskaan vastaan-
oteta. Kukaan ei lue lehdestä
eikä katsele TV:stä kaikkea.

– Viesti vastaanotetaan vain
osittain. Ihmiset lukevat usein
vain otsikon tai kenties muu-
tamia ensimmäisiä lauseita
jutusta.

– Viesti ymmärretään väärin.
Tulkitsemme kaikki viestit
taustamme ja kokemustemme
perusteella.

– Viesti unohdetaan. Ihmiset
muistavat vain murto-osan
siitä, mitä he lukevat tai kuu-
levat. Useimmiten he muista-
vat aiheet, joilla on suora vai-
kutuksen omaan elämäänsä
ja jotka ovat herättäneet
heissä tunteita.

Juuri rikosten herättämien
tunteiden takia toimittajien
olisi syytä olla varovaisia, kun
he julkaisevat rikoksia koske-
vaa tietoa. Tämä koskee eri-
tyisesti tiettyjä rikostyyppisiä.
Esimerkiksi lapsiin kohdis-
tuneet rikokset herättävät
yleensä sellaista suuttumusta
yleisössä, että toimittajien ei
ole syytä lisätä sitä. Tässä
mielessä minun on vaikea hy-
väksyä esimerkiksi sitä, että
vuosia sitten eräs lehti pyysi
kansaa äänestämään sopivaa
rangaistusta kaksi 8-vuotiaista
pikkutyttöä surmanneelle
miehelle. Mies tuomittiin sit-
temmin 15 vuoden vankeus-
rangaistukseen.

Tällä en halua sanoa, ettei-
vät toimittajat saisi kirjoittaa
tällaisista rikoksista. Joskus
velvollisuutemme on välittää
myös sellaista tietoa, joka on
järkyttävää tai jonka joku ha-
luaa salata. Meidän on myös
kannustettava julkista keskus-
telua kaikista yleistä kiinnos-
tusta herättävistä asioista. ■

Susanna Reinboth on oikeustoimitta-
ja. Kirjoitus perustuu esitelmään,
joka hän piti CEP:n kriminaali-
huoltokongressissa Luganossa
syyskuussa.

Suomi ja Venäjä

Suomalaisessa kriminaalipoliittisessa keskustelussa ja tutkimuksessa on kohtuullisen paljon pohdittu kysymystä siitä, miksi kriminaalipoliitikamme oli ankarampaa kuin muissa Pohjoismaissa ainakin 1900-luvun seitsemän ensimmäistä vuosikymmentä. Erityisesti tässä on viitattu vankien suureen määrään, jota muiden Pohjoismaiden kriminologit alkoivat viimeistään 1950-luvulla ihmetellä.

Jotkut suomalaiset kriminaalipoliitikot saattoivat vielä sodan jälkeen väittää vankimäärien johtuvan Suomen suuremmasta rikollisuuden määrästä. Mutta kun tehtiin riittävän tasokkaat vertailut, osoittautui, ettei tämä pitänyt paikkansa. Tunnettu norjalainen kriminologi **Nils Christie** on viime vuosina esitellyt näkemystä, jota on syytä kommentoida. Muun muassa eurooppalaisessa kriminologikokouksessa 2003 hän totesi seuraavaa:

Perinteisesti heidän (siis Suomen, ML) rangaistusjärjestelmänsä oli venäläinen. He lähettivät monia vankeja Siperiaan, mutta heillä oli myös suuri vankipopulaatio kotimaassaan. Aina 1960-luvulle saakka heillä oli useita satoja vankeja 100 000 asukasta kohden. He olivat itäeurooppalaisia rangaistuspolitiikassaan.

Christie kertoo myös, että hänen mielestään Venäjän vankeinhoitoon tutustu-

minen on samanlainen kokemus kuin aiemmin oli Suomen vankeinhoitoon tutustuminen. Tämän ja aikaisempienkin puheenvuorojen perusteella olen saanut sellaisen käsityksen, että Christiellä on tässä taktinen näkökulma. Houkutellakseen baltit alentamaan vankimääriään hän viittaa Suomen esimerkkiin siitä, miten "venäläisestä" rangaistusjärjestelmästä voidaan päästä eroon sivistyneen eliitin avulla. Nyt on pakko kuitenkin kysyä, vastaako tämä taktikka faktoja? Oliko rangaistuskulttuurimme venäläinen 1800-luvulta aina **K. J. Långin** aikoihin 1960-luvulle saakka?

Ensimmäinen epäily herää siitä tosiseikasta, jonka Nils Christie itse on osoittanut: Suomen vankiluvun kasvu alkoi vasta 1800-luvun lopulla ja erityisesti

vuoden 1918 jälkeen. Ero muihin Pohjoismaihin ei siten syntynyt autonomian aikana. Siperiaan karkotuksia toki ilmeni, mutta niissä oli usein kyse järjestelmän lieventämisestä: Nikolai I julisti suomalaisten viranomaisten toivomuksesta vuonna 1825, että hän muuttaa kaikki kuolemanrangaistukset karkotus- ja pakkotyötuomioiksi. Vankilukumme oli korkea vasta karkotusten päätyttyä, ei niiden aikana. Sitä paitsi karkotukset olivat yhtä lailla yleinen käytäntö Länsi-Euroopassa, esimerkkinä laivaukset Englannista Australiaan.

Mutta tärkein vastaväite nousee tietenkin siitä perinteestä, jota kouluisammamme, yliopistoissamme ja myös omassa oppilaitoksessani opetetaan. Sen mukaan Suomi säilytti vahvasti ruotsalaisen oikeusjärjestelmän ja laillisuusperinteen Venäjän vallan aikana. Sortovuodet eivät tätä perusasiaa mihinkään muuttaneet. Oikeusfilosofian, rikosoike-

Vankiluvun lasku ja rangaistusjärjestelmän lieventäminen ovat osa modernisaatioprosessia.

uden ja vankeinhoidon ajatukset, ideologiat ja käytännön sovellukset tulivat aivan muualta kuin Venäjältä. Tulevat professorit eivät opiskelleet rikoslakia Omskissa.

Upsalalainen professori **Torkel Jansson** (2002) on viitannut siihen, että 1800-luvun asetustekstien kirjoittajat olivat äärimmäisen tarkkoja siitä, että vanhoja lakeja ja asetuksia uusittaessa käytettiin mahdollisimman "ruotsalaista" ilmaisu- tapaa. He pyrkivät korostamaan, mitä oikeusperinnettä ja -kulttuuria he edustivat ja vaalivat. Näin toimivat myös fenomenaanit. Venäjän vallan aikana pystytetyn säätytalon otsikkoryhmässä ovat vuosiluvut 1734 ja 1772. Joidenkin mielestä voidaan jopa väittää, että vuoden 1734 laki säilyi alkuperäisempänä Suomessa kuin Ruotsissa ja että Suomi autonomian loppupuolella oli "ruotsalaisempi" maa kuin Ruotsi.

Autonomian aikana länsimaiset vankeinhoidolliset aatteet levisivät myös Suomeen. Samaan aikaan Venäjä enemmänkin irtaantui uusista ajatuksista. Esimerkiksi Lontoon kansainvälisessä vankeinhoidokongressissa 1872 Venäjän edustaja, kreivi **Sollohub** vastusti sellivankilajärjestelmää ja totesi, että miten se brutalisoi vangin ja tekee hänestä pysyvän esimiestensä uhmaajan. Sollohub viittasi myös venäläiseen yhteisölliseen järjestelmään, joka ei mahdollista sellivankilan käyttöönottoa ainakaan pitkäaikaisen vankeuden osalta. Mitä todennäköisimmin tuonaikainen linjanveto on taustana sille, että tänäkin päivänä rangaistusvangit suorittavat tuomiionsa Venäjällä yhteismajoitukseen perustuvissa ojennustyösiirtoloissa (kolonia). Taustana ei ole siis Neuvostoliiton GULAG.

Suomeen sellivankilat tulivat, eivät puhtaassa Philadelphia- tai Auburn- muodossa, mutta tulivat joka tapauksessa Venäjän vallan alla. Ja monet muut länsimaiset ajatukset. Kun vuonna 1860 Sir **Walter Crofton** julkaisee kirjan "Success of the Irish Prison System and Supervision", jossa hän esittelee vankeinhoidollisen edistymis- eli progressiivijärjestelmän, niin jo 14.1.1863 Helsingfors Dagblad suosittelee tätä irlantilaisista järjestelmää. Länsimaisten vaikutteiden leviämisen nopeutta osoittaa se, että Suomessa jo vuoden 1866 rangaistusten täytäntöönpanoasetuksessa kuritushuonevangit jaettiin neljään luokkaan progressiivijärjestelmän mukaisesti. Käytännössä järjestelmää ei voitu juurikaan toteuttaa, koska siihen liittyvät rakennukset eli sellivankilat puuttuivat, mutta visioita oli eivätkä ne edustaneet mitään "ankaraa, venäläistä" kulttuuria.

Miksi sitten vankiluku oli korkealla 1900-luvulla ja kriminaalipolitiikka ankaraa? **Ilari Hannula** on tuoreessa väitöskirjassaan (2004) taas kerran tuonut esiin kaksi merkittävintä tekijää. Ensimmäinen on vuoden 1889 rikoslaki (voimaan 1894) ja toinen on 1918 sisällissota ja sen jälkeinen ilmapiiri.

Uusi rikoslaki ankaroihi erityisesti varkausrikoksista annettavia tuomioita, mikä näkyi nopeasti vankiluvussa. Laki perustui ns. klassisen koulukunnan ajatuksiin, jolloin yksilölliset lieventävät seikat jäivät vähemmälle huomiolle. Mutta myöhemmät ns. sosiologisen koulukunnan näkemykset eivät pelkästään lieventäneet järjestelmää, vaan joiltakin osin tekivät siitä entistä ankaramman 1920- ja 1930-luvuilla. Uuteen rikoslakiin tai 1918 jälkeisiin uudistuksiin liittyvät rikosoi-

keudelliset ideologiat eivät tulleet Venäjältä, vaan katse tulee suunnata Saksaan.

Pertti Myhrbergin (1978) mukaan vuoden 1989 rikoslain esikuvina olivat Ruotsin vuoden 1864 ja Saksan vuoden 1871 rikoslait. Ja toisaalta varsin outoa olisi myös, jos sisällissodan valkoiset voittajat olisivat ottaneet rangaistusjärjestelmäänsä mallia tsaarien tai bolševikkien Venäjältä.

Miksi järjestelmän uudistaminen venyi aina 1970-luvulle? Tuskin tässäkin "venäläinen kulttuuri" on keskeinen tekijä, vaikka olimmekin Stalinin ja muiden neuvostojohtajien kainalossa ja Paasikivi ja Kekkonen hallitsivat.

Yksinkertainen selitys voisi olla se, että olimme yleensäkin ottaen jäljessä. Monet elinkeinorakenteen muutokset ja sosiaalipoliittiset uudistukset toteutuivat vuosikymmeniä, jopa lähes 100 vuotta myöhemmin kuin muissa Pohjoismaissa. Olimme hyvin agraarinen yhteiskunta, maatalojen määrä kasvoi vielä 1950-luvun lopulla. Agraarisessa yhteiskunnassa on tapana rangaista monista rikoksista varsin ankarasti.

Vankiluvun lasku ja rangaistusjärjestelmän lieventäminen ovat siis osa modernisaatioprosessia. On mahdollista, että tuo prosessi olisi alkanut aiemmin, jos olisimme välttyneet vuoden 1918 tragedialta. Venäjällä tuo prosessi viivästyi yli 70 vuotta ilmiön vuoksi, jonka tunsimme nimellä Neuvostoliitto. ■

Kirjoittaja on neuvotteleva virkamies oikeusministeriössä.

Moraalisäätelyä hallinnoimassa

Jukka Törrönen (toim.): Valvontaa ja vastuuta. Päähteet ja julkisen tilan moraalissäätely. Gaudeamus 2004.

Thomas Karlssonin, Timo Koranderin, Seppo Soine-Rajanummen ja Jukka Törrösen kirja on artikkelikokoelma. Se on tärkeä puheenvuoro ensinnäkin siksi, että vuoden 1994 alkoholilainsäädännön muutos ja sen seuraukset on dokumentoitu yllättävän huonosti. Kuitenkin alkoholikysymyksen keskeiset haasteet ja ratkaisujen ehdot muotoiltiin olennaisilta osiltaan jo tuolloin. Toiseksi alkoholipoliittikka ja sen muutokset palautetaan osaksi yhteiskuntapolitiikkaa, mikä antaa mahdollisuuden arvioida mielekkäällä tavalla (alkoholi)poliittisen päätöksenteon tilaa ja mahdollisuuksia. Kolmanneksi tutkimustulokset kertovat paljon myös valitusta poliittisesta strategiasta, jossa sekä alkoholiin että muihin sosiaalisen elämän pulmallisiin kysymyksiin liittyvä vastuu on liukunut enenevästi lähiyhteisöihin, kansalaisyhteiskunnan ja paikallisviranomaisten päänvaivaksi.

RAPPEUTUVAA KANSAA SIVISTÄMÄSSÄ, KESKILUOKKAA PUOLUSTAMASSA

Erillisiä empiirisiä tapaustutkimuksia kootaan yhteen moraalissäätelyn käsitteellä. Sillä tarkoitetaan väljästi ottaen toimia moraalisen järjestyksen ylläpitämiseksi tai palauttamiseksi. Tutkimuksen

kohteena on, miten päähteet ja julkinen alkoholinkäyttö kiteytyivät vuosituhanen taitteessa julkisen tilan järjestys- ja turvallisuusongelmiksi sekä toisaalta uudet sosiaali- ja kontrollipoliittiset paikallisyhteisöihin nojaavat ohjelmat.

Tutkijoiden lanseeraama julkijuomisen käsite on kummallinen, mutta tässä yhteydessä kieltämättä osuva. Kirjan ensimmäisessä osassa tarkastellaan julkijuomiso ongelmien moraalissäätelyä: miten päähteet paikantuivat julkisen tilan ongelmiksi mediajulkisuudessa, miten ja miksi taistelu piknikjuomisesta nousi uutta järjestyslakia säädettäessä keskeiseen rooliin ja miten poliisin rooli kehittyi julkisen tilan ja julkijuomisen kontrolloijana.

Aamulehden, Etelä-Saimaan, Helsingin Sanomien, Iltalehden, Ilta-Sanomien ja Kauppalehden alkoholi- ja huumeaiheisia pääkirjoituksia on tutkittu vuosilta 1993–2000. Aikaisemman mediatutkimuksen tulosten valossa ei ole yllättävää, että suhtautuminen huumeisiin on säännönmukaisen ja monoliittisen kielleistä, kun taas alkoholikysymyksessä lehdistö heijastelee viinan kaksijakoista kulttuurista paikkaa. 1990-luvun alun liberalismia ja yksilönvapautta puolustavista äänenpainoista siirryttiin vuosikymmenen puolivälissä huoleen juoppoutuvan nuorison tulevaisuudesta ja hyvien tapojen unohtumisesta, katuväkivallasta ja häiriökäyttäytymisestä.

Suunnanmuutos tapahtui yllättävän nopeasti – uusi alkoholilaki oli ollut voi-

massa vasta runsaat puoli vuotta. Liberalismista ei tosin kokonaan luovuttu. Tavoitteena pidettiin edelleen yksilön vapauksien maksimointia, mutta kansaa tulisi pääkirjoitusten saaman uuden suunnan mukaan aktiivisesti sivistää ”ylimenokauden ongelmien” voittamiseksi. Tämä kansan sivistystyölle heitetty haaste onkin ollut suomalaisen alkoholikeskustelun kestoteemoja.

Vuonna 2003 säädetyin järjestyslain viittisen vuotta kestänyt valmisteluprosessi on dokumentoitu hyvin ja kelpaa hyväksi esimerkiksi konkreettisesta politiikantutkimuksesta. Kiemuraisen prosessin lopputuloksena lain ”julkijuomipykälä” kirjoitettiin erikoisella tavalla: sen ensimmäisessä momentissa alkoholin nauttiminen julkisilla paikoilla kielletään, mutta toisessa momentissa kielltoa lievennetään. Nuorten ja marginaaliryhmien päihdekäyttäytymistä halutaan hillitä, kun taas keskiluokan piknikjuomista pikemminkin kannustetaan uuden eurooppalaisuuden ilmentymänä. Kansanedustajien lopullisiin kantoihin vaikuttivat erityisesti järjestyspoliisin toiveet. Mielenkiintoista on, että lain eduskuntakäsittelyssä syntyi pitkästä ajasta aitoja poliittisia ja ideologisia jakoja liberalististen ja paternalististen painotusten kesken.

Tutkijoiden mukaan julkijuomiso ngelmat näyttäytyivät hyvin erilaisina eri kaupungeissa. Suomi saattaakin olla ideologisesti jakautunut. Analyysin mukaan Helsinki oli omaksunut omassa paikalli-

Suomi on länsimaalaistunut ainakin siinä, että julkisten tilojen häiriöitä tai kansalaisten pelkoja ei enää käsitellä niinkään hyvinvointikysymyksinä vaan pikemminkin järjestysongelmina.

sen turvallisuuden strategiassaan vertailukaupunkeja puhdaspiirteisemmin uusliberalistisen eetoksen, yksilönvapauksiin ja kilpailukyvyyn puolustamisen.

HYVINVOINTIVALTIOSTA TURVAYHTEISÖIHIN?

Poliisilla on suomalaisessa yhteiskunnassa merkittävä rooli julkisen tilan järjestyksen ja myös moraalien ylläpidossa, ja vaikka järjestyspoliisi on toistuvasti pyrkinyt siirtämään päihtyneiden säilöönottovastuita sosiaali- ja terveydenhuollolle, sen tehtävänkuva on viime vuosikymmeninä muuttunut. Asunnottomien alkoholistien putkarallin ohella poliisin huolena on enenevästi ollut nuorten ja aktiivi-ikäisten häiriökäyttäytyminen.

Järjestyspoliisin asema päihdekäyttäytymisen ja sen ehkäisyn asiantuntijana näyttää vahvistuneen. Suhteellisen laaja katsaus Tampereen kaupungissa päihde- ja häiriökäyttäytymistä ehkäisemään perustettuun nollatoleranssikokeiluun 1999–2000 on kiinnostava kokonaisuus. Hankkeen käsittelyä ja vastaanottoa arvioidaan julkisuuden, poliisin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kenttätöntekijöiden ja kontrollin kohteeksi määrittyneen nuorison itsensä näkemänä.

Merkillepantavaa on, että poliisijohdolle itse korosti pelkästään tai ensisijaisesti kontrollia vahvistavien toimenpiteiden sopivan huonosti suomalaiseen yhteiskuntaan ja varoitti poliisivetoisen hankkeen riskeistä. Siitä huolimatta kokeilusta muodostui ennen muuta nuoriin kohdistuvan moraalisaantelyn yhteistoiminnallinen väline, jonka oikeutus horjui sekä toteuttajien että kohteiden keskuudessa. Tutkijat olisivat tässä suhteessa voineet korostaa raportoitua enemmän suomalaisen poliisin valistuneisuutta.

Turvallisuusajattelun kaventuminen ei ole pelkästään suomalainen ilmiö vaan

2000-luvun kansainvälinen trendi, eikä tässä yhteydessä johdu vain tutkimuksen lähestymistavasta tai käytetyistä aineistoista. Suomi on länsimaalaistunut ainakin siinä suhteessa, että julkisten tilojen häiriöitä tai kansalaisten kokemia pelkoja ei enää käsitellä niinkään hyvinvointikysymyksinä vaan pikemminkin järjestysongelmina.

Olemmeko siis liukumassa pohjoismaisen hyvinvointivaltiokehityksen ulkopuolelle kansalaisten turvallisuuteen liittyvissä jäsenyksissä? Tässä perinteessä on nimittäin jokseenkin painokkaasti katsottu, että sosiaalinen turvallisuus syntyy ennen muuta vahvistamalla tasa-arvoa ja ehkäisemällä sosiaalista syrjäytymistä. Moraalista yrittäjyyttä ja aktiivisia kansalaisia tarvitaan, mutta ilman tukevaa hyvinvointivaltiolista kehystä niistä tulee helposti marginaaliryhmiä entisestään leimaavia ja syrjäyttäviä hankkeita. Populistiset lähestymistavat ja ryhtiliikkeet ovat omiaan pikemminkin lisäämään kuin vähentämään koettua turvattomuutta.

UUSI HALLINTOAJATTELU

Moraalisääntelyä tarvitaan kaikissa yhteiskunnissa, vaikka se onkin vaikea ja ristiriidoille altis tehtävä. Julkista päihdeidenkäyttöä hallinnoitaessa eriasteisia jännitteitä oli tutkimuksen mukaan paikannettavissa ainakin nuorten ja aikuisten keskinäissuhteisiin, rankaisemisen ja vastuuttamisen väliseen tasapainoon sekä laajemmin yhteisöllisten pyrkimysten ja yksilönvapautta korostavien arvojen välille.

Tuntuu siltä kuin yhteiskunnallisen päätöksenteon ja ratkaisumallien sääntökirja edellyttäisi uudelleenkirjoitusta heti, kun syntyy uusia sosiaalisia ongelmia – tai kun vanhat ongelmat määritellään uudella tavalla. Mistä tämä johtuu?

Yksi tutkijoiden tulkinnoista on, että valtio tekee sen itse. Kehityksen keskeinen dynamo paikantuu julkishallinnon,

erityisesti valtion ohjausroolin muutokseen ja kaventumiseen kahdenkymmenen viime vuoden aikana. Valtion operatiivisen ohjausotteen on korvannut ”uusi julkishallinnollinen ajattelu”. Tavoitteena on, että valtio ohjaisi tehokkaammin, mutta tekisi vähemmän. Ministeriöiden tulee keskittyä strategisiin kysymyksiin operatiivisen toiminnan sijasta. Ajattelun perusteet kiteytettiin Lipposen kahden edellisen hallituksen aikana linjaukseksi, jonka myös nykyinen hallitus on omaksunut.

Ennakoitavan, yhteisiä asioita mahdollisimman luotettavasti hoitavan hallinnon sijasta korostetaan pikemminkin yrittäjämäistä hallintoa, joka siirtää operatiivista vastuuta markkinoille, paikallisyhteisöille ja yksilöille. Samalla yhteiskunnallisen ohjauksen välineet ovat muuttuneet jossain määrin ristiriitaisesti kuvatus perusopin suhteen: aikaisempaa yrittäjämäisempi valtionhallinto tuottaa enenevästi toinen toistaan operatiivisempia ohjelmia. Valtio on ikään kuin hajauttanut itse itsensä lisääntyvää tehokkuutta tavoitellessaan.

Juuri tähän kehitykseen tutkijat paikantavat raportoitujen ongelmien yhteiskunnalliset syyt: kokonaisnäkemysten pirstoutuminen ja markkinamekanismin pohjaavien ohjausmallien omaksuminen myös sosiaalisten ja yhteiskunnallisten kysymysten säätelyssä tuottaa jatkuvia moraalisaantelyn tarpeita paikallisyhteisöille.

Yksi tutkimuksen ansioista on sen poikkeuksellisen huolellinen toimitustyö. Artikkelit muodostavat ehyen ja yhtenäisen kokonaisuuden, jota alku- ja loppulukujen jäsenyykset sitovat yhteen. Ongelmat paikantuvat, joskaan tutkimus ei kerro, mitä valtion pitäisi tehdä enemmän tai mitä sen tulisi tehdä toisin.■

Suomi antoi vastauksensa kidutuksen vastaiselle komitealle

Eurooppalainen komitea kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (CPT) teki syyskuussa 2003 kolmannen tarkastuskäyntinsä Suomeen. Komitea kävi kolmessa vankilassa, kahdeksalla poliisilaitoksella, rajanylityspaikalla, ulkomaalaisten säilöönottoyksikössä Helsingissä sekä Niuvanniemen psykiatriassa sairaalassa.

CPT:n alustavat huomautukset julkaistiin jo vierailun aikana, mikä on Euroopassa vielä harvinaista. Tuolloin laajaa julkisuutta Suomessa sai CPT:n kritisoima menettely ukrainalaisperheen karkotustilanteessa.

Puolisen vuotta käyntinsä jälkeen komitea antoi vierailustaan laajan raportin, jossa se kiinnitti huomiota muiden muassa vankiloiden yliasutukseen, vankien väliseen väkivaltaan, menettelyyn ulkomaalaisten maastapoistamistilanteissa sekä tutkintavankien ja ulkomaalaislain nojalla säilöön otettujen säilyttämiseen poliisilaitoksilla vankiloiden sijasta. Suomen vastaus tähän raporttiin annettiin lokakuussa.

TUTKINTAVANGIT JA ULKOMAALAISET POLIISIN TILOISSA

CPT totesi, ettei tutkintavankeja periaatteessa tulisi säilyttää poliisin säilytystiloissa muutamaa päivää kauempaa. Samaan asiaan komitea oli kiinnittänyt huomiota myös aikaisemmillä tarkastuskäynneillään 1992 ja 1998.

Vastauksessaan Suomi totesi, että valmisteilla on laaja vankeuden ja tutkintavankeuden täytäntöönpanoa koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus, jonka on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2006. Uudistuksen mukaan tutkintavangin ensisijainen sijoituspaikka olisi vankeinhoitolaitoksen ylläpitämä vankila. Useissa tapauksissa on kuitenkin

välttämätöntä säilyttää tutkintavankeja poliisin tiloissa, joissa esimerkiksi rikoskumppanit voidaan säilyttää toisistaan erillään tehokkaammin kuin vankiloissa. Säilyttäminen poliisilaitoksella saattaa erityisestä syystä olla tarpeen myös rikoksen selvittämiseksi.

Komitea kiinnitti huomiota myös poliisilaitoksilla säilytettävien tutkintavankien ulkoilumahdollisuuksiin ja lääkärintarkastuksiin. Suomi toteaa, että sisäasiainministeriön määräyksen mukaisesti pidätetyille on järjestettävä päivittäin mahdollisuus vähintään tunnin pituiseen ulkoiluun. Vaikka automaattista lääkärintarkastusta heti tutkintavangin saavuttua poliisilaitokselle ei ole, tutkintavangit pääsevät lääkärintarkastukseen aina tarvittaessa.

Komitea huomautti, että ulkomaalaislain nojalla säilöön otettujen henkilöiden säilyttämisestä poliisilaitoksilla tulisi luopua. Suomi toteaa vastauksessaan, että tällä hetkellä ainoastaan Helsingissä on erityinen ulkomaalaisille sopiva säilöönottoyksikkö. Ulkomaalainen voidaan poikkeuksellisesti sijoittaa lyhyeksi ajaksi poliisin pidätystiloihin, jos säilöönottoyksikkö on täynnä tai ulkomaalainen otetaan säilöön kaukana säilöönottoyksiköstä. Suomi selvittää toisen säilöönottoyksikön perustamisen tarvetta.

VANKILOISSA HUOMIOTA TOIMINTAMAHDOSSUUKSIIN

Komitea kiinnitti huomiota vankiloiden ahtauteen ja vankimäärän kasvuun sekä korosti, että henkilökuntaa tulee olla riittävästi toimintojen järjestämiseksi. Suomi toteaa, että vankiluvun kasvu näyttäisi tällä hetkellä olevan ainakin tilapäisesti taittumassa. Komitean vierailun aikana vankiloiden käyttöaste oli 104 prosenttia. Kuluvan vuoden keskivankiluvun

mukainen käyttöaste on 103 prosenttia. Käyttöaste vaihtelee vankiloittain ja vuodenajan mukaan.

Vaikka vankiluku on vuodesta 1999 lähtien noussut, henkilökunnan määrää ei ole pystytty vastaavasti lisäämään. Suljetuissa laitoksissa tarvittaisiin enemmän henkilökuntaa. Valmisteilla olevassa vankeinhoitolaitoksen organisaatiouudistuksessa pyritään keventämään keskushallintoa ja siirtämään resursseja vankien kanssa tehtävään lähi-työhön.

Komitea oli huolissaan vankien välisen väkivallan ongelmasta Suomessa. Vastauksessa todetaan, että vankien välisen väkivallan ja pelottelun ehkäisemistä käsitellään kaikkien henkilöstöryhmien koulutuksessa. Väkivallan uhkaan pyritään vaikuttamaan myös vankien sijoittelulla, mutta vankiloiden tilanpuute haittaa turvallista sijoittelua.

CPT korosti, että erillään asuville vankeille ryhdytään määrätietoisesti lisäämään mahdollisuuksia sellien ulkopuolella tapahtuvaan kokoontumiseen. Vankiloiden kaikki tarjolla oleva tila, esimerkiksi Sukevan vankilan kohtuullisen suuret käytävätilat, tulisi mahdollisuuksien mukaan käyttää hyödyksi.

Suomen vastauksessa luvataan, että CPT:n tarkastamissa Kuopion, Sukevan ja Lounais-Suomen vankiloissa kiinnitetään komitean suositusten perusteella erityistä huomiota vankien toimintamahdollisuuksien lisäämiseen. Vankeinhoito- ja opetusviranomaiset selvittävät yhteistyössä vankien koulutuksen kehittämismahdollisuuksia laajemminkin.

MENETTELY ULKOMAALAISTEN MAASTAPOISTAMISTILANTEISSA

Komitea suositti antamaan viipymättä yksityiskohtaiset ohjeet muun muassa pakkokeinojen käytöstä ulkomaalaisten

käännytyks- ja karkotustilanteiden yhteydessä. Suositus liittyy tapaukseen, jossa maasta poistettavan ukrainalaisperheen jäsenille oli annettu rauhoittavia lääkkeitä ilman lääkärin tutkimusta ja heidän tahdostaan riippumatta.

Suomi toteaa, että maastapoistamismenettelyä koskevaan sisäasiainministeriön ohjeeseen on otettu maininta siitä, että lääkkeitä käyttämisen näissä tilanteissa tulee aina liittyä terveydentilan tai sairauden hoitamiseen lääketieteellisen arvion perusteella. Vastauksessa todetaan lisäksi, että Terveydenhuollon oikeusturvakeskus ja sisäasiainministeriö ovat tehneet selvitykset ukrainalaisperheen tapauksesta. Asia on myös eduskunnan oikeusasiamiehen tutkittavana.

Vastauksessa kerrotaan myös, että eduskunta on edellyttänyt hallituksen valmistelemaan kiireellisesti maasta poistamiseen liittyvät menettelytapasäännökset. Sisäasiainministeriö aikoo selvittää tarpeet ulkomaalaislain täydentämiseen tältä osin.

UUSI KANSALLINEN TARKASTUS- ELIN TARVITAAN

CPT suositteli jo kolmannen kerran, että Suomeen tulisi perustaa riippumaton tarkastuselin, joka tarkastaisi vapautensa menettäneiden oikeuksien toteutumista ja olosuhteita. Komitea totesi olevansa tyytyväinen eduskunnan oikeusasiamiehen valtuuksiin suorittaa tarkastuskäyntejä, mutta katsoi oikeusasiamiehen mandaatti ja voimavarat huomioon ottaen olevan epärealistista odottaa, että virasto valvoisi CPT:n tarkoittamalla tavalla vapautensa menettäneiden säilytystiloja.

Komitean mielestä esimerkiksi Turun tutkintavankilassa (nykyisin Lounais-Suomen vankila) kolmen vuoden välein tapahtuva tarkastustiheys ei ole riittävä. Ihannetapauksessa riippumattomia tarkastuskäyntejä vankiloissa tulisi olla kuukausittain, ja niiden tulisi tapahtua ennalta ilmoittamatta. CPT korosti myös, että Suomi on allekirjoittanut YK:n kidutuksen vastaisen sopimuksen valinnaisen pöytäkirjan, jossa velvoite-

taan perustamaan tai nimeämään yksi tai useampi kansallinen valvontajärjestelmä epäasiallisen kohtelun ehkäisemiseksi.

Suomen vastauksessa todetaan, että Suomi selvittää parhaillaan YK:n kidutuksen vastaisen sopimuksen valinnaisen pöytäkirjan ratifioimisedellytyksiä ja niitä muutoksia, joita lisäpöytäkirjan voima saattaminen Suomessa aiheuttaa. Vastaus CPT:n esittämään kysymykseen toimitetaan komitealle, kun selvitys on saatu valmiiksi.

Suomen hallituksen vastaus löytyy kokonaisuudessaan oikeusministeriön verkkosivuilta www.om.fi/uploads/sawkx02wxg96.pdf.

Yleissopimuksen on ratifioinut 45 Euroopan valtiota. Yleissopimus tuli Suomessa voimaan vuonna 1991. Tietoja kidutuksen vastaisen komitean CPT:n toiminnasta ja julkaistut maanraportit vastauksineen löytyvät komitean verkkosivuilta www.cpt.coe.int/en.

Kirjoittaja on lainsäädäntöneuvos oikeusministeriössä ja CPT:n Suomen yhteyshenkilö.

RIIKKA KOSTIAINEN

Vankiloiden rasismista ja syrjinnästä keskusteltiin

Ihmisoikeusliitto järjesti Vankeinhoiton koulutuskeskuksen kanssa loka-kuussa keskustelutilaisuuden vankiloissa tapahtuvasta syrjinnästä ja rasismista. Tilaisuuden tarkoituksena oli vankiloiden rasisminvastaisen toimintaohjelman pohjatyo ja ideointi.

Sosiaalityön lehtori, entinen Vaasan vankilan apulaisjohtaja **Sonja Kurtén-Vartio** kertoi, että syrjintä vankiloissa tuntuu lisääntyneen, muttei osannut sanoa, johtuuko se ulkomaalaisten vankien lisääntymisestä vai asenteiden kovenemisestä ulkomaalaisia kohtaan yle-

sä. Syrjintä esiintyy enimmäkseen henkisenä väkivaltana, joka koskee kyseiselle vangille tärkeää asiaa. Kuka tahansa vanki voi joutua syrjinnän kohteeksi: suomalaiset syrjivät toisiaan ja muita, samoin tekevät romanit ja maahanmuuttajat. Kurtén-Vartio korosti henkilökunnan vastuuta tilanteeseen puuttumisessa. Ongelmana hänestä on usein henkilökunnan välinpitämättömyys, taustusten vähättely ja jopa kirjaamatta jättäminen; erityisen ongelmallinen tilanne on, jos syrjintäepäily kohdistuu työtoveriin.

Vähemmistövaltuutettu **Mikko Puumalainen** ehdotti käytännön keinoina syrjinnän ehkäisemiseksi vankeinhoitoon etnistä rekrytointia ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa, johon löytyisi hyviä esimerkkejä Iso-Britanniasta ja Ruotsista. Lisäksi tilaisuudessa kuultiin mm. erään maahanmuuttajavangin oma-kohtaisia syrjintäkokemuksia, syrjintää koskevasta lainsäädännöstä, selvityksestä romanien asemasta vankiloissa ja ensi kesänä valmistuvasta tutkimuksesta Helsingin vankilan pelkääjävangeista.

Valtioneuvosto hyväksyi sisäisen turvallisuuden ohjelman

Valtioneuvosto teki syyskuussa periaatepäätöksen sisäisen turvallisuuden ohjelmasta. Sisäisen turvallisuuden tavoitteilana on, että Suomi on Euroopan turvallisimman maan vuoteen 2015 mennessä. Ohjelman tavoitteena on lisätä arjen turvallisuutta. Nimekseen se onkin saanut Arjen turvaa.

Sisäisen turvallisuuden parantamiseksi tulee ohjelman mukaan vähentää henkirikosten ja yleensä väkivaltarikollisuuden määrää sekä onnettomuuksien, erityisesti koti- ja vapaa-ajan tapaturmien, määrää. Lisäksi tulee varautua tulevaisuuden ughiin ja haasteisiin, joista merkittävin on syrjäytymisen lisääntyminen. Muita haasteita ovat tietoyhteiskunnan haavoittuvuus, ulkomailta johdetun, kovan rikolliskulttuurin vaikutus, rajaturvallisuuden ja tullivalvonnan ylläpitäminen, onnettomuuksien määrän lisääntyminen, ihmisten arkiturvallisuuden heikkeneminen ja terrorismin torjunta.

Ohjelman strategisia linjauksia ovat muun muassa ennalta estävän työn tehostaminen rikosten ja häiriöiden ennalta estämiseksi, väkivalta-, huumausaine-, talous- ja uusintarikollisuuden vähentäminen, kiinnijäämisriskin lisääminen, rikosten selvitystason nostaminen, rikosvastuun tehostaminen ja rikoksen uhrin aseman parantaminen. Strategisiin linjauksiin liittyy laaja kirjo konkreettisia toimenpiteitä, yhteensä 79. Niitä toteutetaan laajasti viranomaisyhteistyönä sekä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kullekin toimenpiteelle on osoitettu vastuuministeriö.

Pääosa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa esitetyistä toimenpiteistä toteutetaan olemassa olevilla resursseilla.

Rahoitusta tarkastellaan kehyspäätöksen 2006–2009 yhteydessä. Ohjelmalla ei muuteta kuntien ja valtion välistä rahoitussuhdetta eikä työnjakoa.

Ohjelma on ensimmäinen viranomaisten sektorirajat ylittävä sisäisen turvallisuuden alueen useampivuotinen kehittämissuunnitelma, jolla on myös ylimmän poliittisen johdon tuki. Se sisältyy pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelmaan ja on valmisteltu sisäasiainministeriön johdolla yhteistyössä kahdeksan muun ministeriön kanssa.

Seurannan tueksi ohjelmassa on vahvistettu mittarit ja tunnusluvut, joita käytetään säännöllisesti toteutettavassa raportoinnissa. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden ohjelmaksi ja muuta tietoa löytyy sisäasiainministeriön verkkosivuilta osoitteesta www.intermin.fi/sisainturvallisuus.

Poliisin laillisuusvalvontaa ja lainsäädäntöä selvitetty

Apulaisoikeuskansleri **Jaakko Jonkka** on selvittänyt poliisin sisäistä laillisuusvalvontaa. Se on Jonkan mukaan ollut riittämätöntä, mm. tarkastuksia on tehty vähän. Poliisilaitoksissa on tullut esiin virheellisyksiä ja puutteita, jotka toimivalla lähiesimiesvalvonnalla olisi voitu välttää.

Laillisuusvalvontaa on jo organisatorisesti selkeytetty ja rakenteet alkavat olla kunnossa. Jonkan mukaan "normaalien poliisitoiminnan" valvonta on näillä yleisjärjestelyillä hoidettavissa. Erityistä huomiota vaatisi kuitenkin esimerkiksi poliisin rekisterien käyttö.

Viime vuosina poliisitoiminta on Jonkan mukaan yhä enemmän valunut "salaisten toiminnan alueelle" – esimerkiksi telepakkokeinot, peitetoiminta ja va-

leosto. Koska toiminta tapahtuu piilossa katseilta, valvonnan uskottavuuden merkitys korostuu. Osa toiminnasta on niin salaista, ettei valvontakaan voi välttämättä kertoa julkisesti havainnoistaan.

Jonkka on pohtinut tarvetta rakentaa jonkinlainen valvontamekanismi poliisin sisäisen laillisuusvalvonnan ja ylimpien laillisuusvalvojien etäisemmän valvonnan väliin esimerkiksi niin, että sisäistä valvontaelintä täydennettäisiin ulkopuolisella edustuksella. Näin saataisiin yhdistettyä tehokkuuden kannalta tärkeä riittävä läheisyys valvottavaan kohteeseen ja ulkopuolinen uskottavuus. Jonkka esittää, että epäkonventionaalisten tiedonhankintakeinojen valvonta- ja oikeusturvajärjestelyt otettaisiin kokonaisuudessaan uudelleen tarkasteltavaksi.

Peitetoiminnan ja kansainvälisen rikostiedustelu-yhteistyön valvontajärjestelmän selvittäminen olisi erityisen tärkeää.

Lisäksi tehtävänä oli selvittää poliisin johtamisjärjestelmää. Jonkan mukaan lainsäädännöllä tulisi selkeyttää, missä kulkee ministeriön johdon ohjauksen ja poliisin ylijohdolle kuuluvan johtamisen raja. Sisäasiainministeriön poliisiosasto toimii sekä ministeriön osastona että poliisin ylijohdolla. Lainsäädännöllistä selkeyttämistä kaippa myös poliisin läänijohdon ja valtakunnallisten yksiköiden alueorganisaatioiden välinen työnjako ja johtosuhteet sekä yhteistoiminta, joka on sopimustasolla.

Selvitys löytyy kokonaisuudessaan sisäasiainministeriön verkkosivuilta www.intermin.fi/julkaisu/482004.

Nuorisoarestia ehdotetaan

Oikeusministeriön työryhmä ehdottaa, että alle 18-vuotiaiden rikoksesta epäiltyjen käsittelyssä otettaisiin käyttöön uusi pakkokeino, nuorisoaresti. Se määrättäisiin joko kotiarestina tai ulkona liikkumista rajoittavana aluearestina taikka niiden yhdistelmänä. Arestin noudattamista valvottaisiin sähköisillä valvontavälineillä ja kotiarestissa myös kotiin asennettavalla valvontalaitteella. Nuorisoarestin valvonnasta vastaisi poliisi. Valvontavälineiden antamia valvontatietoja seurattaisiin hätkeskeskuksessa.

Nuorten epäiltyjen rikosasioiden käsittelyä ja seuraamusjärjestelmää koskevan lainsäädännön uudistamista valmistellut työryhmä luovutti mietintön-

sä oikeusministeri Johannes Koskiselle lokakuussa. Tavoitteena on tehdä nuorten rikoksiin puuttumisesta nykyistä nopeampaa, konkreettisempaa ja vaikuttavampaa sekä tukea nuoren rikoksesta elämää kytkemällä sosiaalihuollon toimet ja rikosoikeusjärjestelmä nykyistä tiiviimmin yhteen. Ehdotuksen mukaan rikosseuraamuksen valinnassa kiinnitettäisiin aiempaa enemmän huomiota nuoren yksilöllisiin olosuhteisiin.

Työryhmän työn pohjana ovat nuorisorikostoimikunnan maaliskuussa 2003 luovuttama mietintö ja siitä annetut lausunnot. Tavoitteena on saada ehdotetut uudistukset voimaan vuoden 2007 alusta.

HAASTE vuonna 2005

Haaste ilmestyy ensi vuonna

- 14. maaliskuuta (aineisto 7.2.),
- 6. kesäkuuta (aineisto 2.5.),
- 26. syyskuuta (aineisto 22.8.) ja
- 12. joulukuuta (aineisto 7.11.).

Toimitukselle voi lähettää artikkeliehdotuksia, keskustelupuheenvuoroja ja juttuideoita. Yhteystiedot löytyvät sivulta 3.

Sovittelun käyttö perheväkivaltatapauksissa harvinaista

Stakesin arviointitutkimuksen ”Lähi-suhdeväkivalta sovittelussa” mukaan syyttäjät lähettävät ihmisiä sovitteluun harvoin perheväkivallan osapuolten hyvistä kokemuksista huolimatta. Lisäksi syyttäjät ovat asiassa varsin epäjohtomukaisia, sillä sovitteluun lähetettävien tapausten määrä vaihtelee huomattavasti eri paikkakuntien välillä, vaikka väkivallan vakavuudessa ei ole eroa.

Tutkijat **Aune Flinck** ja **Juhani Iivari** päättelivät, että syyttäjän ei pitäisi tapausten liian tiukalla rajaamisella estää osapuolia pääsemästä halutessaan sovitteluun. Sovitteluun lähettämisen kriteereitä ei voi määritellä rikoslajin tai väkivallan vakavuuden perusteella. Sovittelun soveltuvuus ja mahdollinen hyöty tulee arvioida tapauskohtaisesti. Erityistä huomiota arvioinnissa tulee kiinnittää osapuolten oikeusturvan toteutumi-

seen, uhrin voimavaroihin, tekijän motiiveihin ja osapuolten halukkuuteen kohdata toisensa.

Tutkimuspaikkakuntien syyttäjät lähettävät kaikista perheväkivaltatapauksista sovitteluun ainoastaan seitsemän prosenttia. Lähettämisperusteet ovat epäyhtenäisiä. Helsingissä ja Kokkolassa syyttäjät lähettävät selvästi useammin väkivaltatapauksia sovitteluun kuin Vantaalla ja Tampereella, vaikka väkivallan vakavuudessa ei olisi eroa. Osa paikkakunnista noudattaa erityisen tarkasti valtakunnansyyttäjän ohjetta, jonka mukaan sovitteluun sopivat lähinnä asianomistajarikokset ja niitä lähellä olevat lievät, virallisen syytteen alaiset rikokset. Vakavia väkivaltatapauksia lähetetään sovitteluun hyvin harvoin. Tutkimus osoittaa myös, että noin puolessa sovittelutapauksista sovittelua ei tuomioistuinkäsittelyssä huomioida mitenkään.

Puolessa tapauksista sovittelu taas mainitaan tuomiolauselmassa rangaistusta lieventävänä seikkana tai tuomitsematta jättämisen perusteena.

Tutkimuksen mukaan miltei kaksi kolmasosaa perheväkivaltaan syyllistyneistä ja heidän uhreistaan pitää sovittelumenettelyä hyvänä ratkaisuna. Onnistunut sovittelu edesauttaa mm. sovitteluun osallistumisen vapaaehtoisuus, osapuolten erillinen kuuleminen ennen sovittelua, mahdollisuus puhua aidosti väkivaltaisista kokemuksista ja sopimuksen syntyminen yhteisymmärryksessä. Myös sovittelijan puolueettomuus ja asiantuntevuus nähdään tärkeäksi sovittelun onnistumisen kannalta. Sovittelussa tehdyt sopimukset ovat pääasiassa erilaisia käyttäytymissopimuksia ja ne täytetään noin 90-prosenttisesti. Rahallisista korvauksista sovitaan hyvin harvoin.

Sakon muuntorangaistussäännöksiin muutoksia

Maksamattomien sakkojen muuntamiseen ja muuntorangaistuksen suorittamiseen liittyviä säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi. Tarkoituksena on vähentää ja lyhentää sakon muuntorangaistuksia, jolloin myös sakkovankien määrä vankiloissa vähenisi. Muuntorangaistuksen vaatimatta tai sakon muuntamatta jättämisestä koskevia edellytyksiä ei muutettaisi. Ehdotus hallituksen esitykseksi on valmistunut virkamiestyönä oikeusministeriössä.

Ehdotuksella lievennettäisiin maksamattomien sakkojen muuntamista vankeudeksi siten, että kolmea maksamattomaa päiväsakkoa vastaisi yhden päivän vankeus. Nykyisen muuntosuhteen mukaan kahta päiväsakkoa vastaa yhden päivän vankeus. Vastaavasti uhkasakkoissa jokaista täyden 30 euron määrää vastaisi yhden päivän vankeus, kun nykyisin yhden päivän vankeutta vastaa 20 euron uhkasakko.

Vuoden 1999 sakkouudistuksessa

päiväsakon alin rahamäärä kaksinkertaistui ja erityisesti vähävaraisimpien mahdollisuudet maksaa sakkoja heikentyivät. Sakkovankien lukumäärä on huomattavasti lisääntynyt viime vuosina. Ehdotetuilla muutoksilla voitaisiin vähentää päivittäistä sakkovankien määrää alkuvuoteen 2004 mennessä vakiintuneesta noin 200:sta noin 120:een.

Vankila-arkkitehtuurin historiasta tehty tutkimus

Henrik Liliuksen tutkimuksessa "Fängelsearkitektur i Finland" on selvitetty vankeinhoitoideologian vaikutusta vankiloiden arkkitehtoniseen rakenteeseen. Ensimmäisessä kehitysvaiheessa jokin yhteiskunnallinen toiminta on eriytynyt siinä määrin, että se tarvitsee oman rakennuksensa. Leimallista on, että toiminta sijoitettiin johonkin olemassa olevaan rakennukseen tai jos tehtiin uudisrakennus, sen pohjakaava ratkaisut lainattiin asuntoarkkitehtuurista. Toisessa vaiheessa julkinen rakennus eriytyy asuntoarkkitehtuurista, mutta eri tehtäviä palvelevilla julkisilla rakennuksilla saattaa olla sama pohjakaavan perusrakenne. Vasta kolmannessa vaiheessa julkinen rakennus saa oman identiteettinsä, jolloin pohjakaava ja tilaratkaisu syntyy rakennuksen funktiosta käsin.

Liliuksen tutkimus käsittelee vankila-arkkitehtuurin ensimmäistä ja toista kehitysvaihetta. Se alkaa vuodesta 1635 ja lääninvankilajärjestelmän synnystä ja päättyy vuoteen 1845. Silloin käynnistyi uusi vankilareformi, joka johti sellivankiloiden syntyyn ja kolmanteen kehitysvaiheeseen.

Vapausrangaistus on suhteellisen myöhäinen ilmiö; tuomiot olivat pääasiassa häpeärangaistuksia. Vankiloissa säilytettiin etupäässä kuolemantuomion täytäntöönpanoa odottavia, irtolaisia ja velkavankeja. Tästä syystä vankihuoneet sijoitettiin keskiaikaisiin valtakunnan linnoihin. Kun vapausrangaistukset yleistyivät 1700-luvun puolivälissä, syntyi tarve rakentaa vankiloita vankien pitkäaikaisesta säilytyksestä varten.

Suunnittelun lähtökohtana oli ns. yhteisvankila eli samantyyppiset vangit säilytettiin samassa tilassa. Alusta lähtien oli selvää, että miehillä ja naisilla tuli olla eri huoneet, sitten eriytettiin suurrikolliset pienrikollisista, säätyläiset rahvaasta, vesileipävangit muista, kuolemaantuomitut muista, lapsenmurhaajat muista naisrikollisista jne.

Ideologisenä lähtökohtana oli sääty-yhteiskunnan lisäksi pyrkimys vankien moraaliseen parantamiseen. Tärkeäksi "parannuskeinoksi" tuli 1700-luvun lopulla vankien työ. Tämä heijastuu vankiloiden työsaleissa. Samaa palveli tietysti kirkkosali. Suomen ensimmäinen varsinainen vankilarakennus on Korsholman

vankila vuodelta 1748.

Vankilarakennusten ongelmia oli jatkuva tilaonta. Tästä ja puuttuvista pesumahdollisuuksista seurasi heikko hygienian taso, jota lisäsivät vankilarakennusten huono tekninen kunto ja niiden kosteus. Valistuksen myötä alettiin kantaa vastuuta vankien inhimillisestä hoidosta ja näitä ongelmia pyrittiin ratkaisemaan. Reformiryitysten myötä syntyi monia kiintoisia vankila-suunnitelmia, joista ehkä merkittävimmät olivat Kuopion (1830-luku) ja Mikkelin (1840-luku) muutetussa asussa säilyneet vankilat, mutta moni merkittävä suunnitelma, mm. Helsingin työ- ja ojenuslaitos, jäi toteuttamatta.

Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisema tutkimus on kolmiosainen, yhteensä lähes 1000-sivuinen ja perustuu laajaan arkistomateriaaliin.

Kanneviskaali prokuraattorina

Hallituskonselji-senaatin prokuraattorin viran esikuvana ei ollut Ruotsin oikeuskansleri, vaikka niin on monasti virheellisesti väitetty. Porvoon maapäivillä 1809 aatelissäätö teki tosin anomusehdotuksen oikeuskanslerin viran perustamiseksi, mutta ei ollut asiasta yksimielinen, ja muut säädöt vastustivat ehdotusta. Anomus tehtiin tästä syystä aatelissäädyn yksityisanomuksena. Myös Turun piispan Jacob Tengströmin johtama komitea, joka laati ehdotuksen hallituskonseljin ohjesäännöksi, ehdotti oikeuskansleria.

Pietarissa Suomen asiain esittelijä, valtiosihteeri Mihail Speranski, pyyhki oikeuskanslerin viran pois ohjesäännöstä. Ainakin yhtenä syynä oli, että ”maksavat” säädöt sitä vastustivat. Sen sijaan hyväksyttiin komitean ehdottama kanneviskaalin virka. Semmoinen oli kaikissa hovioikeuksissa, ja toki sitä myös hallituskonseljissa tarvittiin. Ohjesääntöehdotus käännettiin ensin ruotsista ranskaksi, sitten Speranski laati ranskaksi tarkistetun version, ja tämä versio käännettiin maapäivien lausuntoa varten ruotsiksi. Tässä vaiheessa ”advokatfiskal” muuttui ”procureuriksi” ja sitten takaisin ”advokatfiskaliksi”. Mutta kun keisari oli vahvistanut lopullisen, ranskankielisen ohjesäännön, procureur käännettiin ruotsiksi muotoon ”Conseillers Procurator” ja suomeksi muotoon ”Raadin Procurator”.

Pelkkä virkanimikkeen muutos ei kuitenkaan riittänyt nostamaan kanneviskaali-prokuraattoria hallituskonseljin

ylimmäksi virkamieheksi. Kenraalikuvernööri Mihail Barclay de Tolly, skottilaisesta syntyperästä oleva baltiansaksalainen kenraali, myöhemmin sotamarsalkka, oli aluksi ehdottanut, että ainakin Suomen asioiden ylin tuomioistuin olisi sijoitettu Pietariin, mutta kun keisari Aleksanteri I oli käskenyt, että Suomen lakeja oli kunniotettava, Barclay pani tämän käskyn täytäntöön saksalaisella perinpohjaisuudella ja kannatti itsekin oikeusosastoon ja talousosastoon jakautuvan hallituskonseljin perustamista.

Säädöt olivat saaneet ehdottaaonseljin ensimmäiset jäsenet, ja professori Matthias Calonius oli yksi niistä, jotka saivat kaikkien säätöjen äänet oikeusosaston jäseneksi. Barclaylle tämä oli pulma. Suomen lakia noudattaakseen hän tarvitsi lainopillisen neuvonantajan, mieluiten parhaimman eli Caloniuksen. Kun säätöjen ehdokkaita oli 19 ja paikkoja 14, Barclay sai laatia karsitun ehdotuksen. Hän ehdotti prokuraattoriksi, joka oli hänen ehdokaslistallaan ennen jäseniä, Caloniusta tai laamanni A.F. von Willebrandia. Calonius täytti Barclayn mielestä tehtävän vaatimukset, mutta jos keisari ei häntä hyväksyisi, Barclay ei ”osannut ehdottaa muuta kuin” Willebrandia hänen tilalleen.

Barclayn empimisen syynä on vanhemmassa tutkimuksessa pidetty Caloniuksen rehtorinvaihdostilaisuudessa kesällä 1808 pitämää rohkeaa puhetta, jossa hän korosti uskollisuutta lailliselle kuninkaalle. Syy oli kuitenkin päinvastainen. Aleksanteri I arvosti rohkeita ja suorasekäisiä miehiä ja halveksi liehitte-

lijöitä, joten Barclay varautui siihen, että keisari ja Speranski haluaisivat avainhenkilönä pitämänsä Caloniuksenonseljin jäseneksi. Asia ratkesi niin, että prokuraattorin vuosipalkka nostettiin Barclayn ehdotuksesta 1 000 ruplasta 2 000 ruplaksi eli samaksi kuin jäsenten ja Calonius sai pitää prokuraattorinviran ohella myös professorinvirkansa täysin palkkaeduin.

Calonius olikin tosiasiasenaatin puheenjohtajan, jälkeen toiseksi arvovaltaisimiesonseljissa. Suomen prokuraattori sitä paitasi nimityksensä kautta tavallaan rinnastui Venäjän pääprokuraattoriin, joka oli hallitsevan senaatin puheenjohtaja ja oikeusministeri. Vuoden 1812 kenraalikuvernöörin ja prokuraattorin johtosäännöissä prokuraattorin mahtiasema sai lainsäädännöllisenkin vahvistuksen, ja kun prokuraattori lisäksi oli maan ylin syyttäjä ja kaikkien syyttäjien esimies, tämä ”kanneviskaali” oli Ruotsin oikeuskansleriakin merkittävämpi.

Marraskuussa 1918 annetulla asetuksella senaatti, jonka oikeusosaston tilalle oli lokakuussa perustettu korkein oikeus, sai nimekseen valtioneuvosto, sen toimituskunnat nimen ministeriö, jäsenet nimen pääministeri ja ministeri sekä prokuraattori nimen oikeuskansleri. Lisäksi säädettiin, että pääministeri, ministerit ja oikeuskansleri oli luettava arvojärjestyksen ensimmäiseen luokkaan. ■

HAASTE

ASiantuntevasti
rikosentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikosentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajan-kohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikosentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikoksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikosentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikosentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on hyötyä niille, jotka tekevät rikosentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutuslalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuositilaus maksaa 25 euroa. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, faksilla (09) 1606 7518 tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

Tilaa HAASTE-lehden hintaan 25 euroa/4 numeroa/12 kk

- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päättymisestä (laskutusväli 12 kk)
 määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi

Yritys/Yhteisö

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelinnumero

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi

Yritys/Yhteisö

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikosentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki